

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Diplomová práce

2017

Zuzana Stuchlíková

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Katedra evropských studií

Zuzana Stuchlíková

**České nevládní neziskové organizace a
politika EU v oblasti změny klimatu**

Diplomová práce

Praha 2017

Autor práce: **Bc. Zuzana Stuchlíková**

Vedoucí práce: **Mgr. Lucia Najšlová, PhD.**

Rok obhajoby: 2017

Bibliografický záznam

STUHLÍKOVÁ, Zuzana. *České nevládní neziskové organizace a politika EU v oblasti změny klimatu*. Praha, 2017. 89 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií. Katedra evropských studií. Vedoucí diplomové práce Mgr. Lucia Najšlová, PhD.

Abstrakt

Předkládaná práce se zaměřuje na vztah nevládních organizací k možnostem, které jim přináší proces evropské integrace a evropská úroveň rozhodování jako další platforma pro reprezentaci zájmů. Na případové studii českých nevládních organizací, které se dlouhodobě věnují politice změn klimatu, zkoumám, jakým způsobem se snažily využívat dostupných prostředků a kanálů pro propagaci svých představ o podobě cílů Rámce politik pro oblast klimatu a energetiky do roku 2030 a jakým způsobem evropská politika ovlivňuje jejich přístup k tématu. Vycházím z logiky europeizační teorie, která předpokládá, že nestátní aktéři přizpůsobují své jednání existenci další úrovně rozhodování. Tezí práce tedy bylo, že české nevládní neziskové organizace se budou snažit aktivně využívat možnosti ovlivňovat vytváření evropské klimatické politiky – zejména proto, že se jedná o politiku, o jejímž směřování je rozhodováno převážně právě na úrovni Evropské unie a výstupy evropské klimatické politiky (jako Rámec 2030) představují další možnost, jak dosáhnout změn v nastavení klimatické politiky České republiky. Docházím k závěru, že z pozice českých nevládních organizací je evropská klimatická politika vnímána jako důležitý prvek, který posouvá dění v České republice i globálním jednání kupředu, byť ne tempem, které by si aktéři představovali. Nicméně většina snah o interakci s evropskou úrovní rozhodování je limitována malými personálními i finančními kapacitami zkoumaných organizací. Formální zapojení do konzultačních procesů se omezuje na témata přímo se dotýkající specifik českého prostředí, v obecnějších otázkách, jako byl Rámec 2030, je aktivita buď delegována na síťové a střešní organizace (které poskytují informace, lobují za zájmy neziskového sektoru u evropských institucí, zjednodušují mezinárodní spolupráci

a pomáhají dosáhnout na peníze z evropských grantů), nebo je působení soustředěno na národní úroveň, která je pro nevládní organizace dostupnější.

Abstract

The thesis aims to analyse the relations of non-governmental organisations towards the European integration process, which creates an additional platform for their interest representation. This case study focuses on how Czech non-profit organisations, which are dealing in long term with the topic of climate change, try to use the instruments and channels available at the EU level to promote their idea of the 2030 Climate and Energy Framework targets and how the EU climate action policy translates to their understanding of the topic. The thesis is based on the Europeanization theory that assumes that non-state actors are adjusting their behaviour to the existence of another platform of decision making and interest representation. I, therefore, assume, that the selected sample of Czech ecological NGOs tries to actively use the opportunity to participate in the EU decision making – especially because a climate policy is decided mostly at the EU level and therefore the outcomes, such as the 2030 Framework, present another tool to achieve change in the climate policy of the Czech Republic. I conclude that from the perspective of selected NGOs the European climate policy is perceived as an important driver behind the development in this field in both Czech Republic and global negotiations – even though it may be less ambitious than the NGOs would appreciate. However, most attempts for interaction with the EU level of decision making are hampered by limited personal and financial capacities of the organizations. Formal participation in consultation processes is therefore limited to affairs directly linked to Czech context and in more general issues, such as the 2030 Framework, the activity on EU level is delegated on network and umbrella organizations. Those are directly lobbying, but also pass on the information and expertise, facilitate international cooperation and help NGOs benefit from the EU grants. Most of the NGOs' activity is concentrated on the national level of decision making, which is more accessible for small non-state actors.

Klíčová slova

nestátní aktéři, občanská společnost, Evropská unie, klimatická politika, Klimaticko-energetický rámec 2030, environmentalismus, europeizace

Keywords

non-state actors, civil society, European Union, climate policy, 2030 Climate and Energy Policy Framework, climate action, environmentalism, europeanization

Rozsah práce: 139 785 znaků

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 5. 1. 2017

Zuzana Stuchlíková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala Lucii Najšlové za vedení práce, trpělivost a cenné rady, Tomáši Weissovi za ochotu a pomoc, Martinovi Černému za podporu a rady zkušeného environmentalisty a v neposlední řadě všem, se kterými jsem vedla rozhovory, za jejich ochotu a čas. Dále díky rodině a kamarádům za trpělivost a podporu během mého nekonečného studia - zejména Maxovi a mámě, bez jejíž podpory bych tenhle text nikdy nedopsala.

TEZE DIPLOMOVÉ PRÁCE

Jméno:

Zuzana Stuchlíková

E-mail:

Zuzka.stuchlikova@seznam.cz

Semestr:

2

Akademický rok:

2014/15

Název práce:

České nevládní neziskové organizace a politika EU v oblasti změny klimatu

Předpokládaný termín ukončení (semestr, školní rok):

Zimní semestr 2016/17

Vedoucí diplomového semináře:

prof. JUDr. PhDr. Ivo Šlosarčík, LL.M., Ph.D.

Vedoucí práce:

Mgr. Lucia Najšlová, PhD.

V čem se oproti původnímu zadání změnil cíl práce?

Práce se stále soustředí na vztah České republiky k evropské politice změn klimatu, předmět zkoumání se však nepatrně posunul. Cílem již není zmapovat průběh složitého vytváření české rámcové pozice ke klimaticko-energetickému rámci 2030 a demonstrovat na procesu konceptu europeizace českých institucí, jak bylo uvedeno v projektu práce. Práce se nově zaměřuje na to, jak při diskusi o klimatické politice ve své argumentaci pracují s aspektem vlivu a požadavků Evropské unie nestátní aktéři na české scéně, konkrétně environmentální nevládní neziskové organizace a jaká je jejich snaha do procesu tvorby legislativy zasahovat.

Jaké změny nastaly v časovém, teritoriálním a věcném vymezení tématu?

Časově se práce soustředí na období od jara 2013 do roku 2014, kdy byl Evropskou radou schválen Rámec politik pro klima a energetiku do roku 2030. Podrobněji pak bude zkoumáno období 2008-2014.

Teritoriální vymezení tématu zůstává stejné - práce se primárně soustředí na aktéry na české scéně, nicméně z povahy věci se významně zabývá také celoevropským kontextem politik Evropské unie.

Věcně se povaha práce posunula od zaměření na vytváření české rámcové pozice jako takové k analýze postojů a argumentů vybraných aktérů. K tomuto posunu došlo s cílem zabránit příliš popisnému a technickému charakteru práce.

Jak se proměnila struktura práce (vyjádřete stručným obsahem)?

1. Úvod
2. Teoretická část
 2. 1. Nestátní aktéři
 2. 2. Varianty vztahu k rozhodování na úrovni EU
 2. 3. Východiska aktérů
 2. 4. Sociální konstruktivismus
 2. 5. Metodologie výzkumu
3. Úvod do tématu/kontext
 3. 1. Česká environmentální politika
 3. 2. Hlavní aspekty evropské politiky změn klimatu
4. Výzkumná část
 - 4.1. EU a vybrané neziskové organizace
 - 4.2. Rámec pro rok 2030 v České republice
 - 4.3. Hodnocení rámce ze strany vybraných organizací
5. Závěr
6. Bibliografie

Jakým vývojem prošla metodologická koncepce práce?

Metodologická koncepce práce se změnila - problém nebude zkoumán jen z perspektivy konceptu europeizace, jak bylo plánováno. Místo toho bude vycházet i z myšlenek sociálního konstruktivismu a diskurzivní analýzy. Sběr dat pak bude prováděn prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů.

Které nové prameny a sekundární literatura byly zpracovány a jak tato skutečnost ovlivnila celek práce?

Armstrong, David; Bello, Valeria; Gilson, Julie; Spini, Debora (eds). Civil Society and International Governance: The role of non- state actors in global and regional regulatory frameworks (Routledge: New York, 2011).

Beneš, Vít. „Diskurzivní analýza“. In: Drulák, Petr (ed.): Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích. (Praha: Portál, 2008).

Greenwood, Justin. Interest representation in the European Union (Palgrave: 2011).

Gullberg, Anne Theresa. „Lobbying friends and foes in climate policy: The case of business and environmental interest groups in the European Union“. Energy Policy, Vol.36, Issue 8, Srpen 2008.

Jacquot, Sophie; Woll, Cornelia. „Usage of European Integration – Europeanisation from a Sociological Perspective.“ European Integration online Papers (EIoP) Vol. 7, N° 12 (2003).

Jensen, Mark. Civil Society in Liberal Democracy (Routledge: 2011).

Martinez-Alier, Joan. Environmentalism of the poor: A Study of Ecological Conflicts and Valuation. (Edward Elgar, 2002).

Scaramuzzino, Roberto; Wennerhag, Magnus. Civil society Organizations going European? The Europeanization of Swedish CSOs. (SAGE Open 5(2):1-14 · June 2015).

Skorkjær Binderkrantz, Anne; Rasmussen, Anne. „Comparing the domestic and the EU lobbying context: perceived agenda-setting influence in the multilevel system of the European Union“. Journal of European Public Policy, 22:4, 552-569, (2015).

Stehr, Nico; von Storch, Hans. Klima a společnost (Karolinum: 2014).

Charakterizujte základní proměny práce v době od zadání projektu do odevzdání tezí a pokuste se vyhodnotit, jaký pokrok na práci jste během semestru zaznamenali (v

bodech):

- Změna zaměření výzkumu. Současná verze pracuje se snáze dostupnými daty, je lépe strukturovaná a svým zaměřením na konkrétní aktéry potenciálně přínosnější.
- Zúžení tématu.
- Dílčí změna teoretického a metodologického konceptu.
- Zpracování nové literatury. Bližší průzkum literatury k původně navrhované podobě tématu odhalil slabiny

Podpis studenta a datum:**Schváleno:****Datum****Podpis****Vedoucí práce****Vedoucí diplomového semináře**

Obsah

1. ÚVOD	2
2. METODOLOGIE	8
2.1. VYMEZENÍ PRÁCE A VÝBĚR VZORKU	8
2.2. METODY	9
2.2.1. <i>Diskurzivní analýza, diskurz a sociální konstruktivismus</i>	10
2.2.2. <i>Polostrukturované rozhovory</i>	12
3. NESTÁTNÍ AKTÉŘI A EVROPSKÁ KLIMATICKÁ POLITIKA	14
3.1. OBČANSKÁ SPOLEČNOST A NESTÁTNÍ AKTÉŘI	14
3.1.1. <i>Role občanské společnosti v procesu vládnutí</i>	14
3.1.2. <i>Nestátní aktéři, občanská společnost a nevládní neziskové organizace</i>	16
3.2. NASTAVENÍ VZTAHU NESTÁTNÍCH AKTÉRŮ K EVROPSKÉ UNII.....	18
3.2.1. <i>Právní nastavení vztahů</i>	18
3.2.2. <i>Možnosti participace</i>	20
3.2.3. <i>Europeizace nestátních aktérů</i>	22
3.3. EVROPSKÁ POLITIKA V OBLASTI KLIMATU.....	24
3.4. EKONOMICKÝ RŮST A OCHRANA KLIMATU	25
3.4.1. <i>Přemýšlení o klimatických změnách</i>	26
3.4.2. <i>Myšlenková východiska nevládních organizací a evropské klimatické politiky</i>	31
3.4.3. <i>Srovnání východisek vybraných organizací a evropské klimatické politiky</i>	35
4. ČESKÁ REPUBLIKA	38
4.1.1. <i>Nestátní aktéři české politiky v oblasti změn klimatu a debata o klimatické politice</i>	39
4.1.2. <i>Pohled vybraných NNO na situaci v České republice</i>	42
5. RÁMEC PRO OBLAST KLIMATU A ENERGETIKY DO ROKU 2030	45
5.1.1. <i>Rámec politiky pro klima a energetiku do roku 2030 – hodnocení NNO</i>	47
6. VYUŽÍVÁNÍ PROCESU EVROPSKÉ INTEGRACE ZE STRANY ČESKÝCH NEVLÁDNÍCH NEZISKOVÝCH ORGANIZACÍ	51
6.1. VZTAH NEVLÁDNÍCH NEZISKOVÝCH ORGANIZACÍ K EVROPSKÉ ÚROVNI.....	52
6.1.1. <i>Zapojení v síťových organizacích</i>	54
6.1.2. <i>Lobbing</i>	56
6.1.3. <i>Získávání financí z grantů EU</i>	58
6.1.4. <i>Kampaně</i>	60
6.2. INTERPRETACE VYUŽÍVÁNÍ PROCESU EVROPSKÉ INTEGRACE	60
ZÁVĚR	62
SUMMARY	65
POUŽITÁ LITERATURA	69
SEZNAM PŘÍLOH	79
PŘÍLOHY	80

1. Úvod

Vstup České republiky do Evropské unie byl významným impulsem pro politiku ochrany klimatu, široký soubor opatření s cílem snížit emise skleníkových plynů. Do roku 1989 bylo životní prostředí zanedbáváno a tento fakt, spolu se zaměřením české ekonomiky na těžký průmysl, vedl k tomu, že emise České republiky byly v roce 1990 v přepočtu na počet obyvatel vysoce nad úrovní průměru evropských států.¹ Krátce po revoluci se zdálo, že téma životního prostředí se dostane do popředí zájmu nové vlády – nově bylo zřízeno Ministerstvo životního prostředí (MŽP), v roce 1990 byl představen tzv. Duhový program, plán ambiciózních zákonů, které si kladly za cíl nastavit základní regulační rámec pro environmentální politiku. Jeden z prvních ministrů životního prostředí Josef Vavroušek se dokonce pokoušel spustit mezinárodní iniciativu Environment for Europe.² S nástupem vlády Václava Klause v roce 1992 a postupující ekonomickou transformací však důraz na životní prostředí z priorit opět zmizel.³

S proměnami hospodářství v 90. letech se nicméně situace měnila k lepšímu i bez aktivních zásahů politiků - mezi léty 1990 a 1996 došlo k poklesu podílu pevných paliv na celkové produkci energie z 52 % na 22 %, což se na kvalitě ovzduší zákonitě projevilo⁴ a jen za léta 1990- 1994 klesly celkové emise o čtvrtinu.⁵ Česká republika sice v roce 1998 podepsala Kjótský protokol, ale výše závazků, ke kterým se přihlásila (8 %), byla již tehdy splněna.⁶

Ve stejném roce zahájila Česká republika přístupová jednání s Evropskou unií, jejichž součástí je povinnost kandidátských zemí sladit své právní řády s evropským *acquis communautaire*. Environmentální legislativa se v této době na evropské úrovni velmi intenzivně rozvíjela, České republice proto připadla povinnost všechna opatření transponovat do českého právního řádu. Podle Matse Brauna právě automatická povaha přejímání evropské legislativy vedla k tomu, že se v českém prostředí debata o

¹ Mitigating climate change — greenhouse gas emissions, European Environmental Agency, 18. 2. 2015. <http://www.eea.europa.eu/soer-2015/countries-comparison/climate-change-mitigation> (staženo 10. 10. 2016).

² Braun, Mats. *Europeanization of Environmental Policy in the New Europe: Beyond Conditionality*. Routledge, 2014.

³ OECD. *Politika, stav a vývoj životního prostředí – Česká republika*. 1999. s. 29.

⁴ 1990-96: pokles HDP o 2,5%, pokles průmyslové výroby 23% - *ibid.*,s. 115.

⁵ United Nations Climate Change Secretariat. Summary of GHG Emissions for Czech Republic UNCCS (staženo 20. 11. 2016).

⁶ *Ibid.*; Kjótský protokol k Rámcové úmluvě OSN o změně klimatu, Ministerstvo životního prostředí. http://www.mzp.cz/cz/kjotsky_protokol (staženo 11. 12. 2016).

environmentálních tématech nějakou dobu téměř vůbec nevedla.⁷ Po vstupu ČR do Unie se země stala jedním ze spoluvůrců evropské legislativy a většina environmentální legislativy je přejímána právě z evropského práva,⁸ v oblasti klimatu (resp. zejména energetiky) pak musí česká vláda rozhodnout, jakým způsobem země splní své závazky stanovené evropským právem.

Zatím posledním strategickým dokumentem, který Evropská unie v oblasti klimatické politiky přijímala, je Rámec pro oblast klimatu a energetiky do roku 2030, schválený Evropskou radou na podzim 2014.⁹ Česká republika nejprve prosazovala, aby dokument stanovoval pouze jeden závazný cíl, snížení emisí. Nakonec však podpořila návrh Evropské komise, který počítal i s cíli pro obnovitelné zdroje a energetickou účinnost. Rámec stanovil obecné cíle klimatické politiky mezi lety 2020 a 2030, jak přesně však bude jejich dosažení legislativně upraveno, určí až konkrétní legislativní akty. Rozhodnutí Evropské rady však určilo obecný směr. Právě k tomuto strategickému dokumentu je vztažena tato práce – časově se věnuje období 2013-2014, tedy období debat o podobě nového dokumentu, reflektuje však i dlouhodobější trendy.

Přestože klíčovou roli ve vyjednávání podoby klimatických cílů a konkrétních politik hrají členské státy a evropské instituce (jsou to ony, kdo navrhuje, přijímá a implementuje konkrétní legislativní návrhy), v celém procesu tvorby politiky se prosazují i nestátní aktéři – neziskové organizace, svazy zaměstnavatelů a producentů, výzkumná střediska, průmyslové a obchodní organizace a jiné zájmové skupiny. Jejich role je podstatná zejména v části vytváření legislativních návrhů v Evropské komisi, případně při jejich projednávání v Evropském parlamentu. V případě Rady Evropské unie a Evropské rady pak nestátní aktéři mohou ovlivňovat své zástupce na národní úrovni.¹⁰

⁷ Braun, Mats. "Europeanization of the Czech Environmental Policy". in P. Drulák and M. Braun (eds.) *The Quest for the National Interest a Methodological Reflection on Czech Foreign Policy*, s. 53-70. Frankfurt am Main: Peter Lang 11, 2010.

⁸ ČR a Evropská unie. Ministerstvo životního prostředí. http://www.mzp.cz/cz/cr_eu (staženo 11. 12. 2016).

⁹ The 2030 climate and energy framework. <http://www.consilium.europa.eu/en/policies/climate-change/2030-climate-and-energy-framework/> (staženo 5. 5. 2016).

¹⁰ McCauley, Darren. „Bottom-Up Europeanization Exposed: Social Movement Theory and Non-state Actors in France“. *Journal of Common Market Studies*. S. 1024 – 1033, Vol. 49, Issue 5 (září 2011).

Důvodů pro zapojení nestátních aktérů je podle polské politoložky Karoliny Boronska-Hryniewiecké a dalších¹¹ řada - instituce Evropské unie využívají externí expertízy nestátních aktérů, protože nezvládnou všechna témata pokrýt interně, zároveň zapojením organizované občanské společnosti do vytváření legislativních návrhů přibližují evropskou politiku občanům a zvyšují její legitimitu. Tento aspekt je podstatný zejména ve chvíli, kdy průzkumy ukazují, že téma klimatu je pro občany EU důležité¹² a EU je zároveň často vytýkán demokratický deficit.¹³ Ze strany občanské společnosti je zase cílem prosadit své zájmy a argumenty a ovlivnit výslednou podobu legislativy. Nestátní aktéři však v různé míře ovlivňují dění v Unii a členských státech i nepřímou, mimo vytváření legislativních aktů – komunikují s širokou veřejností, nastolují témata a mobilizují veřejnost kolem pro ně klíčových otázek, monitorují procesy a podobně. Zároveň však vzájemná interakce ovlivňuje jak logiku fungování nestátních aktérů, tak výslednou podobu evropských politik – tento proces je v odborné literatuře označován jako europeizace a označuje nejrůznější formy změn, ke kterým dochází v důsledku procesu evropské integrace.¹⁴

V této práci, pojaté jako případová studie zaměřená na Českou republiku, **si kladu za cíl analyzovat, jakým způsobem čeští nestátní aktéři využívali možnosti, které jim proces evropské integrace přináší, při prosazování svých vizí pro podobu evropské klimatické politiky po roce 2020.** Klimatická politika byla vybrána, protože se jedná o oblast, která je ve velké míře definována právě na evropské úrovni. Kategorii nestátních aktérů jsem zúžila na jednu z hlavních zájmových skupin -nevládní neziskové organizace (podrobněji se debatě o vymezení pojmů „nestátní aktér“ a nevládní organizace věnuji v kapitole 3.1.). Z širokého spektra českých environmentálních organizací jsem vybrala následujících osm, které se dlouhodobě věnují klimatu a s ním spojeným otázkám a zároveň působí na celostátní úrovni nebo se

¹¹ Armstrong, David; Bello, Valeria; Gilson, Julie; Spini, Debora (eds). *Civil Society and International Governance: The role of non- state actors in global and regional regulatory frameworks* (Routledge: New York, 2011).

¹² Special Eurobarometer 435, Listopad 2015. http://ec.europa.eu/clima/citizens/support_en (staženo 23. 5. 2016).

¹³ Více k tématu Steffek, Jens; Kissling, Claudia; Nanz, Patrizia (eds.). *Civil Society Participation in European and Global Governance: A Cure for the Democratic Deficit?* Palgrave Macmillan UK, 2008.

¹⁴ Vice Radaelli, Claudio M. „Europeanisation: Solution or problem?“. *European Integration online Papers (EIoP)* Vol. 8 (2004) N° 16 (<http://eiop.or.at/eiop/texte/2004-016a.htm>, staženo 3. 5. 2016). Börzel, Tanja A., a Thomas Risse. „When Europe Hits Home: Europeanization and Domestic Change“. *European Integration online Papers (EIoP)* 4, č. 25 (2000). <http://eiop.or.at/eiop/texte/2000-015a.htm> (staženo 3.5. 2016); Graziano, Paolo; Vink, Maarten P. (eds.). *Europeanization: New Research Agendas.* Palgrave Macmillan UK, 2008.

k tématu na této úrovni vyjadřují: Calla - sdružení pro záchranu prostředí, Centrum pro dopravu a energetiku, Ekologický institut Veronica, Glopolis, Greenpeace, Hnutí DUHA, Klimatická koalice a Zelený kruh.

Práce vychází z předpokladu europeizační teorie, podle které členství států v Evropské unii vytváří pro nestátní aktéry další prostor pro reprezentaci svých zájmů. **Dá se proto předpokládat, že pro české ekologické nevládní neziskové organizace představuje evropská úroveň sadu příležitostí, díky kterým se mohou snažit aktivně ovlivňovat vytváření evropské klimatické politiky – zejména proto, že se jedná o politiku, o jejímž směřování je rozhodováno právě na úrovni Evropské unie.** Evropská úroveň rozhodování proto představuje pro nevládní neziskové organizace další možnost, jak dosáhnout změn v místě svého působení, tedy v České republice.

Tato hypotéza je však podmíněna tím, že oba aktéři (EU i české environmentální organizace) staví své návrhy a požadavky na podobných základních myšlenkách (udržitelný rozvoj a ekologická modernizace) a jsou ve svých cílech dlouhodobě ambicióznější, než bývají české vlády. Podrobněji se tématu myšlenkových východisek věnuji v kapitole 3.3, specifika české klimatické politiky přibližují ve čtvrté kapitole.

Variant využívání příležitostí, které proces evropské integrace pro nestátní aktéry přináší, je mnoho – v této práci budu pracovat zejména s možnostmi, které popisuje dvojice švédských autorů Roberto Scaramuzzone a Magnus Wennerhag.¹⁵ Ti dochází k závěru, že v případě švédských neziskových organizací věnujících se sociální politice, jsou možnosti občanské společnosti ve vztahu k evropské úrovni značně omezené a organizace obvykle preferují působení na národní úrovni (více o možnostech participace v kapitole 3.2.2.). Jednou z výzkumných otázek v této práci proto je, jestli lze stejná omezení identifikovat i v případě nového členského státu a politiky, jejíž vytváření je mnohem více soustředěno na evropskou úroveň. Existence společné evropské politiky boje proti změnám klimatu také ovlivňuje, jakým způsobem je debata o klimatu vedena, a poskytuje společný referenční rámec pro aktéry debaty v jednotlivých členských státech. V této práci vycházím z klasifikace, kterou pro tento styl „využívání“ integračního procesu představily autorky Sophie Jacquot a Cornelia Woll – hovoří o „strategickém, kognitivním a legitimizačním využívání“ (více

¹⁵ Scaramuzzone, Roberto; Wennerhag, Magnus. „Civil society Organizations going European? The Europeanization of Swedish CSOs“. SAGE Open 5(2):1-14. červen 2015.

v kapitole 3.2.3).¹⁶ **Základní tezí práce proto je, že přestože pro české nestátní aktéry představuje evropská úroveň důležitou platformu a evropská klimatická politika poskytuje rámec rozvoji této politiky v České republice, možnosti nevládních organizací využívat kanálů a nástrojů, které nabízí, jsou omezeny jejich vlastními kapacitami a soustředí se proto zejména na dění na národní úrovni.**

Pro naplnění cíle práce jsem zvolila tři základní výzkumné otázky, které pomohou zmapovat vztah českých environmentálních nevládních neziskových organizací (dále NNO) k možnostem, které se pro ně otevírají na evropské úrovni. V první řadě se snažím potvrdit, že ideová východiska klimatické politiky NNO a EU jsou podobná. Na základě toho zkoumám, jakým způsobem NNO využívaly evropské úrovně nejprve v praktické rovině, tj. v podobě využívání příležitostí, které jim členství ČR v EU přináší (možnosti lobbingu, získávání finanční podpory apod.) a jakým způsobem ovlivnil rámec daný evropskou klimatickou politikou debatu o podobě cílů ze strany vybraných aktérů v průběhu vyjednávání o nastavení evropské klimatické politiky do roku 2030.

V teoretické rovině práce vychází z teorie sociálního konstruktivismu, který předpokládá, že realita je konstruována společensky, v pohledu jednotlivých aktérů. Sociální realita tak neexistuje nezávisle na lidské společnosti, ale je neustálými interakcemi stále vytvářena a proměňována.¹⁷ Alexander Wendt zároveň dodává, že identity a zájmy aktérů jsou podle konstruktivismu utvářeny sdílenými idejemi.¹⁸ Tento přístup je klíčový pro kvalitativní výzkumné metody, protože přikládá velkou roli interpretaci a kontextu.¹⁹ V práci se zaměřuji na perspektivu samotných organizací a jejich reflexi vlastní role a možností. Cílem práce proto není jejich srovnání s pohledem dalších aktérů (tj. institucí Evropské unie, české vlády, síťových organizací apod.).

Pro výzkum jsem zvolila dvě metody, diskursivní analýzu a polostrukturované rozhovory. Cílem kombinace dvou metod je získat co nejkomplexnější set informací o postojích vybraných NNO, potvrdit klíčová zjištění a případně upozornit na rozpory. Pomocí diskursivní analýzy zkoumám pojetí evropské úrovně rozhodování v klimatické

¹⁶ Jacquot, Sophie; Woll, Cornelia. „Usage of European Integration – Europeanisation from a Sociological Perspective.“ *European Integration online Papers (EIoP)* Vol. 7, N° 12 (2003).

¹⁷ Kratochvíl, Petr. *Teorie evropské integrace*. Praha: Portál, 2008.

¹⁸ Wendt, Alexander. *Social Theory of International Politics*. Cambridge: Cambridge university Press, 1999.

¹⁹ Rubin, Irene; Rubin, Herbert. *Qualitative Interviewing: The Art of Hearing Data*. SAGE Publications, Inc, 2012.

politice ve vybraných dokumentech zkoumaných organizací (dokumenty charakterizující cíle a hodnoty organizace, výroční zprávy za roky 2013 a 2014 a tiskové zprávy a jiné publikace věnované tématu Rámce pro rok 2030), polostrukturované rozhovory jsem vedla se zástupci vybraných organizací, kteří se tématu klimatu dlouhodobě věnují. Podrobněji se metodologii věnuje druhá kapitola této práce.

Mark Purdon, odborník na komparativní klimatickou politiku, identifikuje tři hlavní politické faktory, které se obvykle stávají předmětem výzkumu - instituce, zájmy a myšlenky. Většina vědeckých prací se podle něj soustředí na nejjednodušší výzkum institucí, největší přínos přitom spatřuje ve výzkumu zájmů a myšlenek, které určují, jakým směrem se instituce a jimi iniciované kroky budou ubírat.²⁰ Tento přístup volím ve své práci. Nesoustředím se na institucionální vývoj českých NNO, ale na jejich motivace a perspektivy. Purdon zdůrazňuje tento přístup zejména při zkoumání pohledů zdola - přínos vidí v tom, že umožňuje odhalit faktory, které jsou klíčové na národní úrovni, ale z vnějšku by možná nebyly pozorovatelné.²¹ Tato práce proto přispívá k debatě o roli nestátních aktérů ve vztahu k jiným úrovním rozhodování v oblasti klimatických změn a jejich europeizaci.²²

V práci docházím k závěru, že zkoumané organizace považují Evropskou unii za důležitého partnera a existence evropské klimatické politiky je z jejich strany zejména v českém kontextu velmi pozitivní. Vývoj v Evropské unii totiž zásadně rámuje i vývoj v České republice, tedy oblast, na které se zkoumané nevládní organizace nejvíce zaměřují. NNO proto dění v EU sledují a snaží se výslednou podobu politiky v rámci svých možností ovlivňovat – jak na národní, tak evropské úrovni. Nicméně jejich reálné možnosti jsou omezené jak nastavením formálních procesů zapojení občanské společnosti do tvorby (evropské) legislativy, tak nedostatkem vlastních kapacit, personálních i finančních. Nemožnost zaplatit více úvazků je zásadnější proto, že limituje efektivní využívání i těch kanálů a nástrojů, které Evropská unie nestátním aktérům nabízí.

²⁰ Purdon, Mark. "Advancing Comparative Climate Change Politics: Theory and Method". *Global Environmental Politics* 15:3, August 2015, doi:10.1162/GLEP_e_00309 Massachusetts Institute of Technology.

²¹ Ibid., s. 5.

2. Metodologie

2.1. Vymezení práce a výběr vzorku

Časově se práce soustředí na období přijímání Rámce politiky v oblasti klimatu a energetiky v období 2020–2030, tj. jaro 2013 až zima 2014, ale reflektuje i dlouhodobější trendy vztahu českých ekologických organizací k evropské politice. Geograficky je práce omezena na organizace se sídlem v České republice, zabývá se však politikami Evropské unie s přesahy na globální úroveň. Zkoumané organizace zastupují jednu ze dvou hlavních zájmových skupin, které lze identifikovat v otázkách změn klimatu – zástupce environmentálních organizací.²³ V České republice operuje více než 80 ekologických organizací,²⁴ výběr vzorku probíhal na základě dvou kritérií – hledala jsem ekologické nevládní neziskové organizace, které se ve své činnosti věnují tématům klimatické politiky a jejich činnost není omezena na regionální úroveň (tj. vyjadřují se k tématu klimatu nebo jsou členy Klimatické koalice). Snahou bylo pokrýt hlavní organizace, které se v Česku problematice klimatu věnují. Relevance vybraných organizací jsem zároveň ověřovala metodou sněhové koule během rozhovorů s jejich zástupci.²⁵

Na základě kritérií jsem vybrala následující organizace: Calla – Sdružení pro ochranu prostředí, Centrum pro dopravu a energetiku, Ekologický institut Veronica, Glopolis, Greenpeace Česká republika, Hnutí DUHA (Friends of the Earth Czech Republic). Zároveň jsem do výběru zařadila střešní organizaci Zelený kruh, která české ekologické organizace sdružuje, a Klimatickou koalici, což je platforma českých environmentálních organizací věnující se přímo klimatické politice. Výsledný vzorek zahrnuje organizace různé povahy - ty, které se ve svých aktivitách věnují výzkumu v oblasti klimatu (CDE, Glopolis), kombinují klimatickou politiku s aktivitami na regionální úrovni (Calla, Ekologický institut Veronica), dvě největší české environmentální organizace se zaměřením na vedení kampaní (Greenpeace Česká republika a Hnutí DUHA) a dvě střešní organizace (Klimatická koalice, Zelený kruh), které jsou podstatné nejen svým zaměřením, ale hlavně větším dosahem.

²² Ibid.

²³ Druhou jsou průmyslové a obchodní asociace, viz Gullberg, Anne Therese. „Lobbying friends and foes in climate policy: The case of business and environmental interest groups in the European Union“. *Energy Policy*. Volume 36, Issue 8, August 2008, Pages 2964–2972.

²⁴ Viz Zelený kruh: <http://www.zelenykruh.cz/o-nas/kdo-jsme> (staženo 23. 9. 2016).

²⁵ Punch, Keith, F. Úspěšný návrh výzkumu. Portál: Praha 2015.

Pro potřeby diskurzivní analýzy byly vybrány následující primární dokumenty. Detailní seznam je součástí první části bibliografie.

- vize/cíle/mise organizací
- výroční zprávy za roky 2013, 2014
- tiskové zprávy vydané v letech 2013-2014 k tématům spojeným s Rámcem pro oblast klimatu a energetiky do roku 2030

Analýza dokumentů představuje podklad pro rozhovory se zástupci vybraných organizací, které jsem realizovala v průběhu listopadu a prosince 2016. Rozhovory jsem uskutečnila se zástupci všech výše zmiňovaných organizací vyjma Ekologického institutu Veronica a Klimatické koalice, jejichž zástupkyni se nepodařilo kontaktovat. Z obsahového hlediska to však kvalitu práce zásadně neovlivnilo – Institut Veronica je aktivní zejména na místní úrovni a tématu spolupráce v rámci Klimatické koalice jsme se věnovali se všemi ostatními respondenty.

2.2. Metody

Předkládaná práce je případovou studií, založenou na kvalitativním výzkumu. Cílem je analyzovat, jakým způsobem české nestátní neziskové organizace využívaly možností, které se v rámci procesu evropské integrace nabízí pro nestátní aktéry, při prosazování svých vizí o podobě evropské klimatické politiky po roce 2020. Vzhledem k induktivní povaze výzkumu jsem se rozhodla pro využití více metod, tj. získávání dat kombinací několika přístupů. Tento postup umožňuje potvrdit zjištění, upozornit na rozpory a případně otevřít další témata.²⁶ Pro komplexní zodpovězení výzkumných otázek a zmapování tématu jsem využila dva metodologické postupy – diskurzivní analýzu primárních dokumentů a polostrukturované rozhovory.

Práce vychází z předpokladu, že pro české ekologické nevládní neziskové organizace přináší proces evropské integrace řadu příležitostí, kterých v závislosti na mnoha okolnostech (ne)mohou a (ne)chtějí využívat.

K potvrzení nebo vyvrácení této hypotézy jsem si stanovila 3 hlavní výzkumné otázky:

²⁶ Triangulace metod – např. Denzin, Norman. The research act: A theoretical introduction to sociological methods. S. 235. London: Prentice-Hall, 1989; Rubin s. 40-60.

- **Jsou ideová východiska klimatické politiky NNO a EU kompatibilní?**
- **Jakým způsobem využívají NNO příležitostí, které jim nabízí integrační proces, a jak se to projevilo v jednání o podobě cílů pro rok 2030?**
- **Jakým způsobem formovala evropská úroveň debatu o podobě cílů pro rok 2030 z pohledu vybraných NNO?**

Získané informace a výpovědi jsem analyzovala po jednotlivých oblastech, nikoli vždy v kontextu jedné organizace – cílem bylo vytvořit obecnější přehled o pohledu českých environmentálních nevládních neziskových organizací na jednotlivé otázky, nikoli sérii hloubkových analýz jednotlivých aktérů. Získané informace tak byly vždy zasazeny do kontextu ostatních výpovědí a zjištění vyplývajících z analýzy dokumentů. Dalším krokem byla identifikace dominantního diskurzu a v poslední fázi jsem se pokusila identifikovat případné body konfliktu a nesouladu.²⁷

Texty jsem v případě obou metod analyzovala na základě předem definovaných kódů, které jsou stanovené podle toho, co je předmětem zkoumání.²⁸ Klaus Krippendorff uvádí, že pro kvalitativní diskurzivní analýzu je nutné dávat citáty do souvislosti s kontextem analyzovaných dokumentů.²⁹ Další důležité upozornění připojuje George Miller, podle kterého je třeba redukovat různé formulace na stejné koncepty, odkazující na totožný význam, tak, aby se předešlo významovým posunům při interpretaci výsledků. K tomu podle něj slouží stanovení evaluačních kritérií.³⁰

2.2.1. Diskurzivní analýza, diskurz a sociální konstruktivismus

První výzkumnou metodou byla diskurzivní analýza primárních dokumentů, prostřednictvím které jsem mapovala vztah vybraných organizací k Evropské unii, aktivitám na evropské úrovni a tématu klimatu obecně. Jak diskurzivní analýza, tak polostrukturované rozhovory vychází z konceptu sociálního konstruktivismu.³¹ Ten předpokládá, že realita je výsledkem sociální konstrukce a úkolem společenských věd je

²⁷ Krippendorff, Klaus. *Content analysis: an introduction to its methodology*. London: SAGE, 2004.; Plumecocq, 2014.

²⁸ Ibid.

²⁹ Ibid., s. 88.

³⁰ Miller, George A. *Language and Communication*. (McGraw-Hill Inc., 1951).

³¹ Více např. Alexander Wendt, Karl Deutsch, Ernst Haas, Hayward Alker, Peter Katzenstein nebo Nicholas Onuf,

rozkrývat procesy, prostřednictvím kterých k této konstrukci dochází, a motivy, které za nimi stojí.³²

Klíčovým konceptem v rámci konstruktivismu je reprezentace diskurzu. Mezi jinými se jí věnoval sociolog Stuart Hall, který uvádí, že kultura je výsledkem sdílení významů, které jsou šířeny prostřednictvím jazyka. Ten podle něj představuje systém symbolů a znaků, které reprezentují významy, na nichž se společnost shodla – nicméně stejné symboly mohou mít v různých společnostech jiný význam.³³ Zároveň v různých společnostech je jevům přikládán různý význam -velmi známý je příklad mnoha označení pro různé druhy sněhu v inuitských komunitách, oproti pouhým několika výrazům v jazycích společenství, pro která není tak podstatný.³⁴ Součástí konstrukce reality je proto podle Halla klíčové, že význam je prostředkům komunikace přiřazován tím, kdo sdělení dekoduje, resp. interpretuje. Pro úspěšný přenos informace a porozumění je proto nutné, aby oba aktéři měli obdobné povědomí o kontextu komunikace.³⁵ Domnívám se, že české environmentální organizace by měly sdílet stejný systém jazykové reprezentace významů a priorit, protože operují ve stejném prostředí, vydávají společná prohlášení (tj. musí souhlasit se svými způsoby komunikace, aby se shodly) a zabývají se podobnými tématy.

Diskurzivní analýza pracuje s východisky z díla Michela Foucaulta a na něj navazujících autorů,³⁶ podle nichž je diskurz analytickou konstrukcí, která umožňuje chápání problémů skrze interpretaci a dekonstrukci sdělení. Stuart Hall chápe diskurz jako širší termín, než jazyk – jedná se o obsahy neustále znovu vytvářené sociálními interakcemi, které vytváří zdání identity.³⁷ Diskurzivní analýza se pak podle Víta Beneše snaží zjistit a interpretovat, jak subjekty prostřednictvím jazyka vytvářejí smysl a význam.³⁸

V diskurzivní analýze výše zmíněných primárních dokumentů jsem se zaměřila na několik témat. Hlavním bylo, jak je reflektována existence evropské úrovně rozhodování a role EU obecně (ve srovnání s českou nebo celosvětovou úrovní) a

³² Berger, Peter L; Luckmann, Thomas. *The social construction of reality: a treatise in the sociology of knowledge*. London: Penguin Press, 1967.

³³ Hall, Stuart (ed). *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices* (SAGE Publications Ltd, 1997): s. 1-6.

³⁴ Whorf, Benjamin Lee. "Science and linguistics". *MIT Technology Review*, 1940.

³⁵ Ibid.; McQuail, Denis. *Úvod do teorie masové komunikace*, Portál, 2009.

³⁶ Např. Norman Fairclough, Ruth Wodak či Teun van Dijk.

³⁷ Hall, *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices*.

³⁸ Beneš, Vít. „Diskurzivní analýza“. In: DRULÁK, Petr. *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, 2008, s. 92-124.

v jakém kontextu a s jakým důrazem je zmiňováno klima jako takové. V případě EU bylo důležité, v jakém kontextu se klíčová slova („Evropská unie“, „EU“, „evropský“, „unijní“ a „klima“, „klimatický“) objevují a v odkazu na jaká témata ve srovnání s porovnatelnými výrazy – zejména odkazy na národní („státní“, „český“, „národní“) nebo globální („světovou“, „globální“, „mezinárodní“) úroveň rozhodování. S tím úzce souvisí zaměření na zmínky o mezinárodních sítích, kterých jsou zkoumané organizace členem – chci zjistit, jestli interakci s evropskou úrovní spojují se členstvím v síťových organizacích. Druhým tématem je klima – zkoumala jsem, jak často se objevuje ve srovnání s odkazy na dílčí aspekty klimatické politiky (energetika, lesnictví a zemědělství, doprava, nízkouhlíkové hospodářství, ochrana ozonové vrstvy nebo skleníkové plyny) a jestli je v souvislosti s ním akcentována evropská dimenze ochrany klimatu. V textech jsem hledala také výrazy reflektující ekologickou modernizaci a udržitelný rozvoj, které pomohou ke srovnání východisek nevládních organizací a evropské klimatické politiky.

2.2.2. Polostrukturované rozhovory

Druhou použitou metodou pak byly polostrukturované rozhovory se zástupci vybraných organizací. Dvojice autorů Herbert a Irene Rubin řadí polostrukturované rozhovory mezi metody kvalitativního výzkumu.³⁹ Pracují s pojmem naturalistické paradigma, které podle nich vychází z myšlenek konstruktivismu a v rámci něhož je realita chápána nikoli jako něco měřitelného, nýbrž jako něco vytvářeného skrze toho, kdo se dívá, ovlivněno předchozími zkušenostmi i kontextem, ve kterém se situace odehrává. Proto teoretická část nastiňuje kontext situace vývoje české i evropské klimatické politiky, aby bylo jasné, v jakém kontextu se dotazovaní pohybují. Závěry, jakkoli zobecnitelné, nelze podle autorů aplikovat univerzálně, jsou platné vždy jen s ohledem na čas a situaci, což odpovídá dříve zmíněnému důrazu na kontext při zkoumání diskurzu. Cílem kvalitativních rozhovorů je podle autorů v obecné rovině přispět k pochopení motivací důležité skupiny zasahující do politického a sociálního procesu.⁴⁰ V mém případě tato metoda umožňuje lepší pochopení role a motivací zkoumaných aktérů klimatické politiky.

³⁹ Rubins, s. 18

⁴⁰ Ibid, s. 23.

Irene a Herbert Rubin rozlišují několik druhů rozhovorů – já jsem zvolila hloubkový kvalitativní rozhovor s otevřenými otázkami. V této variantě má výzkumník připravenou strukturu, hlavní i doplňující a navazující otázky, ale od stanovené verze se odchyluje v závislosti na specifikách daného případu nebo v průběhu rozhovoru s ohledem na jeho směřování.⁴¹ Struktura založená na stanovených hlavních otázkách pomáhá vytvářet významové bloky (resp. analytické oddíly) pro následující analýzu, doplňující otázky zase umožňují lépe pochopit sdělení dotazovaného.⁴² Jedná se o tematický rozhovor, jehož cílem je získat znalosti a zkušenosti zpovídané osoby. Osloveni byli proto odborníci, kteří se ve vybraných organizacích věnují tématům souvisejícím s klimatickou politikou⁴³ - Edvard Sequens (předseda Calla – sdružení na ochranu prostředí), Hugo Charvát (Centrum pro dopravu a energetiku), Klára Sutlovičová (vedoucí programu Energetika a změna klimatu, Glopolis), Jan Rovenský (vedoucí klimatické a energetické kampaně, Greenpeace Česká republika), Karel Polanecký (předseda rady Hnutí DUHA) a Daniel Vondrouš (ředitel Zeleného kruhu).

Rozhovory byly se souhlasem dotazovaných nahrávány, následně přepsány a kódovány tak, aby odpovídající části z různých rozhovorů tvořily jednotky analýzy umožňující zodpovědět hlavní otázky této práce – opět tak využívám principy diskurzivní analýzy. Cílem polostrukturovaných rozhovorů je získat podrobnější odpovědi na výzkumné otázky, než mohla poskytnout analýza klíčových dokumentů jednotlivých organizací, a doplnit je o motivace, myšlenky a vize v pozadí jednotlivých kroků organizací. K získání odpovědi na klíčové výzkumné otázky bylo třeba zvolit podotázky, které informace rozdělí do tematických celků. Ve všech případech byl akcentován důraz na vývoj v době přípravy Rámce politik pro rok 2030. Hlavní struktura otázek byla proto následující, v jednotlivých případech ji doplňovali navazující otázky, volené podle vývoje rozhovoru.

- Jak hodnotíte Rámec politik v oblasti klimatu a energetiky pro rok 2030? Účastnili jste se procesu jeho vyváření?
- Jak chápete svou vlastní roli v procesu tvorby klimatické politiky na národní a evropské úrovni?
- Co pro Vás znamená členství v síťových organizacích?

⁴¹ Ibid., s. 116 – 117.

⁴² Ibid.

⁴³ Ibid., s. 29.

- Co je pro Vaši práci v oblasti klimatu největší překážkou a co naopak považujete za největší úspěch?
- Jak hodnotíte zásadu „sdílení břemene“ v rámci EU a globálně?
- Co chápete jako klimatickou politiku? Jak (ne)pracujete s termínem klima a proč?
- Jak hodnotíte dlouhodobé směřování evropské klimatické politiky? Jak vnímáte její pozici v globálním boji proti změnám klimatu?

3. Nestátní aktéři a evropská klimatická politika

3.1. Občanská společnost a nestátní aktéři

3.1.1. Role občanské společnosti v procesu vládnutí

S proměnami vládnutí v souvislosti s globalizací roste podle politoložky Debory Spini význam občanské společnosti a nestátních aktérů obecně.⁴⁴ Jejich zapojení do systému tvorby, monitoringu a implementace politik není nic nového, ale s postupnou proměnou forem vládnutí mají stále větší a větší roli a je o nich více slyšet – posouvají se tak i do popředí zájmu vědců a výzkumníků.⁴⁵ Politologové David Armstrong a Julia Gilson uvádějí, že mezinárodní politika se v současnosti potýká s krizí vládnutí (ve smyslu governance), která se projevuje zejména ve vztahu k efektivitě a legitimitě výkonu moci.⁴⁶ Tento problém se dotýká všech úrovní vládnutí, postihuje národní státy, regionální i globální instituce. A právě proto roste význam občanské společnosti, jejíž zapojování do procesu vytváření politik podle autorů pomáhá zvyšovat legitimitu rozhodnutí. Občanská společnost je navíc schopna mobilizovat společnost okolo

⁴⁴ Spini, Debora. „Civil society and the democratisation of global public space“. in Armstrong: *Civil Society and International Governance: The role of non- state actors in global and regional regulatory frameworks* (Routledge: New York, 2011).

⁴⁵ Boronska-Hryniewiczcka, Karolina. „Europeanization of non state actors: Towards a Framework for analysis“. In Armstrong: *Civil Society and International Governance: The role of non- state actors in global and regional regulatory frameworks* (Routledge: New York, 2011).

Savaresi, Annalisa. “The Role of EU and US Non-State Actors in the Global Environmental System. A Focus on Climate Change”, *Transworld Working Papers*, No. 22, duben 2013. <http://www.transworld-fp7.eu/?p=1172> (staženo 20. 9. 2016).

⁴⁶ Armstrong. *Civil Society and International Governance: The role of non- state actors in global and regional regulatory frameworks*, s. 12.-13.

zásadních témat, mezi která patří i životní prostředí – podle Armstronga a Gilson nabízejí často autentičtější a důvěryhodnější přístup než mnohdy zdiskreditované vlády.⁴⁷ I proto význam nestátních aktérů uznala již Rámcová úmluva OSN o změně klimatu (UNFCCC) z roku 1992, která jim umožnila stát se pozorovateli pravidelných konferencí.⁴⁸ K roku 2015 bylo u sekretariátu registrováno na 1900 neziskových organizací⁴⁹, které například na konferenci v Kodani reprezentovalo na 13 000 pozorovatelů – mezi nimi zástupci environmentálních neziskových organizací, výzkumných center i zástupců obchodních asociací a organizací.⁵⁰

Organizace aktivní v oblasti ochrany životního prostředí mají ve vztahu k vytváření politik specifické postavení, které jim na mezinárodní úrovni garantuje tzv. Aarhuská úmluva, jinak také Úmluva o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí. Úmluva byla podepsána v roce 1998 na 4. ministerské konferenci projektu "Environment for Europe" v dánském Aarhusu.⁵¹ Na základě této úmluvy má veřejnost (a tím pádem i nestátní organizace) právo na informace o životním prostředí, účast na rozhodování a právní nárok na předchozí body. Je tak v procesu tvorby politiky partnerem veřejné správy.⁵² Steve Rayner a Elizabeth L. Malone, editoři série knih *Human Choice and climate change* vidí zásadní význam environmentálních neziskových organizací v tom, že posilují všeobecné povědomí o významu klimatu právě na té nejnižší, individuální úrovni rozhodování.⁵³ Naplňují tak druhou část mantry environmentalistu, "myslet globálně – jednat lokálně".⁵⁴

⁴⁷ Ibid., s. 15.-16.

⁴⁸ Článek 7: „Any body or agency, whether national or international, governmental or non-governmental, which is qualified in matters covered by the Convention, and which has informed the secretariat of its wish to be represented at a session of the Conference of the Parties as an observer, may be so admitted unless at least one third of the Parties present object. The admission and participation of observers shall be subject to the rules of procedure adopted by the Conference of the Parties“ – United Nations Framework Convention on Climate Change. 1992.
http://unfccc.int/essential_background/convention/items/6036.php (staženo 23. 5. 2016).

⁴⁹ Observer organizations, UNFCCC.

http://unfccc.int/parties_and_observers/observer_organizations/items/9524.php (Staženo 12. 12. 2016).

⁵⁰ Savaresi, "The Role of EU and US Non-State Actors in the Global Environmental System. A Focus on Climate Change".

⁵¹ What is the Aarhus Convention? Evropská komise. <http://ec.europa.eu/environment/aarhus/> (staženo 20. 11. 2016).

⁵² Oficiální stránka Aarhuské úmluvy v České republice. <http://www.ucastverejnosti.cz/cz/zakladni-informace/> (staženo 20. 11. 2016).

⁵³ Raynor, Steve; Malone, Elizabeth L. (eds.). *Human choice and climate change*. Columbus: Battelle Press, 1998. Vol. 4 „What have we learned“.

⁵⁴ Raynor, Malone. .). *Human choice and climate change*. Vol 3 „Tools for Policy Analysis“. xv.

3.1.2. Nestátní aktéři, občanská společnost a nevládní neziskové organizace

V odborné literatuře věnované roli a postavení nestátních aktérů se objevuje řada pojmů a definic, označujících tuto skupinu. Nejčastěji se používají pojmy „nestátní aktéři“ a „občanská společnost“, dále se však v různých textech objevují i označení „zájmové skupiny“⁵⁵. Často jsou užívány zaměnitelně, nicméně v různých kontextech mohou mít často odlišný význam a zahrnovat jiné spektrum organizací. Politický filozof Mark Jensen upozorňuje, že každá z definic, které v odborné literatuře existují, vychází z jiného kontextu – ať už teoretického, praktického nebo historického, a je třeba to brát v úvahu při jejich využívání.⁵⁶

Jedním z nejčastějších vymezení, jak již pojem „nestátní aktér“ napovídá, je postavení občanské společnosti v kontrastu vůči státu. Armstrong shrnuje, že oproti centrálnímu charakteru státu je tato skupina decentralizovaná, na rozdíl od oficiální a formální státní moci vzniká na základě soukromé iniciativy jednotlivců, její struktura je horizontální (na rozdíl od vertikální či hierarchické struktury státní moci), je vnímána jako dobrovolná oproti povinným aspektům příslušnosti ke státu.⁵⁷ David Armstrong a Julie Gillson dále uvádějí, že ve střední Evropě se pojem občanská společnost dostal do širšího povědomí v 70. a 80. letech, tedy v době, kdy se proti autoritářským režimům začala formovat opozice ve formě disidentských hnutí. Občanská společnost byla proto chápána jako protiváha totalitní koncepce státu jako jediné instituce s legitimní autoritou, a tudíž pozitivně.⁵⁸

V podobném duchu vymezení občanské společnosti oproti státní moci pracoval s tímto pojmem již John Locke v 17. století.⁵⁹ Stejně tak britský politolog David Held přišel v roce 1993 se širokou definicí občanské společnosti, která je podle něj tvořena těmi sférami společenského života (ekonomická sféra, volnočasové a kulturní aktivity a politická interakce), které jsou organizovány na základě soukromých nebo dobrovolných uspořádání mezi jednotlivci a skupinami mimo přímou kontrolu státu.⁶⁰

⁵⁵ Greenwood, Justin. *Interest representation in the European Union*. Palgrave, 2011.

⁵⁶ Jensen, Mark. *Civil Society in Liberal Democracy*. Routledge, 2011. S. 11-13.

⁵⁷ Armstrong, *Civil Society and International Governance: The role of non- state actors in global and regional regulatory frameworks*, s. 14-15.

⁵⁸ Armstrong, *Civil Society and International Governance: The role of non- state actors in global and regional regulatory frameworks*, s. 14-15.

⁵⁹ *Ibid.*, s. 14.

⁶⁰ *Ibid.*

Tyto definice jsou velmi široké, zejména Held explicitně zmiňuje i ekonomickou a politickou sféru, která se jinak za typický příklad občanské společnosti nebere – právě pro zásadní provázání s legislativní mocí. Politoložka Blanka Říchová proto rozlišuje dva hlavní druhy nestátních aktérů – ty, kteří usilují o zisk politické moci a jsou za své jednání odpovědní (tj. politické strany), a ty, kteří usilují o ovlivňování podoby konkrétních politik, ale nejde jim o získání politické moci a nejsou ze své povahy odpovědní za výslednou podobu (zájmové skupiny).⁶¹ Pro tuto práci jsou nadále zajímavé jen zájmové skupiny.

Všechny tyto definice však stále nerozlišují mezi aktéry, jejichž činnost je vykonávána s cílem zisku, tj. zástupci byznysu, a neziskovými organizacemi. Právě neziskové organizace jsou předmětem výzkumu této práce. Rozdíl mezi „for“ a „non“ profit organizacemi je zásadní nejen v rovině motivací a cílů, ale i možností - například pozorovateli na konferencích smluvních stran Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu sice mohou být i zástupci byznysu, ale vystupující nikoli jménem firem, ale nejrůznějších asociací (tj. neziskových organizací), které zastupují jejich zájmy. Mezi nejčastěji citované definice neziskové organizace patří dvojice autorů Lester M. Salamon a Helmut K. Anheier, kteří uvádějí pět základních charakteristik neziskových organizací.

- Jsou registrované a mají povahu institucí,
- jsou institucionálně oddělené od státní správy,
- nerozdělují zisk, případný zisk investují zpět do svých aktivit,
- jsou samosprávné,
- zahrnují alespoň jistý prvek dobrovolnosti (např. dobrovolné členství ve správní či dozorčí radě).⁶²

V českém prostředí pak vláda definuje nestátní neziskové organizace takto: „NNO jsou právníckými osobami soukromého práva a patří mezi formalizované struktury občanské společnosti – vedle církví, odborů, profesních komor, politických stran i četných neformalizovaných struktur. Většina těchto seskupení slouží v demokratických poměrech k posílení participace občanů na veřejném životě a na řešení

⁶¹ Říchová, Blanka. *Úvod do současné politologie*. Praha: Portál, 2002. s 115-117.

⁶² Salamon, Lester M. *Defining the nonprofit sector: a cross-national analysis*. Manchester University Press, 1997.

veřejných problémů.“⁶³Pro označení tohoto typu organizací existují v českém jazyce tři formy, které akcentují různé výše zmíněné charakteristiky – nejčastěji se objevuje označení „nevládní organizace“ a „neziskové organizace“, méně často pak „nestátní organizace“. V tomto textu pracuji s vše zahrnujícím označením nevládní neziskové organizace (dále také jako NNO, nebo jen nevládní organizace).

Pro tuto práci je důležité zdůraznit, že instituce Evropské unie pracují s velmi širokou definicí občanské společnosti. Podle definice Evropské komise z Bílé knihy o vládnutí z roku 2001 ji chápou jako de facto každé uskupení mimo oficiální vládní struktury a armády.⁶⁴ Široké spektrum nestátních aktérů tak podle těchto výkladů tvoří neziskové organizace, sociální hnutí, sektorové organizace, výzkumné instituty, ale i firmy, korporace a jiné obchodní organizace.⁶⁵ Ve výsledku se pak jedná o vysoce heterogenní skupinu, která se liší cíli, strategiemi, ideologií, množstvím prostředků, úrovní organizace a velikostí členské základny, legitimitou i mírou mezinárodního uznání. Klíčové však je, že participace je alespoň formálně otevřena všem bez rozdílu.⁶⁶

3.2. Nastavení vztahu nestátních aktérů k Evropské unii

Jedna z výzkumných otázek práce se týká aktivit a možností účasti českých nevládních neziskových organizací na tvorbě legislativy na evropské úrovni, je proto důležité zmínit základní aspekty vztahu nestátních organizací k EU a naopak. Vztah nestátních aktérů k Evropské unii je zásadní zejména proto, že existence evropské úrovně vládnutí rozšiřuje možnost reprezentace zájmů. Většina z těchto organizací, alespoň v českém kontextu, vznikla v prostředí národního státu mimo EU, byly zvyklé na jeho procesy, reflektovaly jeho specifické problémy. Vstup do EU tak donutil nestátní aktéry přidat další úroveň vládnutí do uvažování o prosazování jejich cílů.⁶⁷

3.2.1. Právní nastavení vztahů

Spolupráce institucí a nestátních organizací se rozvíjí zejména od Jednotného evropského aktu, který kromě jednotného vnitřního trhu zavedl i systém veřejných

⁶³ „Státní politika vůči nestátním neziskovým organizacím na léta 2015 – 2020“. Úřad vlády České republiky. – 2020, <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rnno/dokumenty/statni-politika-vuci-nno-na-leta-2015--2020-133505/> (staženo 12. 11. 2016). s. 7.

⁶⁴ Communication from the Commission of 25 July 2001 "European governance - A white paper" [COM(2001) 428 final - Official Journal C 287 of 12.10.2001].

⁶⁵ Boronska-Hryniewiecka, „Europeanization of non state actors: Towards a Framework for analysis“.

⁶⁶ Ibid.

konzultací.⁶⁸ Dalším významným milníkem byla Laekenská konference, která v roce 2001 poprvé přizvala zástupce nestátní sféry k jednání v rámci Konventu. Poslední zásadní změnou byla Lisabonská smlouva, která dále posílila Evropský sociální dialog a institucionalizovala občanskou iniciativu.⁶⁹ Dialog s občanskou společností je zakotven ve článku 8 Lisabonské smlouvy, který říká:

- 1. Orgány (Instituce Evropské unie, pozn. aut.) dávají vhodnými způsoby občanům a reprezentativním sdružením možnost projevit a veřejně si vyměňovat své názory na všechny oblasti činnosti Unie.*
- 2. Orgány udržují otevřený, transparentní a pravidelný dialog s reprezentativními sdruženími a s občanskou společností.*
- 3. Za účelem zajištění soudržnosti a transparentnosti činností Unie vede Evropská komise s dotčenými stranami rozsáhlé konzultace.⁷⁰*

Zakotvení dialogu s občanskou společností v základních smlouvách reflektuje nejen otevřenost a snahu o zvýšení legitimacy výsledného návrhu, ale je i praktických opatřením – evropské instituce se z podstaty své regulační činnosti zabývají vysoce technickými tématy, na která v rámci svých struktur nemohou mít dostatečné expertní zázemí. Proto je zájem o co nejefektivnější spolupráci oboustranný. Částečně to i vysvětluje, proč dosud nedošlo k větší regulaci lobbingu na půdě Evropské unie – mnozí představitelé EU se obávají, že by to narušilo tok informací směrem do institucí.⁷¹ Jistá úroveň regulace je však nutná ze dvou důvodů. V první řadě již s ohledem na výše zmíněnou transparentnost – z tohoto důvodu byl vytvořen např. transparentní registr lobbistů. Druhým důvodem je snaha o vyvážení reprezentace jednotlivých názorů. Relevance aktérů v reprezentativní demokracii je legitimizována volbami, v případě participační demokracie však taková pojistka neexistuje, a je proto třeba nastavit pravidla tak, aby nehrozilo, že zájmové skupiny reprezentující obory generující více

⁶⁷ Ibid.

⁶⁸ Jednotný evropský akt. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=URISERV:xy0027&from=CS> (staženo 12. 11. 2016).

⁶⁹ Boronska-Hryniewiecka, „Europeanization of non state actors: Towards a Framework for analysis“, s. 69-70.

⁷⁰ Lisabonská smlouva, čl. 8B. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:12007L/TXT&from=en> (staženo 12. 11. 2016).

finančních prostředků budou mít výrazně silnější postavení. Variant vyvažování je mnoho, například finanční podpora neziskových organizací prostřednictvím grantů nebo institut veřejných konzultací otevřený všem bez rozdílu.⁷² Nejen tato práce však ukazuje, že v praxi je často velký rozdíl mezi formálním nastavením a reálným fungováním – zejména pokud jde právě o váhu hlasu nevládních organizací nebo funkčnosti systému vyvažování, jak je uveden výše.⁷³

3.2.2. Možnosti participace

Formálních možností zapojení neziskových organizací je několik. V první řadě představuje „most mezi Evropou a organizovanou občanskou společností“ Evropský hospodářský a sociální výbor, který je poradním orgánem Evropské unie. Členové jsou do něj vybíráni na 5 let a zastupují nejrůznější zájmové skupiny, organizované do 4 sekcí – sekce zaměstnanecká, podnikatelská, sekce různých zájmových skupin a nezařazení zástupci. EHSV se v rámci řádné legislativní procedury vyjadřuje ke všem legislativním návrhům, ale jeho názor má pouze poradní hlas. Česká republika v něm má 12 členů, ale v době přijímání Rámce 2030 ani jeden z nich nezastupoval ekologické nevládní organizace.⁷⁴ Druhou možností pro zapojení nestátních aktérů do tvorby legislativy je komitologie, tedy speciální legislativní procedura vyhrazená pro technické záležitosti. Komise vytváří nejrůznější expertní skupiny, ve kterých zasedají vybraní odborníci z členských států a v jejichž rámci se přijímají rozhodnutí technického charakteru.⁷⁵ Poslední formální možností participace jsou veřejné konzultace. Evropská komise je spouští v prvotních fázích vytváření legislativních návrhů a veřejnost, ať již v podobě jednotlivce nebo organizace, může tímto způsobem Komisi sdělit své stanovisko. Pro větší transparentnost procesu se organizace mohou registrovat jako zájmová skupina – poskytnutí informací o autorovi příspěvku může také zvýšit důvěryhodnost komentáře.⁷⁶

Neformální zapojování na evropské úrovni má podobu nejrůznějších forem lobbingu – setkávání se se zástupci institucí, poslanci Evropského parlamentu,

⁷¹ Greenwood, *Interest representation in the European Union*, s. 5.

⁷² Ibid.

⁷³ Greenwood, *Interest representation in the European Union*. Heidbreder, Eva G. „Civil society participation in EU governance“. *Living Reviews in European Governance*, Vol. 7, (2012), No. 2. <http://www.livingreviews.org/lreg-2012-2> (staženo 23. 12. 2016).

⁷⁴ Evropský hospodářský a sociální výbor. <http://www.eesc.europa.eu/>

⁷⁵ Komitologie. *Euroskop.cz*. <https://www.euroskop.cz/8899/sekce/komitologie/>(staženo 23. 9. 2016).

organizování kampaní, vzdělávacích akcí, protestů apod. V tomto kontextu je důležité zmínit největší lobbingovou platformu ekologických organizací, kterou je skupina Green 10.⁷⁷ Její součástí je deset největších organizací - BirdLife Europe, CEE Bankwatch Network, Climate Action Network Europe, European Environmental Bureau, Friends of the Earth Europe, Greenpeace European Unit, Health and Environment Alliance, Naturefriends International, Transport and Environment, WWF European Policy Office - díky spojení kapacit a sil mají lepší pozici prosazovat ekologická témata v evropských institucích, než by měly jednotlivě. Všechny jmenované organizace, které mají síťový charakter, mají i české členy nebo pobočky – Greenpeace (Greenpeace Česká republika), Friends of the Earth (Hnutí DUHA), CEEBankwatch (Centrum pro dopravu a energetiku, Hnutí DUHA), CAN Europe (Centrum pro dopravu a energetiku, Glopolis), EEB (Zelený kruh, Arnika, Ekologické Centrum Toulcův Dvůr, Frank Bold Society, Justice and Environment), Friends of the Nature (Přátelé přírody ČR), Birdlife (Česká společnost ornitologická), Health & Environment Alliance (Státní zdravotní ústav), Transport and environment (Dopravní federace). World Wild Life funguje na nadnárodní úrovni. Všichni členové Green 10 jsou zapsáni v Transparenčním registru Evropské komise a Evropského parlamentu – na rozdíl od jejich českých členů.⁷⁸

Z výzkumů Anne Theresy Gullberg vyplývá, že ekologické neziskové organizace se ve svých snahách častěji obracejí na Evropský parlament, který je tradičně „zelenější“, než na jiné evropské instituce – lobbují tak spíše své přátele než nepřítelé. Tradičním spojencem průmyslové a obchodní lobby je podle Gullberg naopak Evropská komise.⁷⁹

Podoba vztahu občanské společnosti členských států k evropské úrovni je v odborné literatuře relativně široce zpracované téma. Dvojice švédských autorů Roberto Scaramuzziono a Magnus Wennerhag⁸⁰ rozlišuje čtyři druhy možné interakce NNO s evropskou úrovní - 1.) přímý lobbing, 2.) účast v celoevropských kampaních 3.) financování z grantů EU 4.) členství v evropských asociacích. Formální možnosti

⁷⁶ Public Consultations. Evropská komise. http://ec.europa.eu/justice/opinion/index_cs.htm (staženo 23. 9. 2016).

⁷⁷ Green 10. <http://www.green10.org/> (staženo 23. 9. 2016).

⁷⁸ Transparency register. <http://ec.europa.eu/transparencyregister/public/homePage.do> (staženo 23. 12. 2016).

⁷⁹ Gullberg, „Lobbying friends and foes in climate policy: The case of business and environmental interest groups in the European Union“.

⁸⁰ Scaramuzziono; Wennerhag. „Civil society Organizations going European? The Europeanization of Swedish CSOs“.

zapojení tak neberou v úvahu – tento fakt potvrzuje malý význam, který tato cesta pro NNO má. Autoři docházejí k závěru, že většina aktérů lobbuje hlavně na národní úrovni, jejich evropské aktivity se ve většině omezují na získávání financí a členství v asociacích. Jejich výzkum byl založený na obsáhlé studii europeizace širokého spektra aktérů občanské společnosti věnujících se sociální politice ve Švédsku. Otázkou je, jestli by k podobnému výsledku došla i studie zaměřená na organizace věnující se změnám klimatu – zatímco sociální politika je téměř výhradně v gesci národních států, směřování klimatické politiky se ve velké míře rozhoduje na evropské a mezinárodní úrovni. Anne Skorkjær Binderkrantz a Anne Rasmussen k vysvětlení malého důrazu na evropskou úroveň ze strany neziskových organizací přidávají důraz na roli zdrojů – aktivní vystupování v Bruselu stojí organizace mnohem více prostředků, ať již finančních nebo personálních, než lobbování u národních vlád. Nicméně Evropská komise se tento problém snaží alespoň částečně kompenzovat tím, že nabízí granty a finanční nástroje pro neziskové organizace – jejich administrace však klade na žadatele velké nároky.⁸¹

Darren McCauley dále upozorňuje na roli kontaktů - pokud má organizace přímý kontakt v Bruselu, bude ho pravděpodobně využívat více než pokud by bylo třeba ho teprve nově vytvořit. Záleží zároveň i na síle zájmu, který daná skupina zastupuje ve společnosti – pokud se jedná o marginální nebo široce diskutovaná témata, budou se při prosazování setkávat s rozdílnou pozorností. Dalším faktorem je ideologické zakotvení organizace (zejména ve vztahu k jednotlivým organizacím – např. Evropský parlament je dlouhodobě „nejzelenější“ evropskou institucí, dá se proto předpokládat, že pro organizace bojující za přísnější opatření bude přístupnější než pro průmyslové lobby).⁸²

3.2.3. Europeizace nestátních aktérů

Současná podoba chápání Evropské unie a možností, které nestátním aktérům nabízí, je výsledkem dlouhodobého procesu adaptace na existenci této úrovně vládnutí, která pro většinu zkoumaných subjektů nebyla nijak samozřejmá, neboť vznikly ještě před vstupem České republiky do EU. Účast na rozhodovacím procesu a obecně

⁸¹ Skorkjær Binderkrantz, Anne; Rasmussen, Anne. „Comparing the domestic and the EU lobbying context: perceived agenda-setting influence in the multilevel system of the European Union“. *Journal of European Public Policy*, 22:4, 552-569, 2015.

⁸² McCauley, Darren, „Bottom-Up Europeanization Exposed: Social Movement Theory and Non-state Actors in France“ 2011? *Journal of Common Market Studies*. s. 1024 – 1033.

fungování uvnitř Evropské unie mění i styl fungování a logiku uvažování samotných nestátních aktérů. Tento proces se nazývá europeizace a existuje řada jeho pojetí a výkladů. Claudio Radaelli uvádí, že na europeizaci se dá pohlížet jako na teorii i předmět výzkumu. Europeizaci jako předmět výzkumu chápe ve smyslu procesu změny v souvislosti s rozvojem evropské integrace, která se může projevat na více úrovních a nabývá řady podob. Radaelli proto uvádí, že pro pochopení dynamiky integračního procesu je přínosné zkoumat, jakým způsobem a proč se jednání aktérů mění, samotná existence této změny však žádné vysvětlení nepřináší.⁸³

Europeizační výzkum se dlouho soustředil především na sestupnou perspektivu a vliv Evropské unie na členské státy,⁸⁴ případně na vliv členských států na podobu politik Evropské unie, tedy vzestupnou europeizaci.⁸⁵ Toto dvojí pojetí však Radaelli kritizuje pro zanedbávání varianty, kdy ke změnám v souvislosti s evropskou integrací dochází i přes absenci tlaku na implementaci dané politiky nebo strukturální změny ze strany evropských institucí. Přidává proto horizontální úroveň europeizace, kde původci změn i jejich projevy existují na stejné (národní) úrovni a jejich motivy často přímo nesouvisí s nutností implementace nějaké politiky – klade důraz na individuální motivace a jednání jednotlivých aktérů integračního procesu. Právě horizontální pojetí europeizace je klíčové pro tuto práci, protože předmětem zkoumání jsou nestátní aktéři, jejich aktivity a motivace, nikoli evropská politika jako taková.

Důraz na roli aktérů v europeizačním procesu zdůrazňují i politoložky Sophie Jacquot a Cornelia Woll. „Využívání“ evropské úrovně definují jako „praktiky a politické interakce, které se přizpůsobují a redefinují tím, že chápou Evropskou unii jako soubor příležitostí, ať už institucionálních, ideologických, politických nebo organizačních“.⁸⁶ Autorky identifikují tři základní typy „využívání“ – strategické, kognitivní a legitimizační. Strategické využívání představuje transformaci prostředků a nástrojů politických aktivit s cílem prosadit konkrétní cíl. Tím může být cokoli a tento koncept je proto aplikovatelný na státní i nestátní aktéry – jako příklad v nestátní sféře autorky uvádějí změny ve struktuře a zaměření zájmové skupiny tak, aby získala nároky na finanční podporu z fondů Evropské unie. Kognitivní využívání Evropské unie

Greenwood. *Interest representation in the European Union*. Gullberg, „Lobbying friends and foes in climate policy: The case of business and environmental interest groups in the European Union“.

⁸³ Radaelli „*Europeanization: solution or problem*“.

⁸⁴ Börzel, Tanja A., a Thomas Risse. „When Europe Hits Home: Europeanization and Domestic Change“. *European Integration online Papers (EIoP)* 4, č. 25 (2000). <http://eiop.or.at/eiop/texte/2000-015a.htm> (staženo 3.5. 2016)

⁸⁵ Graziano, Vink „*Europeanization: New research agenda*“.

znamená, že sociální fakta jsou interpretována v rámci politického kontextu evropské integrace, s důrazem na evropské principy jako je subsidiarita, koheze nebo ekonomika založená na znalostech.⁸⁷ Legitimizační „využívání“ pak představuje kombinaci obou předchozích typů. S odkazem na práci Patricka Hassenteufela a Yves Surel⁸⁸ ho popisují jako „odkazování na Evropu jako způsob legitimizace veřejných politik na národní úrovni“. Podle Jacquot a Woll toto zaštiťování se Evropou pomáhá získat podporu pro rozhodnutí na národní úrovni – jedná se tak o typický příklad tzv. dvouúrovňové hry.⁸⁹

3.3. *Evropská politika v oblasti klimatu*

Politika ochrany klimatu je jednou z nejrozvinutějších evropských politik, byť patří k nejmladším. První zmínky o potřebě ochrany životního prostředí lze sice vystopovat už v 60. letech, společné postupy se však začaly vytvářet až s přípravami Kjótského protokolu a největší množství legislativy pak bylo přijato až po jeho podpisu. V dnešní době ji tvoří více než 300 směrnic a nařízení. Představitelé EU rádi tvrdí, že Unie je světovým lídrem v boji proti změnám klimatu⁹⁰ - její nároky na tuto pozici podporuje systém obchodu s emisními povolenkami, který byl první svého druhu, i výše celkových závazků. Nicméně neschopnost zaujmout společnou pozici zejména mezi lety 2008 – 2014 spolu s malou vymahatelností plnění cílů ze strany členských států nároky na tento titul poněkud oslabila, Evropská klimatická politika je typickým příkladem mnohoúrovňového vládnutí, jak jej popsali Liesbet Hooghe a britský politolog Gary Marks.⁹¹ V praxi to znamená, že systém je fragmentovaný. Na globální úrovni se nejširší cíle určují v rámci jednání Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu, kde Evropská unie vystupuje jako plnohodnotný člen spolu s jednotlivými členskými státy. Jako celek pak EU přijímá závazné cíle vedoucí k implementaci těchto globálních závazků. Částečně jich je dosahováno skrze systém obchodu s emisními povolenkami,

⁸⁶ Ibid, s. 4

⁸⁷ Jacquot; Woll. „Usage of European Integration – Europeanisation from a Sociological Perspective“, s. 7.

⁸⁸ Ibid.

⁸⁹ Putnam, Robert. "Diplomacy and Domestic Politics: The Logic of Two-Level Games". International Organization. 42: 427–460. 1988.

⁹⁰ Např: Message by the Director General Jos Delbeke http://ec.europa.eu/clima/about-us/director_en (staženo 26. 12. 2016).

⁹¹ Hooghe, Liesbet; Marks, Gary. „Multi-Level Governance and European Integration“ Rowman & Littlefield, 2001. <https://rowman.com/ISBN/9780742510197/Multi-Level-Governance-and-European-Integration> (staženo 26. 9. 2016).

který spravuje přímo Komise, řada konkrétních opatření je pak přijímána na úrovni členských států, s ohledem na jejich individuální charakteristiky a možnosti. Jedná se proto o oblast sdílených pravomocí.⁹²

Samotná klimatická politika EU se také skládá z řady opatření v různých oblastech lidské činnosti, protože produkce emisí je problémem napříč sektory. Hlavním prostředkem na evropské úrovni je systém emisních povolenek, který by měl vést ke snížení emisí v průmyslu, energetice a mezinárodní dopravě. Druhým podporovaným tématem je snaha o přechod k nízkouhlíkovému hospodářství, opatření v oblasti osobní dopravy (ta je zodpovědná za více než čtvrtinu evropských emisí a způsobuje problémy zejména ve městech), zemědělství a lesnictví (přestože v EU dlouhodobě roste povrch zalesněných ploch, celosvětově je trend opačný). Dále sem patří opatření na ochranu ozonové vrstvy, zákaz fluorovaných skleníkových plynů. Důraz je kladen i na adaptační opatření.⁹³

Pro klimatickou politiku je typické, že z logiky věci velmi úzce souvisí s jinými politikami – už z výčtu prioritních oblastí je zřejmé její prolínání zejména s energetikou a dopravní politikou. Proto jsou legislativně ošetřovány ve vzájemné provázanosti. Důkazem toho může být Klimaticko-energetický balíček z roku 2007. Po roce 2009 a plynové krizi, kdy do Evropy nějakou dobu netekl zemní plyn z Ruské federace, se do úzké rodiny politik přidala jako významný faktor ještě energetická bezpečnost – cíle pro rok 2030 tak počítají i s propojením energetických sítí a budováním Energetické unie.⁹⁴

3.4. Ekonomický růst a ochrana klimatu

Pro diskuzi o podobě politiky ochrany klimatu na všech úrovních je typický základní konflikt, kterým je vztah ekonomického růstu a zatěžování životního prostředí. Vědci zabývající se vývojem klimatu přesvědčivě dokázali, že růst populace, intenzita ekonomická produkce a s tím spojené proměny životního prostředí mají vliv na změny klimatu.⁹⁵ Současná debata o klimatických změnách se tudíž již netočí kolem otázky, jestli k oteplování planety skutečně dochází v důsledku činnosti člověka (přestože i tyto

⁹² Greenwood. *Interest representation in the European Union*, s. 4.

⁹³ Climate strategies & targets. Evropská komise. http://ec.europa.eu/clima/policies/strategies_en (staženo 5. 3. 2016).

⁹⁴ Energy Union and Climate. Evropská komise. https://ec.europa.eu/priorities/energy-union-and-climate_en (staženo 5. 3. 2016).

⁹⁵ Zprávy IPCC <https://www.ipcc.ch/> (staženo 10. 10. 2016).

hlasy se samozřejmě stále ozývají)⁹⁶, ale hledá odpovědi na to, kdo a do jaké míry by se měl podílet na řešení situace, případně jak ve společnostech vyvážit důraz na ekonomický růst a rozvoj společností s potřebou zabránit umělému ohřívání atmosféry a s tím spojeným klimatickým změnám. Pokud jde o příčiny, existuje mezi vědci i světovými představiteli konsenzus, nicméně politická shoda na podobě řešení chybí.⁹⁷

Pro tuto práci je podstatné, že všichni zmiňovaní aktéři klimatické politiky (Evropská unie, národní státy, nestátní aktéři) se v různé míře snaží oba dva aspekty skloubit a vybalancovat, výsledné směřování je však ovlivněno mnoha faktory. Pro pochopení jejich argumentů, resp. požadavků představím v následující kapitole hlavní aspekty klimatické debaty a východiska, na kterých staví své pozice evropské instituce při formulaci politik a environmentální nevládní neziskové organizace při stanovování svých priorit.

3.4.1. Přemýšlení o klimatických změnách

Uvažování o klimatu se podle sociologa Nico Stehra a klimatologa Hanse von Storcha vyvíjelo po etapách - už v 19. století začali vědci sledovat klimatické statistiky a vytvářet první modely. Hlavní impulz však přišel s rozvojem satelitních sledovacích systémů, které pomohly s realizací složitějších atmosférických a oceánských sledování. Nově získaná data jasně naznačovala vliv člověka na vývoj klimatu. V návaznosti na to se poprvé objevila myšlenka, že člověk může svými volbami negativní vývoj směřující ke globálnímu oteplování alespoň částečně zvrátit. Klima tak ztratilo hodnotovou neutralitu, se zvyšující se komplexitou problému a zapojením dalších aktérů se z klimatu stalo vysoce politizované téma. Klíčový je zejména nárůst vlivu politických elit, jejichž rozhodnutí začínají mít poprvé v historii významný vliv na vývoj klimatu. Zároveň je stále jasnější, že důsledky změn klimatu nedoléhají na všechny stejně a některé skupiny jsou ohroženější než jiné.⁹⁸

Mobilizační síla klimatických změn ve společnosti je tak v různých státech odlišná, v závislosti na jejich míře ohrožení, úrovni rozvoje, stabilitě demokracie nebo

⁹⁶ Mezi nejvýraznější klimaskeptické vědce patří např. Freeman Dyson, Bjorn Lomborg nebo Myron Ebell.

⁹⁷ Najšlová, Lucia. „The EU and the US in the Politics of Global Climate Change Governance: Avoiding the Crucial Questions“. *Transworld Working Papers* No. 44, 2014. www.iai.it/sites/default/files/tw_wp_44.pdf (staženo 23. 9. 2016).

⁹⁸ Stehr, Nico; von Storch, Hans. *Klima a společnost*. Karolinum, 2014. s. 14.

svobodě médií.⁹⁹ Znamý sociolog Anthony Giddens uvádí jako hlavní problém omezeného zájmu veřejnosti fakt, že důsledky klimatických změn obvykle nejsou pozorovatelné v krátkodobé perspektivě. Lidé v zemích, které se nepotýkají s očividnými následky (jako např. zvedání hladin oceánu), ve většině nejsou schopni se oprostit od svých osobních zkušeností s počasím a sledovat dlouhodobé trendy. Zároveň pro politiky je dané téma relativně neatraktivní, protože dalece překračuje možnosti volebního cyklu.¹⁰⁰

Politická polarizace ohledně změny klimatu obvykle nesleduje tradiční pravolevou stranickou linii.¹⁰¹ Nicméně americký sociolog Aaron M. McCright a jeho kolegové zjistili, že ve Spojených státech - a v menší míře i západoevropských demokraciích - lze vysledovat rozdílné vzorce přístupu ke klimatu u představitelů a voličů pravice a levice. Z jejich výzkumu vyplývá, že voliči pravice mají obecně větší problém přijmout logiku boje proti změnám klimatu, protože jde často proti tradičním hodnotám pravice, jako je důraz na osobní vlastnictví, minimální vládní zásahy do trhu nebo národní suverenita.¹⁰² Zároveň však uvádějí, že toto pravolevé rozdělení je méně pravděpodobné v případě postkomunistických států. Připisují to především menšímu zájmu o klimatická témata – v postkomunistickém prostoru nepřitahují mnoho pozornosti, proto se nedá předpokládat, že se kolem něj veřejnost bude zásadněji mobilizovat.¹⁰³ Jako další vysvětlení uvádějí, že desítky let komunistické diktatury narušily vnímání pravice a levice – na rozdíl od tradičnějších demokracií tu levice nepředstavuje nositele společenské změny a progresu, dokonce je tomu naopak. I z toho důvodu z jejich výsledků paradoxně vyplývá, že v postkomunistických státech jsou to s nepatrným náskokem právě voliči pravice, kdo by byl ochotný nést náklady za boj proti změnám klimatu.¹⁰⁴

⁹⁹ McCright, Aaron; Dunlap, Riley; Marquart-Pyatt, Sandra. "Political ideology and views about climate change in the European Union". *Environmental Politics*, 25:2, 338-358, 2016.

¹⁰⁰ Giddens, Anthony. *Politics of Climate Change*. Polity Press 2009. Více k psychologii Krajhanzl, Jan. *Psychologie vztahu k přírodě a životnímu prostředí*. Brno: Lipka, MUNI press, 2014., Krajhanzl, Jan. *Psychologie vztahu k přírodě a životnímu prostředí. Pět charakteristik, ve kterých se lidé liší*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014.

¹⁰¹ Stehr; von Storch, *Klima a společnost*.

¹⁰² McCright; Dunlap; Marquart-Pyatt. "Political ideology and views about climate change in the European Union", s. 343

¹⁰³ Ibid.

¹⁰⁴ Ibid.

Na světové úrovni se debata o vztahu ochrany klimatu a práva na rozvoj společností promítá do symbolického rozdělení na ose globální Sever/Jih. Ekonomicky vyspělejší státy se snaží zdůrazňovat potřebu kolektivního přispění k boji se změnami klimatu, zejména s ohledem na skutečnost, že životní prostředí nezná hranic a týká se všech bez rozdílu. Naopak rozvíjející se země poukazují na fakt, že vinu na znečištění atmosféry a následné klimatické změny nesou primárně rozvinuté země, měly by to proto být právě ony, které ponесou největší náklady na mitigační opatření. Tento přístup bývá označován jako argument tzv. historické odpovědnosti vyspělých států.¹⁰⁵ Rozvíjející se státy navíc za svou prioritu označují vyzvednutí obyvatelstva z chudoby a jejich právo na dosažení stejné životní úrovně, jako mají rozvinuté státy. Upozorňují, že opatření na snižování emisí by bylo finanční zátěží pro jejich ekonomický růst. Jihoafrický prezident Zuma se například nechal slyšet, že právo na ekonomický rozvoj by v uvažování rozvíjejících se států mělo vždy vyhrát, pokud proti němu stojí právo dalších generací na bezpečné životní prostředí.¹⁰⁶ Vychází z přesvědčení, že zvýšené náklady na provoz, způsobené přijímáním opatření vedoucích k redukci emisí nebo zvyšování energetické účinnosti, negativně ovlivní konkurenceschopnost firem – ať již v podobě ztráty komparativní výhody (u zemí, které nyní profitují z absence závazných pravidel) nebo v nutnosti soupeřit s konkurenty, kteří již opatření přijali v minulosti.¹⁰⁷ Do jisté míry se jedná o relevantní obavy – v krátkodobém horizontu se jedná o často nemalé investice, které navíc mohou v některých uhlíkově náročných sektorech vést i ke ztrátě pracovních míst.¹⁰⁸ Thierry Ngosso z Lovaňské university však uvádí, že každý rozvoj má hodnotu jen pokud je udržitelný a navíc ochrana životního prostředí může podpořit růst a ekonomický i lidský rozvoj.¹⁰⁹

Situace však není černobílá – rozvíjející se státy, sdružené při IPCC ve volné skupině G77, na národní úrovni taktéž přijímají opatření ke snížení emisí a zároveň vyspělé státy často finančně podporují mitigační a adaptační opatření v rozvojových zemích. Navíc již v Kjótském protokolu byl představen tzv. Mechanismus čistého

¹⁰⁵ Ditrych, Ondřej. "Česká republika v boji proti klimatickým změnám." In Vladimír Handl and Petr Drulák (eds.), *Hledání českých zájmů: Vnitřní rozmanitost a vnější akceschopnost*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2010.

¹⁰⁶ Ngosso, Thierry. „The Right to Development of Developing Countries: An Argument against Environmental Protection?“ *Public Reason* 5 (2): 3-20, 2013.

¹⁰⁷ Ditrych, Ondřej. "Česká republika v boji proti klimatickým změnám".

¹⁰⁸ Dechezleprêtre, Antoine; Sato, Misato. "The impacts of environmental regulations on competitiveness" Policy brief, The Grantham Research Institute on Climate Change and the Environment a Global Green Growth Institute, 2014.

rozvoje, který má motivovat rozvinuté státy k financování projektů na snížení emisí v rozvojových zemích, výměnou za zisk více povolenek pro jejich vlastní emise.¹¹⁰ Ondřej Ditrych však podotýká, že finanční zátěži se chtějí vyhnout všichni a ekonomicky rozvinuté státy se často ze svých závazků reálně vyvazují přesunutím emisně nákladných výrob právě do rozvíjejících se zemí, což však poněkud podkopává logiku celého systému.¹¹¹

Také v rámci Evropské unie je možné najít dva názorové tábory, ačkoli jejich složení se různě mění v závislosti na současné politické reprezentaci a jejich prioritách. Mezi největší propagátory přísnější klimatické politiky dlouhodobě patří Rakousko, Dánsko, Švédsko, Finsko, Nizozemsko, Německo a Velká Británie. Naopak v implementaci environmentálních legislativních aktů dlouho nejvíce zaostávalo ze starších členských států Portugalsko, Španělsko a Řecko.¹¹² Finanční krize však nově rozdělila státy EU na dvě skupiny, které se nemohly shodnout na vhodné míře investic do klimatických opatření v době krize. Zejména nové členské státy střední a jihovýchodní Evropy argumentovaly, že zhoršená ekonomická situace jim neumožňuje stupňovat ekologická opatření. Tento přístup nazývá Jakub Skovgaardem „kompromisním rámcem“,¹¹³ protože podle jeho zastánců je třeba pečlivě zvažovat, do čeho se v době krize investuje. Jejich hlavním argumentem bylo, že v důsledku krize mají k dispozici méně peněz pro podporu zelené politiky a jakékoli zvyšování cílů by pro státní pokladny znamenalo neúnosnou zátěž v době, kdy téměř všechny státy evropské sedmadvacítky byly nuceny seškrtnat veřejné rozpočty. Tento argument však vyvrací Gabrielle Williamson, která upozorňuje, že země sice seškrtnaly výdaje na životní prostředí, v poměru k celkovým škrtům však k větším změnám rozložení prostředků nedošlo. A pokud některé státy, jako třeba Řecko nebo Rumunsko, nebyly schopné v průběhu krize dostát svým závazkům, šlo spíše o vedlejší důsledky krize než politické rozhodnutí o změně priorit. Navíc stejně jako v případě ekonomické recese v postkomunistických zemích na počátku 90. let, i nyní došlo ke snížení emisí jako

¹⁰⁹Ngosso, „The Right to Development of Developing Countries: An Argument against Environmental Protection?“, p. 4

¹¹⁰Clean Development Mechanism. UNFCCC.

http://unfccc.int/kyoto_protocol/mechanisms/clean_development_mechanism/items/2718.php (staženo 12. 11. 2016).

¹¹¹Ditrych, "Česká republika v boji proti klimatickým změnám", s. 202.

¹¹²Ibid.

¹¹³V originále „*trade-off policy frame*“ Skovgaard, Jakob. „EU Climate policy after crisis“. *Environmental politics*. Vol. 23, 2014.

vedlejšímu produktu poklesu výroby.¹¹⁴ Nicméně tento názorový spor se promítl i do debaty o směřování evropské klimatické a energetické politiky po roce 2030.

Zastánci ambicióznějších cílů pro rok 2030 byly zejména tři státy – Velká Británie, Švédsko a Německo. Britský ministr pro energetiku a změny klimatu Ed Davey argumentoval, že je třeba přijít s takovou dohodou, která by Evropě na 21. konferenci smluvních stran Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu umožnila nadále vést svět v boji proti klimatickým změnám.¹¹⁵ Právě Pařížská konference, která se uskutečnila na konci roku 2015, byla další velkou motivací pro vytvoření sjednoceného postupu. Vznikla proto tzv. Green Growth Group, skupina třinácti států podporujících návrhy Komise – prohlášení podepsala trojice hlavních zastánců ambicióznějšího postupu a dále Belgie, Dánsko, Estonsko, Finsko, Francie, Itálie, Nizozemsko, Portugalsko, Slovinsko a Španělsko.¹¹⁶ Z výčtu je jasná dělicí linie mezi starými a novými členskými státy – ke skupině se připojili pouze 2 z 12 nových členských států, zato hned 11 z původní EU15.

Řada odborníků proto nové členské státy EU vidí jako specifickou skupinu v rámci globálního Severu.¹¹⁷ Je pro ně charakteristický vysoký podíl průmyslu na skladbě DPH a jejich politiky svazuje obava ze ztráty konkurenceschopnosti v rámci vnitřního trhu v důsledku nutnosti dalšího omezování emisí.¹¹⁸ Očekávalo se proto, že tyto státy se po svém vstupu do Evropské unie stanou největší překážkou dalšímu zpřísnování unijní klimatické politiky.¹¹⁹ Podle Matse Brauna se v prvních letech po vstupu tato očekávání výrazně nepotvrdila – nové členské státy, jakkoli se potýkaly s řadou specifických výzev vyplývajících z kombinace stále pokračující transformace ekonomik a členství v EU, se v jednáních až na výjimky zařadily do evropského hlavního proudu. Průběh vyjednávání o podobě Rámcí 2030 však ukazuje, že nové členské státy stále patří v Evropě mezi ty méně progresivní – největší extrém pak dlouhodobě představuje Polsko, které získává 93 % své energie z fosilních paliv a

¹¹⁴ Williamson, Gabrielle. „The Impact of the Financial Crisis“. *Environmental Forum*. Listopad/prosinec 2013, Vol. 30 Issue 6, s. 20.

¹¹⁵ Evans, Simon. „Analysis: Who wants what from the EU 2030 climate Framework“. 17. říjen 2014. <https://www.carbonbrief.org/analysis-who-wants-what-from-the-eu-2030-climate-framework> (staženo 23. 9. 2016).

¹¹⁶ „Ministers make joint case for ambitious & immediate EU low carbon action“. <https://www.gov.uk/government/news/ministers-make-joint-case-for-ambitious-immediate-eu-low-carbon-action> (staženo 23. 9. 2016).

¹¹⁷ Braun, Mats. *Europeanization of Environmental Policy in the New Europe: Beyond Conditionality*. Routledge, 2014; Ditrych "Česká republika v boji proti klimatickým změnám".

¹¹⁸ Ditrych, "Česká republika v boji proti klimatickým změnám", s. 204.

¹¹⁹ Braun, *Europeanization of Environmental Policy in the New Europe: Beyond Conditionality*.

opakovaně se staví proti formulacím závazných cílů pro snižování emisí.¹²⁰ Právě z toho důvodu však mají nové členské státy EU přístup k financování řady opatření prostřednictvím operačních programů v rámci kohezní politiky. V původním systému obchodu s emisními povolenkami jim zase byla část povolenek přidělena zdarma.

Debaty o důrazu na konkurenceschopnost a ochranu životního prostředí jsou pak snadno identifikovatelné i na institucionální úrovni, v EU i členských státech. V Evropské komisi se vždy složitě hledá konsenzus mezi jednotlivými generálními ředitelstvími (typicky DG Energy a DG Clima), v České republice pak Ministerstvo životního prostředí (MŽP) prosazuje přísnější ochranu životního prostředí a klimatu, Ministerstvo průmyslu a obchodu (MPO) naopak klade velký důraz na rozvoj českého průmyslu a omezení nákladů, které by další opatření přinesla.¹²¹

3.4.2. Myšlenková východiska nevládních organizací a evropské klimatické politiky

Následující podkapitola se věnuje základním principům, na kterých stojí evropská klimatická politika a pozice ekologických organizací. Nejprve představím hlavní směry environmentalismu, z jehož principů vychází činnost ekologických organizací a zároveň inspiruje i primárně ekonomicky zaměřenou organizaci, jakou je Evropská unie, k nastavování politik citlivých k životnímu prostředí. V souvislosti s politikou ochrany klimatu poukazují všichni zmínění aktéři v první řadě na fakt, že potřeba aktivních kroků směrem k ochraně klimatu vychází z empirických zjištění klimatologů, kteří prokazatelně ukazují vliv člověka na netypické změny klimatu.¹²² V širším kontextu však potom tyto organizace vycházejí z myšlenek environmentalismu a ekologických teorií.

Environmentalismus

Environmentalismus, stejně jako jiné směry, ani zdaleka není definován jen jedním homogenním přístupem a snahou o konceptualizaci se zabývala řada autorů. Jednu z nejznámějších koncepcí představil katalánský profesor ekologické ekonomie Joan Martínez Alier, který identifikoval tři hlavní proudy environmentalismu, které spolu ale úzce souvisí – a uvádí i jejich typické využití jednotlivými skupinami. Za

¹²⁰ Skovgaard, „EU Climate policy after crisis“.

¹²¹ Braun, *Europeanization of Environmental Policy in the New Europe: Beyond Conditionality*, s. 62

první označuje „kult divočiny“. Ten staví na myšlenkách konzervační biologie a potřeby zachování biodiverzity – podle Martíneze Alieria tento směr neútočí na ekonomický růst jako takový, ale snaží se o zachování těch míst, která ještě nebyla dotčena. Tento směr se objevil v 70. letech 20. století a podle Martíneze Alieria se jednalo v první řadě o reakci na strach ze ztráty známého prostředí a materiálních hodnot – rozporuje tak názor amerického politologa Ronalda Ingleharta, který naopak přičítá zájem o konzervaci přírody přechodu k postmateriálnímu myšlení.¹²³ Na myšlenkovém základu tohoto proudu environmentalismu vznikla řada známých neziskových organizací – například v této práci zmiňovaný World Wildlife Fund nebo Friends of the Earth. Za druhý směr označuje Martínez Alier snahu o „ekologickou efektivitu“, směr, který se soustředí na dopady industrializace společnosti na životní prostředí – řadí sem koncepty jako udržitelný rozvoj nebo ekologickou modernizaci.¹²⁴ Tento směr usiluje o rovnováhu systému, nenadřazuje práva přírody nad rozvoj společností – proto se podle autora tak uchytil v Evropě, kde je jen velmi málo oblastí s nedotčenou přírodou. Třetí směr pak označuje jako „environmentální spravedlnost“ nebo „environmentalismus pro chudé“. Vznikl v 80. letech ve Spojených státech a vychází z předpokladu, že ekonomický růst s sebou nese vliv na životní prostředí, přičemž zdroje a následky jsou nerovnoměrně rozloženy. Tato nerovnováha zároveň vzniká dříve a rychleji, než ji lze politicky ošetřit, a není možné ji odstranit pouze za pomoci technologií. Martínez Alier přitom upozorňuje, že nemusí jít jen o nerovnoměrné rozložení dopadů ve světovém měřítku, rozdíly jsou pozorovatelné i v rozložení dopadů mezi města a venkov v rozvinutých státech. Na těchto předpokladech stojí ekologická ekonomie, která bere v úvahu i ceny externalit, které trhy nevidí, pokud nejsou uměle připsány.¹²⁵

Jiné rozdělení nabízí kolega Martíneze Alieria, Ramachandra Guha. Také on identifikuje tři hlavní trendy, ale jejich východiska vidí trochu jinak. První nazývá „zpátky k přírodě“, který kritizuje industriální revoluci jako takovou a hlásá návrat k původním způsobům života. Druhým trendem je podle něj „vědecká konzervace“, snaha využívat vědeckých poznatků k tomu, aby se příroda a přírodní zdroje využívaly pokud možno udržitelným způsobem – v tomto případě se přibližuje k Martínez Alierovu pojetí „ekologické efektivity“. Třetí trend označuje Guha podobně jako jeho kolega za ideu „divočiny“ – snaha o ochranu a konzervaci člověkem dosud

¹²² Intergovernmental panel on climate change. <https://www.ipcc.ch/index.htm> (staženo 23. 9. 2016).

¹²³ Martínez-Alier, Joan. *Environmentalism of the poor*. Edward Elgar: Cheltenham, 2002. s. 1-5.

¹²⁴ Podrobněji popsány v kapitole 3.3.4. u východisek evropské klimatické politiky.

nezasažených koutů krajiny. V této poslední se nejsilněji projevují i etické a estetické aspekty ochrany přírody a životního prostředí.¹²⁶

Vliv těchto popsaných trendů lze vysledovat ve všech environmentálních diskurzích. Současný boj proti změnám klimatu je do jisté míry kombinací všech těchto směrů- kořeny snahy o předcházení změnám a „návrat“ k původnímu stavu lze hledat právě v „konceptu divočiny“ nebo „zpátky k přírodě“, principy udržitelného rozvoje a ekologické modernizace úzce souvisí s „vědeckou konzervací“ a zároveň vyspělé společnosti usilují o preventivní přístup a snahu o ochranu člověkem dosud nedotčených oblastí.

Východiska evropské klimatické politiky

V evropské klimatické politice lze vysledovat řadu principů, kterými se zákonodárci řídí při formování i implementaci politik. Mats Braun identifikuje pět takových pilířů. Prvním z nich je koncept ekologické modernizace, který vychází z přesvědčení, že technologický pokrok, růst ekonomiky a ochrana životního prostředí nemusí být nutně v rozporu, ale naopak mohou jít ruku v ruce. Zastánci tohoto principu, mezi které se hlásí představitelé evropských institucí i většiny vyspělých států, věří, že technologie nejsou jen původci znečištění, ale mohou být i součástí řešení. Ekologická modernizace současně vychází z předpokladu, že jednání veřejnosti je možné postupně přeprogramovat pomocí tržních pobídek tak, aby jednala v souladu s ekologickými prioritami.¹²⁷ Ekonomika a cíle ochrany životního prostředí nemusí jít nutně proti sobě a existují způsoby, jak dosáhnout ekonomického růstu právě za přispění investic do ekologických opatření. Vytváří se nová odvětví a s nimi nová pracovní místa, zvyšuje se efektivita produkce a v dlouhodobém horizontu se snižuje nutnost investic do adaptačních opatření. Jakob Skovgaard, profesor z Lund University ve Švédsku, koncept nazývá politikou „zeleného růstu“, v literatuře se objevuje i název „ekologický růst“¹²⁸ nebo „zelený růst“¹²⁹ I tento přístup má své kritiky. Martin Janicke upozorňuje, že ne všechny environmentální problémy jsou jednoduše zvládnutelné pomocí technologických řešení.¹³⁰ Hlavním argumentem oponentů však je fakt, že jak

¹²⁵ Martínez-Alier, Joan. *Environmentalism of the poor*.

¹²⁶ Guha, Ramachandra. *Environmentalism, global history*. New York: Longman, 2000. s. 5.

¹²⁷ Martínez-Alier. *Environmentalism of the Poor*.

¹²⁸ Skovgaard. „EU Climate policy after crisis“.

¹²⁹ United Nations Environmental Programme, Annual report 2013.

<http://www.unep.org/annualreport/2013/landing.asp> (staženo 10. 10. 2016).

¹³⁰ Janicke, Martin. „Ecological modernization: new perspectives“. *Journal of Cleaner Production*

ekologická modernizace, tak udržitelný rozvoj mění jen formu, nikoli podstatu problému – a tou je stále rostoucí spotřeba a produkce. V opozici proti důrazu na neustálý růst se tak již od 60. let formovala řada hnutí, které upozorňují na limity přírodních zdrojů a limity možností růstu. Nejznámější je pravděpodobně „nerůst“, vycházející z myšlenek amerického ekonoma rumunského původu Nicholase Georgescu-Roegeny, který volá po řešení ekologických problémů prostřednictvím omezení spotřeby.¹³¹

Druhým klíčovým pilířem je „udržitelný rozvoj“. Do širšího povědomí se termín dostal po konferenci v Rio de Janeiru v roce 1992, nicméně používal se již dříve - na evropské úrovni byl poprvé zmíněn v cílech 4. environmentálního akčního programu v roce 1987, poté, co ho ve své zprávě pro UN definovala Gro Harlem Brundtland.¹³² Amsterodamská smlouva ho o deset let později zařadila mezi jeden z hlavních cílů směřování evropské integrace a jako jeden ze základních cílů EU je zdůrazňován i v nejnovější Lisabonské smlouvě. Evropská komise pojem definuje jako „uspokojení potřeb současné generace, aniž by to ohrožovalo možnost budoucích generací uspokojit jejich potřeby – resp. jako právo na lepší kvalitu života pro každého, současné i budoucí generace. Poskytuje vizi rozvoje, který reflektuje středně a dlouhodobé cíle, lokální i globální aktivity a zohledňuje sociální, ekonomická a environmentální témata jako neoddelitelné a navzájem závislé složky rozvoje lidstva.“¹³³ Nicméně koncept udržitelného rozvoje není realizovatelný jen prostřednictvím konkrétních politik – většina autorů i Evropská komise se shodují, že k úspěšné aplikaci tohoto konceptu je třeba i změny v každodenním rozhodování a dlouhodobém uvažování společnosti, v modelech produkce a spotřeby i v ekonomických a sociálních strukturách.¹³⁴

Třetím principem je potom prevence, snaha o předcházení klimatickým změnám (jakkoli tento princip je zahrnut i v předchozích dvou). Dnes je však již jasné, že kromě preventivních opatření je třeba realizovat i adaptační programy. Čtvrtý princip vychází z obecného přístupu EU k mezinárodní spolupráci a formování partnerství – je jím důraz na multilateralismus. Při vyjednávání podoby závazků EU se opakovaně objevuje podmínka, že to které opatření může být zvažováno pouze v případě, že se k němu

¹³¹ Martínez-Alier. *Environmentalism of the Poor*.

¹³² Brundtland, Gro Harlem. “Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future”. <http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf> (staženo 2. 12. 2016).

¹³³ Sustainable development. Evropská komise. http://ec.europa.eu/environment/sustainable-development/index_en.htm (staženo 2. 12. 2016).

¹³⁴ Ibid.

přidají i jiné státy. Posledním pátým pilířem je potom podle Brauna integrace environmentálních zásad do všech aspektů evropských politik – tzv. mainstreaming opatření směřujících k ochraně životního prostředí. Tento koncept byl iniciován v červnu 1998 představiteli členských států EU na summitu v Cardiffu – ve společném prohlášení nejvyšší představitelé vyzvali všechny formace Rady, aby ve svých rozhodnutích zohledňovaly dopady na životní prostředí. Tato iniciativa se podle místa vyhlášení nazývá Cardiffský proces. Zároveň ale již Jednotný evropský akt Komisi explicitně zavazoval k formulaci legislativních návrhů tak, aby respektovaly vysoký stupeň ochrany životního prostředí (čl. 100a), zároveň také určil základní zásady a principy této politiky (čl. 130r).¹³⁵

Evropský parlament za základní principy evropské environmentální politiky uvádí princip obezřetnosti, prevence a redukce znečištění u zdroje a zásadu "znečišťovatel platí". V legislativních aktech se objevuje další zásada, totiž že kolektivní snahy Evropské unie by měly svými aktivitami podporovat všechny členské státy, a to v duchu vyváženosti, spravedlnosti a solidarity. V rámci tohoto principu tak země, jejichž průměrný HDP se pohybuje pod průměrem EU, mohou čerpat dotace na investiční projekty, které jsou v souladu s klimatickými cíli.¹³⁶ Zároveň EU i v oblasti klimatické politiky uplatňuje princip subsidiarity, tudíž že opatření mají být přijímána na úrovni, kde je to nejefektivnější.

3.4.3. Srovnání východisek vybraných organizací a evropské klimatické politiky

Práce vychází z předpokladu, že pro české environmentální neziskové organizace je evropská klimatická politika užitečným spojencem při prosazování progresivnější klimatické politiky v České republice. První výzkumná otázka práce proto zní, jestli jsou hodnotová a ideová východiska obou aktérů stejná nebo kompatibilní.

Podle Martinez Alierových směrů environmentalismu spadá politika změny klimatu Evropské unie svým důrazem na udržitelný rozvoj a ekologickou modernizaci

¹³⁵ Životní prostředí. Euroskop.cz. <https://www.euroskop.cz/8926/sekce/zivotni-prostredi/> (staženo 2. 12. 2016).

¹³⁶ Environment policy: general principles and basic Framework. Evropský parlament. http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/en/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.4.1.html / (staženo 2. 12. 2016).

do kategorie „ekologické efektivity“.¹³⁷ V zaměření vybraných neziskových organizací lze vysledovat do různé míry všechny směry (důraz na ochranu prostředí klade zejména Calla – sdružení na ochranu prostředí, environmentalismu pro chudé se zase intenzivně věnuje CDE a Glopolis),¹³⁸ ale z analýzy primárních zdrojů vyplývá, že v oblasti energetiky a klimatu převažuje směr „ekologické efektivity“.¹³⁹ Dá se tedy předpokládat, že přístup k řešením a variantám možného postupu bude v pojetí obou zmiňovaných aktérů obdobný. Reflexe „environmentalismu pro chudé“ v agendě českých rozvojových organizací pak odpovídá snaze Evropské unie finančně přispívat na čistý rozvoj v rozvíjejících se zemích.

Pro obecnější hodnocení přístupu českých environmentálních organizací je podstatné, že podle všech oslovených zástupců panuje mezi českými nevládními organizacemi, které se věnují klimatu, široký konsenzus ohledně žádoucího směřování a tempa, kterým by se evropská klimatická politika měla vyvíjet. Všichni se shodují, že Evropská unie výraznou měrou pozitivně ovlivňuje podobu klimatické politiky nejen v České republice, ale i v globálním měřítku. V českém kontextu opakovaně zaznívalo, že EU sehrála klíčovou roli pro formulaci politiky na národní úrovni. Vedoucí programu Energetika a změna klimatu analytického centra Glopolis Klára Sutlovičová dokonce vyjadřuje pochybnosti, jestli by bez členství v Evropské unii česká klimatická politika vůbec existovala.¹⁴⁰ Předseda Rady Hnutí DUHA Karel Polanecký dodává, že díky členství v Evropské unii se zvětšil tlak na české politiky, aby v tomto směru přijímali opatření,¹⁴¹ vedoucí klimatické a energetické kampaně Greenpeace Jan Rovenský zase poukazuje na fakt, že oba dva klimatické balíčky se staly významným impulzem pro posuny v české legislativě.¹⁴²

V globálním měřítku je podle nich EU nenahraditelná, a to zejména proto, že koordinuje společný postup 28 členských států na mezinárodních vyjednáváních, který je nesrovnatelně efektivnější, než kdyby jednotlivé státy jednali sami za sebe.¹⁴³

¹³⁷ „eco-efficiency“; Braun, *Europeanization of Environmental Policy in the New Europe: Beyond Conditionality*.

¹³⁸ „Glopolis se proto v první fázi zabývá analýzou negativních dopadů klimatických změn a jejich sociálně-ekonomických implikací pro rozvojové země“ Energetika a změna klimatu <http://glopolis.org/cs/energetika-a-zmena-klimatu/> (staženo 10. 10. 2016). CDE se v současnosti soustřeďuje zejména na klimatické financování (Zelený klimatický fond) – rozhovor s Hugo Charvátém (Praha, 16. listopadu 2016).

¹³⁹ Viz Příloha 1, tabulka 3.

¹⁴⁰ Rozhovor s Klárou Sutlovičovou (Praha, 7. prosince 2016).

¹⁴¹ Rozhovor s Karlem Polaneckým (2. prosince 2016).

¹⁴² Rozhovor s Janem Rovenským (Praha, 6. prosince 2016).

¹⁴³ Rozhovor s Edvardem Sequensem (18. listopadu 2016) a Danielem Vondroušem (14. listopadu 2016)

Členské státy, byť velmi aktivní jako Německo, Dánsko nebo Švédsko, by na mezinárodním poli samostatně nikdy nedosáhly srovnatelné váhy a v důsledku jejich tlaku uvnitř EU má EU ze všech bloků nejprogresivnější politiku. Její legitimita je navíc dána tím, že tyto politiky alespoň do jisté míry na svém území doopravdy implementuje – nicméně právě neschopnost stanovit skutečně ambiciózní cíle a důsledně je vymáhat vede předsedu sdružení Calla Edvarda Sequense k pochybám, zda má EU za současné situace šanci být opravdu tím lídrem, kterým by si přála být.¹⁴⁴ Sequens zároveň kritizuje Junckerovu komisi (která nastoupila krátce poté, co byl Rámec Evropskou radou přijat (1. listopadu 2014), že dostatečně nesleduje linii nastavenou předchozím kabinetem a je příliš ochotná k ústupkům. Hugo Charvát z CDE shrnuje, že podle něj jsou české neziskové organizace, a ty zelené zejména, velmi proevropské a berou EU jako pozitivum – jednoduše proto, že řada environmentální legislativy pochází z EU, která je zároveň „zelenější“ než Česká republika.¹⁴⁵ Dá se tedy konstatovat, že základní východiska, nástroje a směřování Evropské unie v oblasti změn klimatu je v souladu s logikou fungování ekologických neziskových organizací a poskytuje dostatečný základ pro to, aby NNO měly zájem se na evropské úrovni angažovat.

Samotná podstata fungování obou aktérů se však výrazně liší. Z toho vyplývají dílčí konflikty zájmu i zásadní odlišnosti mezi požadavky nevládních organizací a výstupy Evropské unie. EU je ze své podstaty primárně společným projektem 28 států, takže ve všech svých výstupech klade důraz na co nejširší konsenzus, který musí být přijatelný pro státy s tak diametrálně odlišnou klimatickou politikou, jako je např. Polsko a Švédsko. Těžko tedy počítat, že by návrhy Evropské komise mohly vyhovovat názorově homogennímu společenství neziskových organizací, které ve svých požadavcích žádné kompromisy dělat nemusí. S tím souvisí i fakt, že Evropská unie je primárně ekonomický projekt, který ekologickou politiku postupně zařazoval mezi své priority, zatímco ekologické organizace se sice svou rétorikou přibližují osobám s rozhodovacími pravomocemi z důvodu snazší komunikace, ale základní východisko je pro ně ochrana přírody a klimatu.¹⁴⁶ Tento rozdíl se promítl do pohledu nevládních organizací na první návrhy i výslednou podobu Rámce pro oblast klimatu a energetiky do roku 2030.

¹⁴⁴ Rozhovor s Edvardem Sequensem (18. listopadu 2016).

¹⁴⁵ Rozhovor s Hugo Charvátém (Praha, 16. listopadu 2016)

4. Česká republika

Předkládaná diplomová práce je případovou studií zaměřenou na Českou republiku, je proto důležité přiblížit klíčové aspekty vývoje české klimatické politiky a specifika českého prostředí. Vývoj environmentální politiky v Česku zásadně poznamenalo období komunismu, kdy životní prostředí nebylo nijak systematicky chráněno. To v kombinaci s historickou orientací ekonomiky na průmysl vedlo k tomu, že po revoluci byl stav životního prostředí v katastrofální situaci. V průběhu 90. let však došlo k proměně skladby průmyslu, těžkého začalo postupně ubývat, což vedlo k poměrně rychlému snížení emisí. Od roku 1995 jsou emise víceméně stabilní, přesto jsou dodnes v přepočtu na jednoho obyvatele jedny z nejvyšších v EU.¹⁴⁷ Roční emise na obyvatele jsou přibližně 14,2 tuny CO₂, což je o 35 % více než je průměr EU. Sektor energetiky produkuje 40 % z celkových emisí, což je opět více než průměr států Evropské unie. Podíl emisí z průmyslu, 32 %, odpovídá struktuře české ekonomiky a jeho vyššímu zastoupení na tvorbě HDP. Zbývající emise pocházejí z dopravy (12 %), spalování fosilních paliv v budovách (8 %), ze zemědělství (6 %) a z odpadového hospodářství (2 %).¹⁴⁸

Ve vztahu k Evropské unii a její klimatické politice je podstatné, že znění unijního *acquis* do značné míry formovalo českou ekologickou legislativu – v době, kdy probíhala přístupová jednání a synchronizace právních řádů totiž byla evropská legislativa mnohem propracovanější než česká. Hlavním dokumentem, který v České republice dlouho určoval politiku v oblasti změny klimatu, je Národní program na zmírnění dopadů změny klimatu v ČR z roku 2004. V roce 2009 pak Ministerstvo životního prostředí, vedené v té době ministrem za Stranu zelených Martinem Bursíkem, připravilo strategický dokument Politika ochrany klimatu v České republice, který reagoval na závazky České republiky v rámci balíčku pro rok 2020 a definoval cíle v jednotlivých oblastech. Vzhledem k pádu vlády v roce 2010 však dokument

¹⁴⁶ Existuje více narativů o primárním účelu evropské integrace (často se objevuje pojetí EU jako mírového projektu), ale tato debata není předmětem této práce.

¹⁴⁷ CO₂ emissions per inhabitant in the EU and in developing countries. Eurostat. <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tsdgp410&plugin=1> (staženo 23. 9. 2016).

Politika ochrany klimatu v České republice. Návrh Ministerstva životního prostředí ČR, 2009. [http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/news_tz090507pok/\\$FILE/POK_final.pdf](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/news_tz090507pok/$FILE/POK_final.pdf) (staženo 23. 9. 2016).

¹⁴⁸ Politika ochrany klimatu v České republice

nestihl projít meziresortním připomínkovým řízením.¹⁴⁹ Další verze Politiky ochrany klimatu v České republice byla vytvořena až v roce 2016 a reflektuje závazky pro rok 2030.¹⁵⁰

Postoj České republiky k těmto závazkům se v průběhu let 2013 – 2014 měnil. Dočasná úřednická vláda Jiřího Rusnoka se v průběhu roku 2013 přikláněla k tomu, aby byl přijat pouze jeden cíl v podobě snižování emisí. Krátce po vydání návrhu Komise v lednu 2014 byla jmenována nová vláda Bohuslava Sobotky, která ve svém programovém prohlášení slibovala více proevropskou politiku.¹⁵¹ I nový ministr průmyslu a obchodu Jan Mládek zpočátku působení ve funkci prosazoval stanovení emisního cíle na 35 %, nakonec se však vzhledem k rozložení sil v rámci EU ČR přiklonila ke 40-ti procentnímu cíli. V průběhu léta 2014 tak vláda svou pozici změnila a podpořila všechny tři navrhované cíle, výměnou za příslib kompenzací v podobě volných emisních povolenek v rámci revize EU ETS.¹⁵²

4.1.1. Nestátní aktéři české politiky v oblasti změn klimatu a debata o klimatické politice

Jak již bylo uvedeno dříve, veřejná i odborná debata o tématu klimatu v České republice dlouho nebyla nijak intenzivní, protože byla nejprve v 90. letech upozaděna v důsledku probíhající ekonomické transformace a později probíhala intenzivní implementace evropské legislativy automaticky, v rámci přístupového procesu. Ekologické neziskové organizace se sice pokoušely na téma životního prostředí upozorňovat,¹⁵³ nicméně britský politolog Adam Fagan, který se zaměřuje na vztah environmentálních aktivistů a nově vznikajícího demokratického systému v 90. letech, dochází k závěru, že environmentální hnutí přes počáteční porevoluční nadšení

¹⁴⁹ Ibid.

¹⁵⁰ Mitigace změny klimatu. Ministerstvo životního prostředí ČR.

http://www.mzp.cz/cz/mitigace_zmeny_klimatu (staženo 23. 9. 2016).

¹⁵¹ Programové prohlášení vlády ČR. 14. února 2014. <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/dulezite-dokumenty/programove-prohlaseni-vlady-cr-115911/> (staženo 23. 9. 2016).

Ve vztahu k fosilním palivům a rámci 2030 dokument uvádí: „Vláda připraví návrh zákona o snižování závislosti České republiky na fosilních palivech za podmínky, že tím neutrpí konkurenceschopnost České republiky.“ „Vláda se bude aktivně podílet na formulování energeticko-klimatické politiky Evropské unie tak, aby byla udržena konkurenceschopnost ekonomiky.“

¹⁵² „Klimaticko-energetické cíle 2030 a pozice ČR“. 11. 11. 2014.

<http://euractiv.cz/factsheet/energetika/klimaticko-energeticke-cile-2030-a-pozice-cr-000104/> (staženo 23. 9. 2016).

„ČR má schválenou pozici k novým klimaticko-energetickým cílům EU“. Ministerstvo průmyslu a obchodu. 18. 9. 2014. <http://www.mpo.cz/cz/energetika/energeticka-ucinnost/programy-podpor/cr-ma-schvalenou-pozici-k-novym-klimaticko-energetickym-cilum-eu--153376/> (staženo 23. 9. 2016)

nezískalo větší oporu a naopak bylo ze strany státu potlačováno. To potvrzuje odklon vlád po roce 1992 od prioritizace životního prostředí.¹⁵⁴

Zlomové období pro vývoj české klimatické debaty tedy přišlo po vstupu do EU. Nejen že se Česká republika z pasivního příjemce stala spoluvůrcem evropské politiky v této oblasti, ale v roce 2006 se do parlamentu a následně i do vlády dostala Strana zelených, která vnesla ekologická témata opět do vysoké politiky. O rok později tehdejší český prezident Václav Klaus vydal svou knihu „Modrá, nikoli zelená planeta“, v níž shrnoval své myšlenky o tom, že změny klimatu jsou jen konstruktem pro legitimizaci omezování osobní svobody.¹⁵⁵ Zařadil se tak mezi marginální skupinu světových státníků, kteří popírají samotný antropogenní původ klimatických změn, což mělo vliv na další vývoj debaty o klimatu v České republice.

Česká veřejnost je v porovnání s ostatními evropskými státy k otázkám klimatických změn o něco méně citlivá.¹⁵⁶ Relativním nezájmem o klimatická témata ze strany veřejnosti v post- komunistických státech se zabývá studie trojice autorů Aarona McCrighta, Rileyho Dunlapa a Sandry Marquart-Pyattc pro Evropskou banku pro obnovu a rozvoj (ERDB) z roku 2011.¹⁵⁷ Autoři upozorňují, že existence konsenzu v otázce antropogenního původu klimatických změn ve společnostech ještě neznámá, že zde probíhá debata o nákladech a benefitech mitigačních opatření – adaptace je podle nich přijímána bez větších debat, důraz na implementaci mitigačních opatření však zásadně ovlivňuje míra zájmu veřejnosti a její informovanost. A právě v tomto se zdá, že povědomí Čechů v souvislosti s klimatickými změnami pokulhává – ve speciálním vydání Eurobarometru z jara 2015 věnovanému klimatické politice¹⁵⁸ vyplývá, že při dotazu, jestli sami aktivně přispívají boji proti změnám klimatu, 59 % odpovědělo, že ne. Nicméně při výčtu jednotlivých aktivit se ukázalo, že značná část respondentů si jen konkrétní aktivity nespojuje s klimatickou politikou a odpad například třídí téměř 80 % respondentů.¹⁵⁹ Trojice autorů dochází k závěru, že zájem o klimatické změny přímo

¹⁵³ Rozhovor s Karlem Polaneckým, předsedou Rady Hnutí DUHA (2. prosince 2016).

¹⁵⁴ Fagan, Adam. *Environment and Democracy in the Czech Republic. The Environmental Movement in the Transition Process*. Vyd. 1. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2004, s. 157–160.

¹⁵⁵ Klaus, Václav. *Modrá, nikoli zelená planeta*. Praha: Dokořán, 2007.

¹⁵⁶ Special Eurobarometer 409, březen 2014; Special Eurobarometer 435, listopad 2015.

¹⁵⁷ “Political economy of climate change policy in the transition region” in *Special Report on Climate Change: The Low Carbon Transition*. European Bank for Reconstruction and Development’s Office of the Chief Economist a the Grantham Research Institute at the London School of Economics, 2008. <http://www.ebrd.com/news/publications/special-reports/special-report-on-climate-change-the-low-carbon-transition.html> (staženo 23. 9. 2016).

¹⁵⁸ Special Eurobarometer 435.

¹⁵⁹ Ibid.

souvisí v první řadě s přímým ohrožením daného státu jejich důsledky, dále je pak závislé na úrovni vzdělání a demokracie obecně a v neposlední řadě pak na svobodě médií.¹⁶⁰

Pokud jde o nestátní aktéry, výraznou roli při formování českých pozic v otázkách klimatu hraje historická orientace ekonomiky České republiky na průmysl. Ondřej Ditrych upozorňuje, že v důsledku toho hraje při vytváření environmentálních a klimatických politik zásadní roli průmyslová lobby – zejména pak skupina ČEZ a Svaz průmyslu a dopravy.¹⁶¹ Na silnou roli průmyslu upozorňuje i Mats Braun, který se zabýval českým přístupem ke klimatické a environmentální politice z pohledu teorie národního zájmu. Při aplikaci klíčových kritérií – mezinárodního přijetí, konsenzu a relevance tématu¹⁶² - dochází Braun k závěru, že k identifikaci národních zájmů v oblasti environmentální politiky chybí v českém prostředí především sdílený konsenzus na domácí scéně, kde je velmi silný rozkol mezi Ministerstvem průmyslu a obchodu, hájícího zájmy producentů, a Ministerstvem životního prostředí, které dlouhodobě podporuje ambicióznější politiku ochrany klimatu.¹⁶³

Hlavním předmětem zájmu této práce jsou však nestátní neziskové organizace. Historie neziskového sektoru v České republice byla také ovlivněna komunistickou minulostí – většina českých neziskových organizací vznikla až po roce 1989 nebo jen těsně před revolucí.¹⁶⁴ V dnešní době tu působí více než 80 nevládních neziskových organizací, které se v nějaké podobě věnují otázkám životního prostředí.¹⁶⁵ Většina z nich působí na místní nebo regionální úrovni, jen několik z nich má širší záběr.

Problematice českých environmentálních organizací se věnuje několik autorů. Trojice autorů McCright, Dunlap a Marquart-Pyatt upozorňuje, že i aktivity zájmových skupin zároveň ovlivňují historicky podmíněné a „zděděné“ struktury a jejich možnosti jsou omezeny prostředím, ve kterém se pohybují,¹⁶⁶ což konečně

¹⁶⁰“Political economy of climate change policy in the transition region”.

¹⁶¹ Ditrych. „Česká republika v boji proti klimatickým změnám.”

McCright, Dunlap a Marquart-Pyatt. “Political ideology and views about climate change in the European Union”.

¹⁶²Braun, Mats. „Europeanization of the Czech Environmental Policy" In: P. Drulák a M. Braun (eds.) *The Quest for the National Interest a Methodological Reflection on Czech Foreign Policy*. Frankfurt am Main: Peter Lang, 2010, s. 53-70.

¹⁶³ Ibid.

¹⁶⁴Např. Ekologický institut Veronica byl založen již v roce 1986, Zelený kruh nebo Hnutí DUHA pak hned v roce 1989, nejnovější ze zkoumaných organizací je Klimatická koalice (2007).

¹⁶⁵ Zelený kruh <http://www.zelenykruh.cz/o-nas/kdo-jsme> (staženo 23. 9. 2016).

¹⁶⁶“Political economy of climate change policy in the transition region”.

dokazují i závěry Adama Fagana.¹⁶⁷ Velké téma pro odbornou debatu byla otázka zahraničního financování českých environmentálních stran a její vliv na směřování organizací. Autoři se shodují, že zahraniční financování bylo po celá devadesátá léta dominantní, s výjimkou české pobočky Greenpeace, která záhy převzala model své mateřské organizace a začala spoléhat na podporu individuálních dárců. Adam Fagan chápe závislost na zahraničním kapitálu jako důvod relativní umírněnosti a nevýraznosti českého environmentálního hnutí – zahraniční nadace podle něj neměly odvahu podpořit radikálnější projekty. Naopak Ondřej Císař na příkladu srovnání aktivit Greenpeace a Hnutí DUHA ukazuje, že to tak nutně nemusí být. Finančně nezávislé Greenpeace totiž záhy opustilo kampaň proti výstavbě Temelína, zatímco Hnutí DUHA, s až polovinou zahraničních peněz, v kampani pokračovalo.¹⁶⁸ Český environmentální sociolog Petr Jehlička však uvádí, že směřování a míra radikálnosti českých environmentálních hnutí ve výsledku vždy závisela od jednotlivců, kteří v dané době organizaci vedli nebo v ní působili.¹⁶⁹

4.1.2. Pohled vybraných NNO na situaci v České republice

Pro kontext této práce je důležité popsat, jakým způsobem na situaci v Česku pohlíží představitelé vybraných nevládních organizací. Oslovení zástupci se shodují, že téma klimatické politiky v Česku příliš nerezonuje, resp. že se situace mění jen velmi pomalu. Shodují se, že samotné téma klimatických změn je velmi komplexní a není téměř možné od veřejnosti očekávat, že ho bude v úplnosti chápat.¹⁷⁰ Částečně to reflektuje samotná práce s termínem „klima“ ze strany českých organizací. Jakkoli po praktické, obsahové stránce se všechny vybrané organizace dílčím aspektům klimatické politiky věnují, ve své rétorice jsou některé z nich opatrnější.¹⁷¹ Vůbec například s pojmem klima nepracuje Hnutí DUHA, podle předsedy Rady Hnutí Karla Polaneckého jde o výsledek zjištění komunikačních expertů, že cílová skupina jejich

¹⁶⁷ Fagan. *Environment and Democracy in the Czech Republic. The Environmental Movement in the Transition Process.*

¹⁶⁸ Císař, Ondřej. *Politický aktivismus v České republice – Sociální hnutí a občanská společnost v období transformace a evropeizace.* Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008.

¹⁶⁹ Jehlička, Petr. Recenze „Politický aktivismus v České republice – Sociální hnutí a občanská společnost v období transformace a evropeizace“. *Mezinárodní vztahy* 4/2009.

¹⁷⁰ Rozhovor s Janem Rovenským, vedoucím klimatické a energetické kampaně Greenpeace Česká republika (Praha, 6. prosince 2016), Klárou Sutlovičovou, vedoucí programu Energetika a změna klimatu, Glopolis (Praha, 7. prosince 2016), Karlem Polaneckým, předsedou Rady Hnutí DUHA (2. prosince 2016) a Hugo Charvátém, Centrum pro dopravu a energetiku (Praha, 16. listopadu 2016).

¹⁷¹ Viz Příloha 1, tabulka 1. a 2.

výstupů, tj. lidé s rozhodovacími pravomocemi v Česku, lépe slyší na zdůrazňování „snižování závislosti na fosilních palivech“ než na potřebu zabránit dalším změnám klimatu.¹⁷² Ale i ti, kdo s termínem „klima“ pracují, přiznávají, že jde o téma natolik komplexní a složité, že jeho komunikace k některým cílovým skupinám je problematická. Greenpeace například ve svých misích mají boj proti změně klimatu stanovený jako svou prioritu, ale v praxi vedoucí jejich energetické kampaně Jan Rovenský upozorňuje, že lépe rezonuje, pokud se zdůrazňuje obava o lidská obydlí – Greenpeace se dlouhodobě věnuje kampani proti prolomování těžebních limitů v severních Čechách a právě tento argument je podle nich nejpřesvědčivější – na základě klimatu se podle jeho zkušeností kauzy vyhrávat nedají.¹⁷³ Problémy s argumentací klimatem ale existuje i na mezinárodní scéně - Hugo Charvát z Centra pro dopravu a energetiku uvádí příklad z vlastní praxe, kdy při komunikaci s DG TRADE ohledně stavby uhelné elektrárny v Černé Hoře pracoval CEE Bankwatch v první řadě s ekonomickými a korupčními argumenty, a až ve třetím plánu přišly na řadu možné důsledky pro klima v podobě investice do nového zařízení s vysokými emisemi. Zkoumané organizace se proto raději zaměřují na dílčí témata klimatické politiky. Dominantním tématem je pro ně energetika.¹⁷⁴ Jedná se o logickou reakci na stav české ekonomiky, kde právě energetika je zodpovědná za většinu emisí skleníkových plynů.

Příčiny relativně nízké úrovně debaty o klimatických změnách přičítají řadě faktorů. V rozhovorech je často zmiňovaná role Václava Klause, který si toto téma z nějakého důvodu vybral a svému velmi extrémnímu názoru dodal váhy a mediální zajímavosti tím, že se k němu vyjadřoval z pozice prezidenta republiky.¹⁷⁵ Pokud jde o politickou scénu, vyloženě klimaskeptická je podle dotazovaných jen část politiků. Zbytek se v podporování progresivnějších opatření neangažuje právě proto, že téma ve společnosti dostatečně nerezonuje a chybí proto motivace. Zároveň Karel Polanecký z Hnutí DUHA upozorňuje, že často hraje roli i fakt, že prosazování ambicióznější klimatické politiky jde v dílčích aspektech proti tomu, co je v politické komunikaci žádoucí – například pro efektivní opatření by bylo lepší, kdyby ceny elektrické energie

¹⁷² Rozhovor s Karlem Polaneckým, předsedou Rady Hnutí DUHA (2. prosince 2016).

¹⁷³ Rozhovor s Janem Rovenským (Praha, 6. prosince 2016).

¹⁷⁴ Viz Příloha 1., tabulka 2. a 3.

¹⁷⁵ Rozhovor s Karlem Polaneckým, předsedou Rady Hnutí DUHA.

byly vyšší než nyní. Taková politika je však pro většinu politických činitelů nepřijatelná, protože se u voličů pravděpodobně nesetká s pochopením.¹⁷⁶

Vybrané české NNO i proto spojuje snaha o vedení odborné debaty o klimatu a její kultivaci. Hlásí se k tomu nejen všechny organizace, s jejichž zástupci jsem vedla rozhovory, ale ve svých dokumentech i Ekologický institut Veronica a Klimatická koalice, u nichž jde dokonce o jednu z hlavních priorit.¹⁷⁷ Organizace tak samostatně i ve spolupráci pořádají řadu vzdělávacích akcí. Edvard Sequens ze Sdružení pro ochranu prostředí Calla a Hugo Charvát z CDE se však shodují, že dopad takovýchto akcí na veřejnost je relativně omezený, protože účast se často omezuje jen na skupinu lidí, kteří už stejně o téma nějaký zájem mají.¹⁷⁸

Jak již bylo zmíněno dříve, pro veřejnou debatu v České republice je podle zpovídaných typické, že se vede v jiném duchu, než v zemích, které jsou podle oslovených v otázkách klimatické politiky progresivnější – opakovaně uvádějí jako vzory Velkou Británii, Švédsko nebo Německo. Karel Polanecký demonstruje rozdílný přístup na srovnání s Velkou Británií, která se potýká s podobným problémem závislosti na uhlí jako Česká republika. V britské společnosti však daleko více rezonuje téma klimatických změn, a proto byl zákon opatřující snižování závislosti na uhlí nazván „Climate Change Act“, zatímco v Česku byl po úvaze zvolen název „antifosilní zákon“. Jakkoli dotazovaní upozorňují, že v rámci nových členských států na tom Česká republika ještě není nejhůře, Klára Sutlovičová z Glopolis uvádí, že debata se nevede o podobě plnění cílů, ale o tom, jestli by vůbec nějaké měly být.¹⁷⁹ Příklad české debaty o Rámci pro rok 2030 to jen potvrzuje a právě specifický český kontext ovlivňuje i výsledné hodnocení evropské politiky ze strany NNO.

¹⁷⁶ Ibid.

¹⁷⁷ Ekologický institut Veronica: „*Svou expertní a vzdělávací činností poskytuje interpretaci odborných environmentálních témat*“ <http://www.veronica.cz/kdo-je-ekologicky-institut-veronica> (staženo 27. 12. 2016). Klimatická koalice: „*Klimatická koalice vznikla v roce 2007 se snahou vyvolat a vést veřejnou diskusi o změně klimatu, o možnostech jejího zmírnění a o dopadech klimatické změny zejména v rozvojových zemích.*“ <http://www.zmenaklimatu.cz/cz/o-klimaticke-koalici> (staženo 27. 12. 2016).

¹⁷⁸ Rozhovor s Hugo Charvát, Centrum pro dopravu a energetiku (Praha, 16. listopadu 2016) a Edvardem Sequensem, předsedou sdružení Calla (18. listopadu 2016).

¹⁷⁹ Polanecký, Rozhovor s Janem Rovenským (Praha, 6. prosince 2016), Klárou Sutlovičovou (Praha, 7. prosince 2016) a Karlem Polaneckým (2. prosince 2016).

5. Rámec pro oblast klimatu a energetiky do roku 2030

Potřeba debaty o podobě evropské klimaticko-energetické politiky pro léta 2020 až 2030 vyvstala v období, kdy bylo na evropské úrovni téma klimatu dlouhodobě problematické a upozadované ve jménu ekonomické krize. Zároveň však bylo jasné, že je třeba vytvořit předvídatelné prostředí pro investory a připravit evropské pozice ke klimatické konferenci v Paříži 2015, na které mělo dojít k nahrazení Kjótského protokolu. Ten určil základní směřování světového boje proti změnám klimatu v roce 1997 a stanovil cíle pro snižování emisí skleníkových plynů do roku 2012. Evropská unie, jejíž klimatická politika v té době poprvé nabývala jednotnější podoby,¹⁸⁰ se tehdy jako celek zavázala snížit své emise CO₂ o 8 % oproti stavu v roce 1990, závazky jednotlivých členských států se však výrazně lišily. S blížícím se koncem kontrolního období, stanoveného na roky 2008 - 2012, bylo jasné, že bude třeba Kjótský protokol nahradit novou smlouvou.

V době přípravy nové globální klimatické dohody platil na úrovni Evropské unie energeticko-klimatický balíček z roku 2007, který upravoval závazné evropské cíle do roku 2020 – snížení emisí o 20 % oproti roku 1990, zvýšení podílu obnovitelných zdrojů na 20 % a 20% zvýšení energetické účinnosti. V dlouhodobém horizontu pak směřování evropské klimatické politiky nastiňovala řada dalších dokumentů – zejména Cestovní mapa pro přechod k nízkouhlíkové ekonomice do roku 2050 (která předpokládá snížení emisí skleníkových plynů o 80 až 95 % oproti roku 1990)¹⁸¹, Energetický plán do roku 2050 nebo Bílá kniha EU o dopravě.¹⁸² Jednání o podobě cílů pro léta 2020-2030 se znovu dostalo do popředí až v roce 2013. V březnu toho roku vydala Komise Zelenou knihu s návrhem podoby nového klimaticko-energetického balíčku do roku 2030 a v dalších měsících byla spuštěna veřejná konzultace.

V návaznosti na její výsledky představila Evropské komise svůj plán 22. ledna 2014. Dokument obsahoval návrh snížit do roku 2030 emise o 40 % oproti úrovni z roku 1990 a vyrábět alespoň 27 % podílu energie z obnovitelných zdrojů, dále zvyšovat

¹⁸⁰ Více např. Wurzel, Rüdiger; Connelly, James (eds). *The European Union as a Leader in International Climate Change Politics*, Routledge, 2011.

¹⁸¹ Plán přechodu na konkurenceschopné nízkouhlíkové hospodářství do roku 2050, 8. 3. 2011. Sdělení Evropské komise. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX%3A52011DC0112> (staženo 23. 9. 2016).

¹⁸² „Klimaticko-energetické cíle 2030 a pozice ČR“

energetickou účinnost nebo reformovat systém emisních povolenek.¹⁸³ Evropský parlament k tomuto návrhu vydal vlastní vyjádření 5. února 2014, kde vyzval Komisi k přehodnocení návrhu a významnému navýšení dílčích cílů – požadoval 30% podíl obnovitelných zdrojů a závazný 40 % cíl pro energetickou účinnost.¹⁸⁴ Návrhem se zabývala i Rada Evropské unie, ale rámcové rozhodnutí bylo předloženo k posouzení Evropské radě. Ta se dokumentu věnovala v březnu i krátce v červnu, ale k rozhodnutí dospěla až na říjnové schůzi, kdy odsouhlasila již upravený návrh Komise z července 2014, který kromě původních dvou vyčíslených cílů počítal i s indikativním cílem pro energetickou účinnost, která se měla zvýšit o 27 %. Zároveň byl přidán i cíl dokončení energetické unie a propojení alespoň 10 % sítí do roku 2030.¹⁸⁵

Jednání o návrhu Komise do značné míry kopírovala vyjednávání následující po nevydařené kodaňské konferenci. Některé státy podpořily návrh Komise ve všech bodech, jiné se přikláněly k jednání pouze o emisích – například země Visegrádské čtyřky. Regulace poměru obnovitelných zdrojů v energetickém mixu totiž naráží na praktický problém – doposud bylo složení mixu výsadní pravomocí členských států a cíle byly stanovovány závazně jen na evropské úrovni. Komisař pro energetiku Gunter Oettinger však naznačil, že k dosažení stanovených cílů v této oblasti by byla třeba jistá koordinace ze strany Komise, což je pro řadu států těžko přijatelné. Například Velká Británie nebo Nizozemsko podměnily svůj souhlas s návrhem tím, že konkrétní cíle pro členské státy zůstanou v jejich kompetencích. Vzhledem k tomu, že jediným státem podporujícím závazné cíle pro národní státy bylo Rakousko, Komise ze svých záměrů musela ustoupit.¹⁸⁶ Jediným státem, který se během konzultací zásadně postavil proti emisním cílům, bylo opět Polsko.¹⁸⁷ V počátcích jednání na jaře 2014 se Polsko snažilo vytvořit proti návrhu koalici ze států Visegradu +, které se obávaly, že nová politika zvýší ceny energií, a to zejména v zemích, jejichž HDP je pod evropským průměrem. Volaly proto po regulaci cen, nicméně Komise nakonec přišla s kompromisním návrhem vytvoření nových indikátorů konkurenceschopnosti.

¹⁸³ The 2030 climate and energy framework. <http://www.consilium.europa.eu/en/policies/climate-change/2030-climate-and-energy-framework/> (staženo 5. 5. 2016).

¹⁸⁴ Usnesení Evropského parlamentu ze dne 5. února 2014 k rámci politik v oblasti klimatu a energetiky do roku 2030 <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2014-0094+0+DOC+XML+V0//EN> (staženo 5. 5. 2016).

¹⁸⁵ The 2030 climate and energy framework. <http://www.consilium.europa.eu/en/policies/climate-change/2030-climate-and-energy-framework/> (staženo 5. 5. 2016).

¹⁸⁶ Van Renssen, Sonja. „EU deeply divided over 2030 climate and energy policy“, 5. 3. 2014. *Energy post*. <http://energypost.eu/eu-divided-2030-climate-energy-policy> (staženo 5. 5. 2016).

¹⁸⁷ Evans. „Analysis: Who wants what from the EU 2030 climate Framework“.

Rámec sám o sobě nemá právní sílu a je přesně tím, co název napovídá – strategickým dokumentem, kterým Evropská rada určuje rámec dalšího směřování. K jeho realizaci je třeba přijmout prováděcí legislativní opatření - v červnu 2015 představila Evropská komise vizi reformy evropského systému obchodu s emisemi a další sadu možných opatření pak přinesl tzv. Zimní balíček z prosince 2016. Přesto je Rámec 2030 zatím posledním strategickým dokumentem, od kterého se odvíjí jak nové závazky Evropské unie na mezinárodní scéně v rámci Pařížské dohody, tak opatření, která budou vytvářet evropskou klimatickou politiku po roce 2020.

5.1.1. Rámec politiky pro klima a energetiku do roku 2030 – hodnocení NNO

Jakkoli bylo dosažení shody v říjnu 2014 považováno evropskými politiky za úspěch, největší evropské ekologické organizace, které dlouhodobě volaly po cílech mnohem vyšších (60-55 % pro emise, 40 – 45 % pro obnovitelné zdroje a energetickou účinnost)¹⁸⁸však finální podobu závazků považovaly za značně nedostačující. Generální tajemník European Environmental Bureau Jeremy Wates prohlásil, že evropští představitelé zklamali své občany a zklamali svět.¹⁸⁹ Vedoucí evropského programu pro klima a energetiku World Wildlife Fund Jason Anderson zase prohlásil, „evropští lídři obětují naši budoucnost na oltář politiky.“¹⁹⁰

Vedoucí klimatické a energetické kampaně Greenpeace Jan Rovenský potvrzuje, že konsenzus, který platí mezi ekologickými neziskovými organizacemi v Bruselu, platí i v českém prostředí a spolupráce „vychází to z toho, že existuje zásadní shoda na tom, jak by (...) výsledky měly vypadat.“ Ve zkoumaném případě Rámce politik v oblasti klimatu a energetiky do roku 2030 se pak jedná o konsenzus potřeby **snížit emise skleníkových plynů o 55 %, zvýšit podíl obnovitelných zdrojů energie na 45 % a zvýšit energetickou účinnost o 40 %.**¹⁹¹

¹⁸⁸ COMMISSION SERVICES NON PAPER Green Paper 2030: Main outcomes of the public consultation (staženo 5. 10. 2016); EEB Position on the EU's 2030 Framework for Climate and Energy Policies (staženo 28. 12. 2016), WWF http://www.wwf.eu/what_we_do/climate/ (staženo 28. 12. 2016), Friends of the Earth <http://www.foeeurope.org/2030-climate-plan> (staženo 28. 12. 2016)

¹⁸⁹ „EU leaders racing to the bottom“ European Environmental Bureau, 24. 10. 2014. <http://www.eeb.org/index.cfm/news-events/news/eu-leaders-racing-to-the-bottom/> (staženo 5. 10. 2016).

¹⁹⁰ „EU fails credibility test on 2030 climate and energy ambition“. WWF Global. 24. 10. 2014. http://wwf.panda.org/wwf_news/?231690/EU-fails-credibility-test-on-2030-climate-and-energy-ambition (staženo 5. 10. 2016).

¹⁹¹ „Pozice Klimatické koalice ke klimaticko- energetickým cílům EU pro rok 2030“. Klimatická koalice. 20. ledna 2014. <http://www.zmenaklimatu.cz/cz/o-klimaticke-koalici> (staženo 5. 10. 2016).

Všichni dotazovaní zástupci v rozhovorech uvedli, že se nějakým způsobem zapojovali do debaty o podobě cílů pro rok 2030, forma a intenzita zapojení jednotlivých organizací se ale lišila – ve výročních zprávách za léta 2013 a 2014 tak pouze tři organizace zmiňují aktivity spojené s Rámcem. CDE uvádí, že na tomto tématu spolupracovali s CAN Europe,¹⁹² zástupci Klimatické koalice v průběhu roku 2014 „opakovaně komentovali přípravu klimaticko energetického balíčku EU pro období do roku 2030. Zúčastnili jsme se řady kulatých stolů a přijali společnou pozici Klimatické koalice“,¹⁹³ a Greenpeace se ve výroční zprávě za rok 2014 hlásí k tomu, že „bylo součástí hnutí, díky kterému se česká vláda stala z odpůrce cílů 2030 jejich podporovatelem“.¹⁹⁴ Jan Rovenský z Greenpeace ale upozorňuje, že je prakticky nemožné z pozice aktivisty hodnotit vlastní roli v celém procesu – nikdy není možné dodatečně zjistit, jakou přesně roli ve výsledné podobě textu, ať již legislativního či rámcového, vlastně sehrál.¹⁹⁵ Z výročních zpráv vyplývá, že častěji než Rámci 2030 se ve svých aktivitách věnovali přijímání energetické koncepce v České republice.¹⁹⁶

Již v přípravném období, před tím, než Evropská komise v lednu 2014 představila návrh cílů pro rok 2030, se některé organizace zasazovaly o to, aby cíle byly znovu tři a reflektovaly doporučení vědecké komunity. Klimatická koalice vyzdvihovala práci výborů Evropského parlamentu pro životní prostředí (ENVI) a průmysl (ITRE), naopak kritizovala práci Evropské komise, která v lednovém návrhu nepředstavila závazný cíl k energetické bezpečnosti.¹⁹⁷ Společná tisková zpráva Klimatické koalice, Hnutí DUHA a Greenpeace k oznámení Komise z ledna 2014 obsahuje výrazy jako „skandálně slabý návrh“ nebo „nebezpečný ústupek velkým energetickým firmám i zastaralému průmyslu a politické selhání“.¹⁹⁸

Po zveřejnění návrhu Evropské komise se Česká republika jménem Rusnokovy i Sobotkovy vlády hlásila nejprve jen k cíli 35% snížení emisí. Klára Sutlovičová z Glopolis vidí několik příčin. V první řadě se ukázalo, že zejména s plněním cílů pro

¹⁹² Centrum pro dopravu a energetiku, výroční zpráva za rok 2013

¹⁹³ Klimatická koalice, výroční zpráva za rok 2014.

¹⁹⁴ Greenpeace Česká republika, výroční zpráva za rok 2014, s. 2

¹⁹⁵ Rozhovor s Janem Rovenským (Praha, 6. prosince 2016).

¹⁹⁶ Viz Příloha 1, tabulka 7.

¹⁹⁷ „Evropská unie i Česká republika potřebují tři jasné závazné cíle pro energetiku budoucnosti“, 21. 1. 2014.

„Evropský parlament vyzval Komisi, aby přijala 3 cíle klimaticko-energetické politiky pro rok 2030“, 9. 1. 2014.

¹⁹⁸ „Skandálně slabý návrh klimatické a energetické politiky EU ohrožuje evropský průmysl i chudé zemědělce na Jihu“. tisková zpráva Klimatické koalice 22. 1. 2014,

energetickou účinnost měla česká vláda velké problémy již v nastavení cílů pro rok 2020. V době, kdy se projednával tento rámec, se ukázalo, že Česká republika nezvládá ani čerpat připravené peníze v operačních programech - podle Sutlovičové se tehdy podařilo vyčerpat jen asi 2 % alokovaných prostředků z daných operačních programů. Zástupci průmyslu se navíc obávali, že by plnění tohoto cíle mohlo dopadnout na ně. Pokud jde o obnovitelné zdroje, jejich prosazování bylo tehdy obtížné zejména proto, že v té době v Česku běžela mediální kampaň proti obnovitelným zdrojům a zejména solárním panelům, takže bylo těžké racionálně komunikovat sdělení směrem k veřejnosti.¹⁹⁹ Podle Sutlovičové proto nevládní organizace věnovaly přípravě Rámce 2030 méně pozornosti, než v předchozím případě Klimaticko-energetického balíčku pro rok 2020, a hlavním tématem pro ně podle ní byla energetická účinnost, jejíž propagaci stavěly na všeobecné oblibě programu Zelená úsporám.²⁰⁰

Zástupci vybraných NNO si však od nového kabinetu v čele s premiérem Sobotkou a ministrem průmyslu Mládkem slibovali, že by předchozí pozici Rusnokovy vlády mohla změnit, vzhledem k programovým prioritám ČSSD.²⁰¹ Všechny zkoumané organizace kromě Glopolisu se v Otevřeném dopise předsedům vládních stran z června 2016 vyjádřily, že jejich představa o cílech pro rok 2030 by byla následující: „*v oblasti obnovitelných zdrojů 45 %, v oblasti energetické účinnosti 40 % a cíl snižování emisí skleníkových plynů 55 % napříč EU s tím, že pro jednotlivé státy budou stanoveny cíle individuální, aby bylo dosažení společných cílů, co nejefektivnější a nejracionálnější*“.²⁰² Argumentovaly, že takové cíle by byly přínosné v řadě ohledů – nejen vzhledem k životnímu prostředí, kde by lépe reflektovaly zjištění vědeckého panelu IPCC. Větší důraz na obnovitelné zdroje by změnil závislost Evropské unie na dovozu surovin zejména z Ruska a zároveň by ambicióznější cíle představovaly impulz pro inovace.²⁰³

V průběhu léta 2014 se pozice České republiky opravdu změnila, ne však natolik, aby odpovídala požadavkům ekologických organizací. Vláda rozhodla podpořit návrh Komise ve výši 40 - ti procentního emisního cíle a 27 procentních cílů pro

<http://www.zmenaklimatu.cz/cz/tiskove-zpravy/1373-skandalne-slaby-navrh-klimaticke-a-energeticke-politiky-eu-ohrozuje-evropsky-prumysl-i-chude-zemedelce-na-jihu> (staženo 5. 10. 2014).

¹⁹⁹ Rozhovor s Klárou Sutlovičovou (Praha, 7. prosince 2016).

²⁰⁰ Ibid.

²⁰¹ Rozhovor s Janem Rovenským (Praha, 6. prosince 2016).

²⁰² Otevřený dopis nevládních organizací předsedům vládních stran, 16. června 2016.

<http://www.zmenaklimatu.cz/cz/novinky/1401-otevreny-dopis-nevladnich-organizaci-predsedom-vladnich-stran> (staženo 5. 10. 2016).

²⁰³ Ibid.

obnovitelné zdroje a energetickou účinnost (byť v tomto případě jen indikativně).²⁰⁴ Jako jeden z argumentů uváděla, že ve svých původních pozicích zůstala osamocena a aktualizace pozice je tak posunem více proevropským směrem.²⁰⁵

Oslovení zástupci NNO vidí za posunem několik vlivů. Podle Kláry Sutlovičové z Glopolis sehrála svou roli zkušenost s balíčkem pro rok 2020, který již nastavil jistý precedens v podobě tří na evropské úrovni závazných cílů. Další významnou roli pak podle ní sehrál mezinárodní tlak – nejen Evropské komise, ale i dalších členských států EU. Přestože například Polsko se snažilo vytvořit společnou pozici visegrádských zemí, která by se stavěla proti více než jednomu cíli, s blížící se Pařížskou konferencí převládly hlasy, které upozorňovaly, že je třeba, aby Evropská unie našla společnou pozici a neopakovala tak předchozí neúspěchy.²⁰⁶ Jan Rovenský z Greenpeace souhlasí, že tlak ostatních států byl jedním z klíčových faktorů změny rozhodnutí nové vlády. Dodává pak ještě další dva faktory – do jisté míry podle něj pomohl přímý lobbying neziskových organizací a v omezené míře medializace a zájem veřejnosti.²⁰⁷

Výsledná podoba Rámce pro oblast klimatu a energetiky do roku 2030 se ze strany NNO podle tištěných vyjádření nesetkala s úspěchem.²⁰⁸ Jan Rovenský v rozhovoru upozornil, že takto stanovené cíle nemohou EU pomoci dosáhnout uhlíkově neutrálního hospodářství do roku 2050, jak si vytyčila v Cestovní mapě evropské energetiky 2050. Evropští politici, zejména ti zastupující státy střední a jihovýchodní Evropy, se tak stali další obětí kritiky NNO – „Šéfové vlád EU nenašli odvahu“²⁰⁹ „Špičky EU dnes promarnily klíčovou šanci“.²¹⁰

Nicméně v rozhovorech dotazovaní přiznávají, že v kontextu vývoje klimatické politiky v České republice jsou rádi, že byly schváleny alespoň nějaké společné závazné cíle na úrovni Evropské unie. Uvádějí, že výsledek je kompromisem mezi nutným řešením, které vychází z vědeckých poznatků a navrhovaly ho ekologické organizace, a

²⁰⁴ „Klimaticko-energetické cíle 2030 a pozice ČR“

²⁰⁵ „ČR má schválenou pozici k novým klimaticko-energetickým cílům EU“. Ministerstvo průmyslu a obchodu. 18. 9. 2014. <http://www.mpo.cz/cz/energetika/energeticka-ucinnost/programy-podpor/cr-ma-schvalenou-pozici-k-novym-klimaticko-energetickym-cilum-eu--153376/> (staženo 23. 9. 2016)

²⁰⁶ Rozhovor s Klárou Sutlovičovou (Praha, 7. prosince 2016).

²⁰⁷ Rozhovor s Janem Rovenským (Praha, 6. prosince 2016).

²⁰⁸ Viz Příloha 1, Vyjádření vybraných organizací k Rámci politik v oblasti klimatu a energetiky do roku 2030

²⁰⁹ „Šéfové vlád EU nenašli odvahu rozhodnout o moderní klimaticko - energetické politice“, tisková zpráva Klimatické koalice, 21. 3. 2014, <http://www.zmenaklimatu.cz/cz/tiskove-zpravy/1380-sefove-vlad-eu-nenasli-odvahu-rozhodnout-o-moderni-klimaticko-energeticke-politice> (staženo 5. 10. 2016).

²¹⁰ „Špičky EU dnes promarnily klíčovou šanci zvýšit energetickou bezpečnost Evropy“, tisková zpráva Klimatické koalice, 24. 10. 2014. <http://www.zmenaklimatu.cz/cz/tiskove-zpravy/1409-spicky-eu-dnes-promarnily-klicovou-sanci-zvysit-energetickou-bezpecnost-evropy> (staženo 5. 10. 2016).

realitou unie 28 států, z nichž některé – a řada oslovených zástupců ukazuje prstem právě na státy Visegrádu a Rumunsko s Bulharskem - dlouhodobě bojují proti razantnějším opatřením.²¹¹ Rovenský proto upozorňuje, že přes veškerou nedostatečnost byly první i druhý klimatický „balíček“ zásadními impulzy, které pomohly v České republice něco změnit. Zároveň ale dodává, že Česko se v obou případech stavělo proti jejich ambicióznějšímu nastavení.²¹² Rovenský proto chápe frustraci svých kolegů ze západní Evropy z výsledku, protože politiky jejich vlád směřují k ambicióznějším cílům, nicméně v kontextu České republiky se „nejedná vyloženě o neúspěch“. Povedlo se prosadit cíle, které byly asi dál, než „protivníci“, tj. evropsští politici a průmyslová lobby chtěli, ale stejně to není dost vzhledem k tomu, co je možné a potřebné, aby se naplnil závazek z Paříže a oteplování bylo udrženo pod 2 stupni Celsia. Což je paralela hodnocení, které ze strany českých environmentálních NNO zaznívá směrem k evropské klimatické politice obecně – směřuje správným směrem, ale příliš pomalu.

6. Využívání procesu evropské integrace ze strany českých nevládních neziskových organizací

Struktura šesté kapitoly je koncipována tak, aby nabídla odpovědi na zbývající dvě výzkumné otázky: Jakým způsobem využívají NNO možnosti, které jim nabízí evropská úroveň? Jakým způsobem NNO využívaly Evropskou unii v argumentaci svých požadavků na cíle pro rok 2030 a jak EU formovala debatu? Na základě odpovědí jsem vyhodnotila, jaký je význam evropské klimatické politiky a participace na jejím utváření pro české nevládní neziskové organizace.

Kapitola je tak dělena na dvě části. V první se věnuji kanálům, jejichž prostřednictvím se vybrané organizace dostávají do kontaktu s evropskou úrovní rozhodování – formální i neformální možnosti interakce s institucemi Evropské unie, členství v síťových a střešních organizacích nebo využívání finančních prostředků, které Evropská Komise nabízí pro neziskové organizace. V druhé části se potom zaměřuji na to, jakým způsobem vybrané nestátní organizace argumentačně využívaly evropské úrovně v debatě o podobě cílů a jak evropské návrhy formovaly českou debatu. Obě

²¹¹ Rozhovory s Janem Rovenským (Praha, 6. prosince 2016), Klárou Sutlovičovou (Praha, 7. prosince 2016), Hugo Charvátém (Praha, 16. listopadu 2016) a Edvardem Sequensem (18. listopadu 2016).

²¹² Rozhovor s Janem Rovenským (Praha, 6. prosince 2016).

podkapitoly se vztahují k časovému období 2013-2014 a přijímání klimaticko-energetického rámce pro období do roku 2030.

6.1. Vztah nevládních neziskových organizací k evropské úrovni

Proces evropské integrace otevřel pro nestátní aktéry celou řadu dalších možností, jak prezentovat své zájmy a získávat podporu pro svou činnost. Možnost nevládních neziskových organizací ovlivňovat podobu evropské klimatické politiky i efektivně využívat možnosti, které se v důsledku evropského integračního procesu otvírají, odvisí od jejich schopnosti s evropskou úrovní rozhodování komunikovat a zapojovat se do procesů. Jak bylo zmíněno v kapitole 3.2., mají nestátní aktéři teoreticky celou řadu příležitostí participovat na vytváření politik, formálních i neformálních, na domácí i evropské scéně.

Z rozhovorů se zástupci vybraných NNO vyplývá, že organizace se o dění na evropské úrovni a v jiných evropských státech zajímají a hlavní vývoj a přípravu strategických dokumentů, mezi které Rámec 2030 patří, podrobně sledují. Nicméně jejich aktivnější zapojování do procesu tvorby legislativy je omezeno řadou aspektů. Formální možnosti zapojení nestátních aktérů jsou obecně velmi omezené, a pokud jde o veškeré neformální varianty interakce, české nestátní organizace zásadně limitují jejich finanční a personální kapacity – a to i v možnostech dosáhnout na evropské peníze.

Formální možnost účastnit se vytváření návrhu v první fázi, tj. prostřednictvím veřejné konzultace, které k návrhu Evropská komise spustila na jaře 2014, žádná ze zkoumaných českých organizací nevyužila – Klára Sutlovičová z Glopolis to přičítá faktu, že zpracování odpovědí na konzultace je časově velmi náročná činnost a české neziskové organizace nemají k dispozici tolik lidí, kteří by si mohli potřebný čas vyhradit. Zároveň ale upozorňuje, že když se připravoval balíček pro rok 2020, konzultací se organizace účastnily, protože budoucí podoba evropského obchodu s emisními povolenkami byla pro Českou republiku zásadní.²¹³ Rámec politik do roku 2030 žádná podobné specifické návrhy legislativy v době konzultací neobsahoval, jednalo se skutečně pouze o strategický dokument, který měla doplnit navazující

²¹³ Rozhovor s Klárou Sutlovičovou (Praha, 7. prosince 2016).

legislativa. Předseda sdružení Calla Edvard Sequens zdůrazňuje fázi vytváření politik a legislativních návrhů jako nejdůležitější pro vzájemné interakce mezi NNO a EU – zdůrazňuje možnost účastnit se konzultací a pracovních skupin, a Evropská unie podle něj slouží jako platforma pro diskuzi, jakkoli o váze hlasu environmentálních NNO ve srovnání se zástupci velkých průmyslových svazů mírně pochybuje.²¹⁴ K angažmá v poradních orgánech Evropské komise se hlásí Centrum pro dopravu a energetiku, které se dříve intenzivně věnovalo využití evropských fondů v České republice a účastnilo se celé řady jednání – v případě Rámce se však jednalo o obecnější dokument bez přímé specifické vazby k českému prostředí, a spolupráce proto probíhala přes CAN Europe.²¹⁵

Po představení návrhu Komise v lednu 2014 se podobou rámcových cílů pro rok 2030 zabýval Evropský hospodářský a sociální výbor, který ve struktuře institucí EU zastupuje organizovanou občanskou společnost, nicméně jeho členem v té době žádná z českých ekologických organizací nebyla a nemohla tak do jednání zasáhnout. Role výboru je však stejně pouze konzultační a v případě Rámce 2030 byla ještě omezenější, protože se nejednalo o standardní legislativní návrh přijímaný řádnou legislativní procedurou, a proto i vyjádření Evropského parlamentu bylo pouze deklaratorní.²¹⁶ Poslední možnost formálního zapojení nestátních aktérů byla tedy na národní úrovni, kde mají organizace prostřednictvím oborové platformy (organizuje Zelený kruh) možnost konzultovat podobu českého mandátu pro vyjednávání premiéra. Role neziskových organizací je však opět pouze konzultační.

Vedle těchto nepříliš funkčních možností formálního zapojení identifikuje dvojice švédských autorů Roberto Scaramuzziono a Magnus Wennerhag (viz kapitola 3.2.2) čtyři způsoby interakce neziskových organizací s evropskou úrovní, které jsou podle jejich výzkumu nejčastější. Jsou jimi členství v evropských síťových nebo střešních organizacích, přímý lobbying na evropské úrovni, získávání finančních prostředků z evropských fondů a účast v celoevropských kampaních. Následující podkapitoly proto ukáží, jak vybrané organizace využívají těchto možností a nakolik jim

²¹⁴ Rozhovor s Edvardem Sequensem (18. listopadu 2016).

²¹⁵ Rozhovor s Hugo Charvátém (Praha, 16. listopadu 2016); Centrum pro dopravu a energetiku, výroční zpráva za rok 2013.

²¹⁶ Usnesení Evropského parlamentu ze dne 5. února 2014 k rámci politik v oblasti klimatu a energetiky do roku 2030. 5. 2. 2014. <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2014-0094+0+DOC+XML+V0//EN> (staženo 5. 5. 2016).

to pomáhalo v jejich snaze prosadit ambicióznější cíle evropské klimatické politiky pro období do roku 2030.

6.1.1. *Zapojení v síťových organizacích*

Na evropské úrovni je většina vybraných organizací (s výjimkou Cally a Ekologického institutu Veronica) členy některé z organizací Green10, významné lobbingské skupiny nejsilnějších ekologických organizací - Greenpeace (Greenpeace Česká republika), Friends of the Earth (Hnutí DUHA), CEEBankwatch (Centrum pro dopravu a energetiku, Hnutí DUHA), CAN Europe (Centrum pro dopravu a energetiku, Glopolis), European Environmental Bureau (Zelený kruh). Vztah jednotlivých organizací k jejich síťovým partnerům záleží na nastavení podmínek členství a pravidlech jejich fungování. Nejtěsnější spolupráce mezi evropskou kanceláří a českou pobočkou je nepřekvapivě u Greenpeace, které je přes vývoj v posledních letech řízeno vertikálně, a přestože je jádro činnosti stále více přesouváno na národní kanceláře, zůstávají pobočkami jedné organizace.²¹⁷ Podobně Hnutí DUHA je českým členem Friends of the Earth, které funguje na bázi federativního uspořádání,²¹⁸ úzké vazby má i Centrum pro dopravu a energetiku na CEE Bankwatch.²¹⁹ Zástupci všech tří organizací zdůrazňují význam členství pro evropský rozměr jejich činnosti.²²⁰ V ostatních případech vazby na síťovou organizaci nejsou až tak pevné, takže se dá říct, že se pro ně jedná spíše o nástroj, který nějakým způsobem pomáhá nevládním organizacím v jejich činnosti, než že by byly součástí většího celku.

Způsobů, jakými síťové organizace slouží svým členům, je několik. Vedoucí programu Energetika a změna klimatu v Glopolis Klára Sutlovičová zdůrazňuje jejich roli jakožto zdroje informací a expertízy. Vzhledem k tomu, že české NNO nemají kapacity si držet vlastní vysoce specializované experty, je pro ně velmi přínosné, že mohou využívat expertízu kolegů, kteří se v Bruselu nebo jinde v Evropě specializují na jednotlivé aspekty klimatické politiky.²²¹ Hugo Charvát z CDE to potvrzuje s tím, že v rámci síťových organizací je možné získat i geografický přesah a expertízu pro oblasti, které v Česku neexistují. Zástupce Greenpeace Jan Rovenský zase uvádí, že

²¹⁷ Rozhovor s Janem Rovenským (Praha, 6. prosince 2016).

²¹⁸ Rozhovor s Karlem Polaneckým (2. prosince 2016).

²¹⁹ Rozhovor s Hugo Charvátém (Praha, 16. listopadu 2016).

²²⁰ Rozhovor s Janem Rovenským (Praha, 6. prosince 2016), Hugo Charvátém (Praha, 16. listopadu 2016), a Karlem Polaneckým (2. prosince 2016).

²²¹ Rozhovor s Klárou Sutlovičovou (Praha, 7. prosince 2016).

bruselská kancelář Greenpeace zásadně pomáhá pražské pobočce tím, že monitoruje vývoj evropské legislativy a upozorňuje je na nejdůležitější novinky a témata, která by mohla být pro českou pobočku podstatná - opět něco, na co by česká kancelář s 15 lidmi neměla kapacity.²²² Jeho slova podporuje i Karel Polanecký z Hnutí DUHA, podle kterého je také komunikace s bruselskou kanceláří velmi úzká a řada projektů je koordinována z Bruselu, s výstupy ve více zemích. Polanecký však upozorňuje, že výstup pro Hnutí DUHA je často takový, že je lepší sdělení na české úrovni vůbec nerozvádět a pokud možno na něj neupozorňovat, aby tento krok nezadal podnět k opačným opatřením ze strany české vlády. Podobně Klára Sutlovičová upozorňuje, že pro kolegy ze zemí západní Evropy je často nepochopitelné, s jakými podmínkami v Česku ekologické organizace pracují – a proto je často potřeba přeložit zprávy z bruselské centrály (v tomto případě CAN Europe) do českého prostředí tak, aby odpovídaly realitám české debaty. Jako příklad uvádí, že zatímco organizace se sídlem v Bruselu a zaměřující se na lobbying obviňovaly Evropskou komisi z málo ambiciózních cílů pro rok 2030, pro organizace v České republice bylo podstatné, jestli se vůbec vede debata o potřebnosti cíle pro obnovitelné zdroje a energetickou účinnost.²²³

Dále často zazníval argument, že síťové organizace jsou významnou pomocí pro podávání grantových žádostí a obecně organizaci projektů a shánění financování²²⁴ – podrobněji se otázce financování věnuji v části 6.2.3. V souvislosti s financováním však ředitel Zeleného kruhu Daniel Vondrouš upozorňuje, že pro malé české organizace je členství v síťových organizacích mnohdy nejen příležitostí peníze získat, ale zároveň i finanční zátěží, protože s ním přichází povinnost platit nemalé členské příspěvky.²²⁵

Paradoxem však je, že při analýze výročních zpráv a misí organizací není členství v síťových organizacích v zásadě vůbec zdůrazňováno. Například Glopolis své členství v CAN Europe neuvádí ani na svých stránkách, přestože jinak ve své činnosti akcentuje význam evropské debaty asi nejvíc ze všech zkoumaných organizací.²²⁶ Z diskurzivní analýzy vyplývá, že jediný, kdo akcentuje své členství v sítích v souvislosti s aktivitami na evropské úrovni v souvislosti s jednáním o podobě cílů pro

²²² Rozhovor s Janem Rovenským (Praha, 6. prosince 2016).

²²³ Rozhovor s Klárou Sutlovičovou (Praha, 7. prosince 2016).

²²⁴ Rozhovor s Karlem Polaneckým (2. prosince 2016) a Hugo Charvátém (Praha, 16. listopadu 2016).

²²⁵ Rozhovor s Danielem Vondroušem, ředitelem Zeleného kruhu (Praha, 14. listopadu 2016).

²²⁶ Výroční zpráva Glopolis 2013, 2014 – sekce „PRO UCELENĚJŠÍ EVROPSKOU DEBATU“; Kopečný, Ondřej. „Jak ovlivnit politiku v České republice a Evropské unii? Manuál pro nevládní neziskové organizace“. Glopolis, 2008.

rok 2030, je Centrum pro dopravu a energetiku.²²⁷Vysvětlení je třeba hledat pravděpodobně v kontextu činností zkoumaných organizací, kde angažování se na evropské úrovni a s ní i členské sítě představují jen nepatrný zlomek aktivit, takže není považováno za nutné je zdůrazňovat. Zároveň to ukazuje, že české neziskové organizace měly v době přijímání Rámce 2030 jiná prioritní témata – zejména novou státní energetickou koncepci.²²⁸

Síťové a střešní organizace mají velký význam i v rámci spolupráce mezi organizacemi na české scéně, to však není předmětem této práce.²²⁹

6.1.2. Lobbying

K lobbyingu se ve svých misích hlásí všechny zkoumané organizace s výjimkou Institutu Veronica, která zdůrazňuje jen vzdělávací linii. Jednotlivé organizace se liší jen ve formulacích, kterými své snažení označují – Centrum pro dopravu a energetiku pracuje s termínem „ovlivňování“ politiky²³⁰, Calla „podporuje změny“²³¹, Glopolis chce „zlepšit, přispět (...)ve spolupráci s těmi, kteří utvářejí politiku, byznys a veřejné mínění“²³², Klimatická koalice, Hnutí DUHA a Greenpeace pak „prosazují“ „ekologická řešení“²³³, „energetickou revoluci“²³⁴ nebo „snížení emisí“²³⁵. Zelený kruh pak „koordinuje legislativní kampaně.“²³⁶

Z analýzy dokumentů však vyplývá, že k lobbyingu na evropské úrovni se hlásí jen Centrum pro dopravu a energetiku a Glopolis, nepatrně pak tento rozměr

²²⁷ Viz Příloha 1, tabulka 6.

²²⁸ Viz Příloha 1, tabulka 2 a 7.

²²⁹ V českém prostředí existují dvě organizace, které jsou v tomto smyslu relevantní – Klimatická koalice a Zelený kruh. Klimatická koalice vznikla v roce 2007 jako projekt, jehož cílem bylo v první řadě vést a kultivovat českou debatu o klimatu, lobbyingová nebo politická aktivita byla a je podle jedné ze zakladatelek, Kláry Sutlovičové, až na druhém místě. Zároveň však v období diskuze o české pozici k Rámci 2030 (tj. leden až říjen 2014) to byla právě Klimatická koalice, pod jejíž hlavičkou vycházela většina společných prohlášení k průběhu jednání – zapojovaly se do ní hlavně Hnutí DUHA a Greenpeace. Členy klimatické koalice jsou všechny zkoumané organizace až na Zelený kruh, druhou českou síťovou organizaci (resp. spíše střešní v tomto případě), který má status přidruženého člena – právě kvůli své střešní povaze. Význam Zeleného kruhu však tkví v tom, že nominuje členy oborové platformy právě do poradních orgánů českých ministerstev.

²³⁰ Hlavní projekty a aktivity. Centrum pro dopravu a energetiku. <http://cde.ecn.cz/> (staženo 5. 10. 2016).

²³¹ Calla – sdružení pro ochranu prostředí, výroční zpráva za rok 2013.

²³² O Glopolis <http://glopolis.org/cs/o-glopolis/> (staženo 5. 10. 2016).

²³³ O nás, Hnutí DUHA, <http://www.hnutiduha.cz/o-nas> (staženo 5. 10. 2016).

²³⁴ O nás. Greenpeace. <http://www.greenpeace.org/czech/cz/O-nas/O-nas---hlavni-stranka/> (staženo 5. 10. 2016).

²³⁵ O Klimatické koalici, <http://www.zmenaklimatu.cz/cz/o-klimaticke-koalici> (staženo 5. 10. 2016).

²³⁶ Naše vize, mise, hodnoty. Zelený kruh. <http://www.zelenykruh.cz/o-nas/nase-vize-mise-hodnoty> (staženo 5. 10. 2016).

prostřednictvím svých mateřských organizací naznačuje Greenpeace a Hnutí DUHA.²³⁷ Omezená snaha o přímý lobbying v Bruselu může mít několik příčin. V první řadě některé organizace spoléhají na své bruselské kanceláře, protože ty se na tento typ aktivity přímo specializují. V takovém případě dělby práce není nutné, aby se angažovaly samy české organizace, které z logiky věci nemají tak dobré kontakty ani znalost evropských institucí – to je například situace v Greenpeace.²³⁸ Stejně tak Hugo Charvát z CDE uvádí, že CEE Bankwatch se vzhledem ke svému zaměření na finance snaží o lobbying zejména v Evropské investiční bance a je již díky dlouhodobému působení brána jako hodnotný partner v debatě – což je pozice, do které by se organizace o jednom zaměstnanci těžko dostávala.²³⁹ Práci bruselských poboček oba dva hodnotí velmi kladně – Rovenský je přesvědčený, že komplexní pokrytí všech ekologických témat ze strany Green 10 má zásadní vliv na formulování evropské legislativy a evropská politika by bez jejich vlivu vypadala úplně jinak. Zjištění odpovídají předpokladům odborné literatury - Anne Skorkjær Binderkrantz a Anne Rasmussen jako důvody pro malou přímou angažovanost nevládních neziskových organizací uvádějí, že lobbying na národní úrovni je pro neziskové organizace méně nákladný, aktivity v Bruselu jsou velmi drahé a malé organizace si je tak nemohou dovolit – což zároveň vysvětluje, proč žádná z organizací, které nejsou úže napojeny na nadnárodní úroveň (jako Greenpeace, CDE nebo Hnutí DUHA), nemá v Bruselu vlastní kancelář – Calla a Veronica působí zejména regionálně, Zelený kruh se soustředí hlavně na dění na národní úrovni vládnutí, Klimatická koalice se lobbingu věnuje pouze okrajově a Glopolis jakožto výzkumné centrum také nemá lobbingové ambice překračující rámec spolupráce s CAN Europe.

Všichni dotazovaní tedy zdůrazňovali snahu o komunikaci s představiteli české politické scény, což potvrzuje závěry Roberta Scaramuziona a Magnuse Wennerhaga. Zároveň však v kontextu přijímání Rámce do roku 2030 dává zaměření na českou úroveň smysl - bylo jasné, že rozhodnutí bude přijímat Evropská rada a pozice českého

²³⁷CDE: „*ovlivňování dopravní, energetické a klimatické politiky a legislativy na národní i evropské úrovni*“ Hlavní projekty a aktivity <http://cde.ecn.cz/> (staženo 5. 10. 2016); Glopolis: „*zaměřením na globální výzvy a příslušné odpovědi České republiky a EU.*“ O Glopolis <http://glopolis.org/cs/o-glopolis/> (staženo 5. 10. 2016). Greenpeace o nás <http://www.greenpeace.org/czech/cz/O-nas/O-nas---hlavni-stranka/> (staženo 5. 10. 2016). Hnutí DUHA: „*Hnutí DUHA operates nationwide as well as at the international level. It represents the Czech Friends of Earth International, the world's largest association of environmental organizations and is a member of networks Friends of the Earth Europe and CEE Bankwatch Network.*“ <http://www.hnutiduha.cz/o-nas/about-us> (staženo 5. 10. 2016).

²³⁸ Rozhovor s Janem Rovenským (Praha, 6. prosince 2016).

²³⁹ Rozhovor s Hugo Charvátěm (Praha, 16. listopadu 2016).

státu v takovém případě hraje velkou roli, zejména ve chvíli, kdy Česká republika spolu s ostatními visegrádky zeměmi nejprve prosazovala stanovení pouze jednoho cíle na snížení evropských emisí.²⁴⁰ Na české scéně mají organizace lepší kontakty a větší škálu využitelných prostředků – společně psaly otevřené dopisy představitelům vlád,²⁴¹ přímo komunikovaly s klíčovými osobami, když se pozice vyjednávala atd.²⁴²

Předseda sdružení Calla Edvard Sequens uzavírá, že lobbingová aktivita organizací je vždy časově omezená, směřuje ke konkrétní události, nepůsobí trvale.²⁴³ Podle Rovenského z Greenpeace se zase aktivní prosazování konkrétních kroků střídá s tím, že nestátní organizace hrají roli hlídačů psa a reagují jen na konkrétní podněty. V případě přijímání Rámce 2030 tedy ze strany vybraných českých nevládních neziskových organizací k lobbingu na evropské úrovni v podstatě nedocházelo.

6.1.3. Získávání financí z grantů EU

Získávání financí z fondů EU přímo neovlivňuje výsledky politik, nicméně jako prostředek sem jistě patří – snaha poskytnout finanční prostředky organizacím, které neprofitují ze své činnosti, je jednou ze snah vyvažovat přístup k zájmovým skupinám ze strany institucí Evropské unie, zejména Evropské komise.²⁴⁴ Z diskurzivní analýzy zároveň vyplývá, že ve výročních zprávách se odkazy na Evropskou unii nejvíce spojovaly právě s využíváním evropských finančních prostředků.²⁴⁵ Současně ukazují, že většina zkoumaných organizací uvádí granty Evropské komise jako jeden ze zdrojů příjmů. Výjimkou je Greenpeace, které si udržuje systém financování založený jen na příspěvcích individuálních dárců, a Calla – sdružení na ochranu prostředí, za které Edvard Sequens uvádí, že se sice ve spolupráci s dalšími organizacemi o granty ucházelo, ale neúspěšně. V rozhovorech však všichni dotazovaní uvádějí, že peníze

²⁴⁰ „Klimaticko-energetické cíle 2030 a pozice ČR“.

²⁴¹ „Otevřený dopis nevládních organizací předsedům vládních stran“ 16. 6. 2014.

<http://www.zmenaklimatu.cz/cz/novinky/1401-otevreny-dopis-nevladnich-organizaci-predsedum-vladnich-stran> (staženo 5. 10. 2016).

„Otevřený dopis premiéru Sobotkovi k summitu EU o energetice do roku 2030“ 22. 10. 2014.

<http://www.greenpeace.org/czech/cz/news/otevreny-dopis-premieru-Sobotkovi-EU2030/> (staženo 5. 10. 2016).

²⁴² Rozhovor s Janem Rovenským (Praha, 6. prosince 2016) – Rovenský uvádí, že nejintenzivnější kontakt z jejich strany byl s Úřadem vlády.

²⁴³ Z analýzy výročních zpráv organizací vyplývá, že dominantním tématem v letech 2013 a 2014 byla příprava nové státní energetické koncepce – tu vláda přijala v roce 2015, předchozí byla z roku 2004.

Více viz Státní energetická koncepce. Ministerstvo průmyslu a obchodu

<http://www.mpo.cz/dokument158059.html> (staženo 27. 12. 2016).

²⁴⁴ Greenwood, *Interest representation in the European Union*.

²⁴⁵ Viz Příloha 1, tabulka 5.

z evropských grantů pro ně velkou pomoc nepředstavují, protože je strašně těžké na ně dosáhnout. Opět se tak objevuje problém kapacitní nouze menších organizací, které samy nejsou schopné projekty administrovat a obtížná je pro ně i případná povinnost spolufinancování, protože i získávání prostředků z dalších zdrojů je komplikované.

V Česku podle respondentů přicházela dlouhou dobu většina peněz do sektoru ekologických neziskových organizací ze zahraničních zdrojů, ale ty postupně z České republiky odcházejí a nedaří se je nahrazovat financováním z místních zdrojů. Jako hlavní důvod uvádí ředitel Zeleného kruhu Daniel Vondrouš fakt, že český stát financování ekologických programů dramaticky utnul v letech 2010-2011, což na organizace začíná doléhat. Částečným řešením byly peníze z Norských fondů, ale jejich administrace je pro malé české NNO velmi náročná.²⁴⁶ Klára Sutlovičová z Glopolis dodává, že největší problém představuje zejména financování aktivit, na které se zaměřuje tato práce, tedy ovlivňování a komentování politik, na které se peníze složitě sháňí z různých projektů. Investiční nebo vzdělávací projekty mohou získat podporu i z operačních programů v rámci kohezní politiky, ale systematické analyzování politik a návrhů legislativ není přímo podporováno z žádných zdrojů.²⁴⁷

Zástupci českých NNO proto v tomto ohledu opět zdůrazňují význam síťových organizací, které pro své členy jednak administrují podávání velkých projektů přímo Evropské komisi (jako v případě Friends of the Earth nebo CEE Bankwatch) nebo alespoň pomáhají dávat dohromady potenciální partnery a vytvářen konsorcia neziskových organizací, která potom o granty žádají společně.²⁴⁸

Evropské peníze však v práci vybraných organizací nevystupují jen jako přímý příspěvek na činnost, ale také jako předmět činnosti. Tento pohled zdůrazňuje zejména Centrum pro dopravu a energetiku, které se dlouhodobě věnovalo formulacím podmínek pro operační programy kohezní politiky v oblasti klimatických opatření tak, aby co nejlépe odpovídaly českému prostředí. Podobně se formulaci kritérií pro evropské fondy věnuje i Zelený kruh.²⁴⁹

²⁴⁶ Rozhovory s Edvardem Sequensem (18. listopadu 2016) a Danielem Vondroušem, (Praha, 14. listopadu 2016).

²⁴⁷ Rozhovor s Klárou Sutlovičovou (Praha, 7. prosince 2016), Hugo Charvátém (Praha, 16. listopadu 2016), Edvardem Sequensem (18. listopadu 2016).

²⁴⁸ Rozhovor s Karlem Polaneckým (2. prosince 2016) a Hugo Charvátém (Praha, 16. listopadu 2016), Edvardem Sequensem (18. listopadu 2016) a Danielem Vondroušem, (Praha, 14. listopadu 2016).

²⁴⁹ Rozhovor s Hugo Charvátém (Praha, 16. listopadu 2016), Danielem Vondroušem, (Praha, 14. listopadu 2016), „Fondy EU“, Zelený kruh. <http://www.zelenykruh.cz/na-cem-pracujeme/fondy-eu> (staženo 5. 10. 2016).

6.1.4. Kampaně

Účast na celoevropských kampaních je další možnost, kterou dvojice švédských autorů neziskovým organizacím připisuje. Z vybraných organizací se však o této variantě spolupráce zmiňují hlavně organizace s výraznějšími vazbami na mezinárodní prostředí – Greenpeace a Hnutí DUHA.²⁵⁰ Z analýzy dokumentů ani rozhovorů však nevyplývá, že by se organizace účastnily nějaké mezinárodní kampaně k cílům 2030. Jan Rovenský z Greenpeace zdůrazňuje, že pro společné kampaně se strašně těžko hledá společný jmenovatel, který by fungoval ve všech zemích. Je proto na rozhodnutí jednotlivých států, jestli se k akci připojí.²⁵¹ Největší kampaň Greenpeace se tak v té době zaměřovala na Arktidu.²⁵² Daniel Vondrouš ze Zeleného kruhu dodává, že kampaně se obvykle vedou v zemích, které jsou klíčové pro rozhodování a táhnou politiku k ambicióznějším cílům - což Česká republika není.²⁵³

To však neznamená, že by se vůbec nic nedělo. Glopolis se například připojil k *Civil Society Call: Energy for All 2030*, což je výzva, která se obrací na lídry EU, aby pomohli do roku 2030 odstranit energetickou chudobu a podpořit univerzální přístup k elektrické energii zejména v subsaharské Africe.²⁵⁴ Řada kampaní běžela také na české úrovni – nikoli však specificky k cílům pro rok 2030, ale k obecným tématům jako snížení závislosti na fosilních palivech.²⁵⁵

6.2. Interpretace využívání procesu Evropské integrace

Předchozí kapitola podrobně představila „strategické využívání“, jak jej definují Sophie Jacques a Cornelia Woll (viz kapitola 3.2.3.) - jako změnu přístupu a nástrojů k prosazování vlastních politických cílů tak, že reflektují existenci evropské úrovně. Z analýzy dokumentů a rozhovorů vyplývá, že přestože využívání jednotlivých možností má své překážky, české nevládní organizace se o interakci s evropskou úrovní rozhodování v jednotlivých oblastech snaží – v rámci individuálních možností se zapojují do formálních konzultačních procesů, jsou členy evropských střešních

²⁵⁰ Rozhovor s Janem Rovenským (Praha, 6. prosince 2016) a Klárou Sutlovičovou (Praha, 7. prosince 2016).

²⁵¹ Rozhovor s Janem Rovenským (Praha, 6. prosince 2016).

²⁵² Greenpeace Česká republika, výroční zpráva za rok 2013; Rozhovor s Klárou Sutlovičovou (Praha, 7. prosince 2016).

²⁵³ Rozhovor s Danielem Vondroušem, (Praha, 14. listopadu 2016).

²⁵⁴ Civil Society Call: Energy for All 2030 <http://glopolis.org/cs/energetika-a-zmena-klimatu/civil-society-call-energy-for-all/> (staženo 5. 10. 2016).

²⁵⁵ “Velká výzva”, Hnutí DUHA <http://www.velkavyzva.cz/velka-vyzva#> (staženo 5. 10. 2016).

organizací, ucházejí se o peníze z evropských grantů a v závislosti na tématu se i účastní celoevropských kampaní. Pokud jde o přímý lobbying, v prosazování konkrétních cílů k roku 2030 hrál větší roli lobbying na domácí úrovni.²⁵⁶ Přímé působení na evropské úrovni organizace částečně delegují na střešní organizace, pokud jsou členy. Míra aktivity vztahená k evropské úrovni je však limitována omezenými kapacitami českých organizací.

Samotný cíl, o jehož nastavení v této práci jde, tedy podoba Rámce pro rok 2030 (ve výši 55 %-45 %-40 %) je reakcí na výstup evropské klimatické politiky a jeho navrhovaná podoba reflektuje tehdejší dynamiku integračního procesu (jde o kompromisní návrh předložený Komisí po konzultaci se členskými státy i nestátními aktéry). Evropská unie tak v tomto případě poskytuje rámec pro debatu, protože jednotliví aktéři se vyjadřují již ke konkrétním návrhům institucí EU. Autorky toto rámování označují jako „*kognitivní využívání*“, kde Evropská unie poskytuje kontext interpretace politik, v jehož rámci se odehrávají aktivity nestátních aktérů. Zástupci vybraných organizací se shodují, že debatu v českém prostředí ovlivňuje nejen podoba finálního legislativního nebo rámcového výstupu, ale i průběh jednání. V případě změny české pozice k návrhu cílů pro rok 2030 se podle nich ukázal právě vliv tlaku evropské úrovně jako jeden z určujících faktorů – což nakonec potvrzuje i oficiální zdůvodnění vlády.²⁵⁷

Většina agendy neziskových organizací, vztahená k tématu klimatu, se však soustředí na národní úroveň a převážně na téma energetiky. I v této oblasti činnosti hraje velkou roli nastavení evropských cílů, nicméně prioritou pro české nevládní organizace je jejich implementace v českém prostředí.²⁵⁸ Karel Polanecký z Hnutí DUHA uvádí, že ekologické organizace dlouhodobě nastolovaly téma potřeby snížení závislosti na fosilních zdrojích již od 90. let. Jedná se tedy o dlouhodobější prioritu, která by pravděpodobně byla v nějaké podobě přítomná v agendě těchto organizací i bez intenzivního vývoje evropské úrovně.²⁵⁹ Soustavný důraz na antifosilní politiku

²⁵⁶ Rozhovor s Janem Rovenským (Praha, 6. prosince 2016), Karlem Polaneckým (2. prosince 2016); „Otevřený dopis nevládních organizací předsedům vládních stran“; „Otevřený dopis premiéru Sobotkovi k summitu EU o energetice do roku 2030“.

²⁵⁷ Rozhovor s Hugo Charvátém (16. listopadu 2016), Janem Rovenským (Praha, 6. prosince 2016), a Klárou Sutlovičovou (7. prosince 2016); „ČR má schválenou pozici k novým klimaticko-energetickým cílům EU“. Ministerstvo průmyslu a obchodu. 18. 9. 2014. <http://www.mpo.cz/cz/energetika/energeticka-ucinnost/programy-podpor/cr-ma-schvalenou-pozici-k-novym-klimaticko-energetickym-cilum-eu-153376/> (staženo 23. 9. 2016)

²⁵⁸ Viz Příloha 1, tabulka 7.

²⁵⁹ Rozhovor s Karlem Polaneckým (2. prosince 2016).

potvrzuje ředitel Zeleného kruhu Daniel Vondrouš, zároveň z analýzy výročních zpráv za léta 2013-2014 vyplývá, že aktivity vztažené k Rámci 2030 nijak zásadní objem práce nepředstavovaly, na rozdíl od aktivit vztažených právě k české energetické politice.²⁶⁰ Proto jakkoli je kognitivní využívání evropské úrovně v podstatě nevyhnutelné, neboť o směřování klimatické politiky je rámcově rozhodováno právě na úrovni EU, není jediným vztažným bodem českých ekologických organizací.

„*Legitimizační využití*“ je podle Jacques a Woll příkladem, kde se argument požadavky Evropské unie využívá pro prosazení zájmu na domácí úrovni. V případě přijímání pozic k rámci 2030 ho proto české ekologické organizace mohly používat jen velmi omezeně – jakkoli kritizovaly představitele české vlády za málo ambiciózní cíle, zároveň nesouhlasily ani s návrhy Evropské komise. Nejblíže tak měl postoj českých NNO k Evropskému parlamentu, který však měl v procesu přijímání Rámce 2030 jen omezenou konzultační roli.²⁶¹ V takovém případě je proto obtížné mluvit o legitimizačním využívání evropské úrovně rozhodování. Jako legitimizační prvek využívají nevládní ekologické organizace spíše závěry vědecké komunity, prospěšnost vyšších cílů pro rozvoj ekonomiky a energetickou bezpečnost v Evropě²⁶² nebo příklady progresivnějších členských států.²⁶³ Tyto legitimizační prvky používají v argumentaci pro nastavení vyšších cílů, jak na české, národní úrovni, tak zprostředkovaně na té evropské.

Závěr

V práci jsem zkoumala, jakým způsobem české nevládní neziskové organizace využívaly možnosti, které jim přináší proces evropské integrace a evropská úroveň rozhodování, při prosazování své představy o tom, jak by měly vypadat cíle evropské klimatické politiky pro období do roku 2030. Vycházela jsem z logiky europeizační teorie, která předpokládá, že nestátní aktéři využívají možností, které jim tato další

²⁶⁰ Viz Příloha 1, tabulka 7.

²⁶¹ „*Evropský parlament dnes podpořil závazné cíle pro snižování emisí skleníkových plynů, podíl obnovitelných zdrojů i energetickou efektivitu. Ukázal tak, že návrh Evropské komise, který opomíjí energetickou efektivitu a ostatní dva cíle nastavuje příliš nízké, je nedostatečný.*“ – přesto ani cíle navrhované EP (40-30-20) neodpovídaly představám NNO (55-45-40) (pozn. Aut.) „Evropský parlament požaduje přijetí tří závazných klimaticko-energetických cílů pro rok 2030“. Klimatická koalice. 5. 2. 2014. <http://www.zmenaklimatu.cz/cz/tiskove-zpravy/1376-evropsky-parlament-pozaduje-prijeti-tri-zavaznych-klimaticko-energetickych-cilu-pro-rok-2030> (staženo 10. 10. 2016).

²⁶² Viz Příloha 1, Vyjádření vybraných organizací k Rámci politik v oblasti klimatu a energetiky do roku 2030.

úroveň rozhodování přináší, pro reprezentaci svých zájmů. Předpokladem práce tedy bylo, že české nevládní neziskové organizace se budou snažit aktivně využívat možnosti ovlivňovat vytváření evropské klimatické politiky – zejména proto, že se jedná o politiku, o jejímž směřování je rozhodováno právě na úrovni Evropské unie, a která v důsledku představuje pro nevládní neziskové organizace další možnost, jak dosáhnout změn v místě svého působení, tedy v České republice.

Nejprve jsem zkoumala, jestli vybrané organizace sdílí základní principy identifikované v odborné literatuře jako klíčové pro evropskou klimatickou politiku. Docházím k závěru, že tomu tak je - výchozí myšlenkou v oblasti boje proti změnám klimatu je pro oba aktéry ekologická modernizace a důraz na udržitelný rozvoj, kde klíčové oblasti aktivit jsou snižování emisí skleníkových plynů, zvyšování podílu obnovitelných zdrojů energie v celkovém mixu a zvyšování energetické účinnosti. Mezi organizacemi panuje silný konsenzus o celkově pozitivní roli Evropské unie jakožto aktéra pro české prostředí, i v rámci globálních jednání o boji proti změnám klimatu. To však neznamená, že by návrhy Evropské komise nebo výstupy Evropské rady (resp. Rady Evropské unie) byly ze strany NNO nekriticky přijímány. Oslovení zástupci se shodují, že vývoj evropské politiky jde dopředu jen velmi pomalu a zásadně neodpovídá reálným možnostem evropských ekonomik, ani vědeckým poznatkům. Zároveň upozorňují, že evropská politika v některých ohledech popírá své předchozí cíle (příkladem jsou nekompatibilní plány pro léta 2030 a 2050). Požadavky pro podobu cílů environmentálních organizací (55 %-45 %-40 %) se tak ve výsledku velmi liší od výstupů Evropské unie, formulovaných v Rámci politik pro klima a energetiku do roku 2030 (40 %-27 %-(27 %)).

Pokud jde o vlastní snahu tvorbu evropské legislativy ovlivňovat, české environmentální organizace mezi sebou pokrývají všechny dostupné přístupy, v závislosti na svých individuálních možnostech. Ty jsou však určující – limitované personální i finanční zdroje vedou organizace k tomu, že musejí volit priority oblastí činnosti. A v takovém případě dostává přednost národní úroveň před evropskou. Kapacity jednotlivých organizací se samozřejmě liší. Ve vztahu k evropské úrovni jsou v lepší situaci organizace, které mají užší vazby na mateřské nebo střešní organizace (z mnou zkoumaných organizací jsou to Greenpeace, Hnutí DUHA nebo Centrum pro dopravu a energetiku), pro které je evropská organizace často přímým parterem, nikoli

²⁶³ Ibid.

jen zprostředkovatelem projektů. Naopak pro organizace, které působí primárně na regionální úrovni, jako Ekologický institut Veronica nebo Calla – sdružení pro ochranu prostředí, nemá členství v takovýchto organizacích větší přínos a přeshraniční spolupráce se domlouvá ad hoc, podle potřeby. Nedostatek personálních kapacit ovlivňuje i další varianty angažování se na evropské úrovni, jako účast ve veřejných konzultacích a poradních orgánech nebo přímém lobbingu v evropských institucích. Zároveň i šance dosáhnout na peníze z fondů Evropské komise je limitovaná spoluprací více organizací – i zde jsou zase ve výhodě organizace, které mají na evropské úrovni přirozeného partnera v podobě střešní organizace. Pokud jde o možnosti spolupráce v kampaních na evropské úrovni, zástupci oslovených organizací se shodují, že ve vztahu ke klimaticko-energetickým cílům není Česká republika místem, kde by bylo efektivní je pořádat a jejich účast tomu odpovídá. Cíle českých ekologických NNO tak v debatě o podobě cílů pro období 2020-2030 na evropské úrovni většinou hájily jejich střešní, resp. síťové organizace, nešlo o přímé aktivity. Přímou zkoumané organizace působily na českou vládu, ve snaze změnit její postoj směrem k ambicióznějším cílům.

Kde však hraje Evropská unie a její formování politiky v oblasti změn klimatu velkou roli, je celkové pojetí a rámování tématu. Zástupci oslovených organizací se shodují, že výstupy Evropské unie v této oblasti představují klíčové impulzy pro českou vládu a tím i pro debatu o klimatické politice v českém prostředí. Hlavní oblastí zájmu českých environmentálních organizací zůstává otázka energetiky a zejména využívání fosilních paliv, která se odvíjí částečně nezávisle na evropských politikách (evropská legislativa neurčuje, jak přesně má stát limity plnit, to se dovíjí od jeho preferencí). Evropská klimatická politika ale představuje důležitý referenční bod, který podle zástupců NNO selhává v tom, že není pro členské státy příliš motivační (tím pádem legitimizační využití evropské politiky je omezené. Přesto se shodují, že v případě České republiky, s její tradicí silné průmyslové lobby a relativně nezúčastněnou veřejností, je každý další impulz velmi cenný.

Z rozhovorů i analýzy dokumentů vyplývá, že pro české neziskové organizace zůstává klíčová národní úroveň, na které se řeší implementace evropských politik – jejich dlouhodobým společným cílem je prosazení antifosilního zákona a snižování závislosti na uhlí, prosazování úspor energie a podpora obnovitelných zdrojů. Toto zjištění tak odpovídá závěrům dánské dvojice autorek Anne Skorkjær Binderkrantz a Anne Rasmussen, které se shodují, že aby mohly být organizace aktivní na evropské

úrovni, potřebují mít rozsáhlé finanční a personální zdroje a zároveň mít podporu veřejnosti v místě působení. Zároveň upřednostňování národní úrovně odpovídá zjištění švédských autorů Scaramuzziona a Wennerhaga, kteří uvádějí, že neziskové organizace upřednostňují působení ve členských státech oproti lobbingu na evropské úrovni. Můj kvalitativní výzkum zaměřený na klimatickou politiku, která se z velké míry rozhoduje na evropské úrovni, tak dochází k podobným závěrům, jako kvantitativní výzkum Scaramuzziona a Wennerhaga v oblasti organizací věnujících se politice sociální. Povaha politiky tak zřejmě pro nestátní aktéry není rozhodujícím faktorem (ne)účasti v procesu tvorby evropské legislativy - tím jsou jejich vlastní kapacity, ať již personální či finanční. Tato omezení však neznamenají, že by české environmentální NNO na evropskou úroveň rezignovaly – jen své aktivity a účast musí přizpůsobit reálným možnostem.

Náměty pro další výzkum

Závěry této práce, jakkoli založené na řadě zdrojů, jsou založeny na informacích vycházejících od aktérů (českých environmentálních NNO) samotných – ať již v rámci rozhovorů, nebo prostřednictvím analýzy dokumentů. Podnětem pro další výzkum by tak mohlo být zasazení těchto zjištění do širšího kontextu za využití výpovědí zástupců klíčových evropských a českých institucí (Evropská komise, Ministerstvo průmyslu a obchodu, Úřad vlády České republiky) a bruselských centrál síťových nebo střešních organizací (Friends of the Earth, Greenpeace, CEE Bankwatch, CAN Europe). Jejich zhodnocení role českých nevládních organizací v procesu tvorby politiky a dalších aktivit, jako snahy o spolupráci s evropskými partnery nebo aktivity v oblasti grantových žádostí, by poskytlo úplnější obrázek o využívání možností ze strany zkoumaných organizací.

Summary

The thesis aims to analyse the relations of non-governmental organisations towards the European integration process, which creates an additional platform for their interest representation. This case study focuses on how Czech non-profit organisations,

which are dealing in long term with the topic of climate change, try to use the instruments and channels available at the EU level to promote their idea of the 2030 Climate and Energy Framework targets and how the EU climate action policy translates to their understanding of the topic. The thesis is based on the Europeanization theory that assumes that non-state actors are adjusting their behaviour to the existence of another platform of decision making and interest representation. I, therefore, assume, that the selected sample of Czech ecological NGOs tries to actively use the opportunity to participate in the EU decision making – especially because a climate policy is decided mostly at the EU level and therefore the outcomes, such as the 2030 Framework, present another tool to achieve change in the climate policy of the Czech Republic.

In the first phase, I analysed if the selected NGOs and EU's climate action policy share the same basic principles. I conclude that the shared common idea behind proposals of both institutions is sustainable development and ecological modernization. In this sense, the goal is to build a more efficient and eco-friendly system without questioning the idea of economic growth itself. That results in shared priorities – lowering the greenhouse gas emissions, increasing the share of renewable sources of energy and energy efficiency. Selected NGOs share a strong consensus about the overall positive role the EU is playing as an actor not only in tackling the climate change in the Czech Republic, but also in the global negotiations. That, however, doesn't mean the NGOs are not critical of the Commission's proposals and Council's outcomes. The representatives of selected NGOs agree that the lack of ambition does not reflect the real possibilities of EU's economies and often contradicts also its own previous commitments. As a result, the envisioned targets of NGOs (55% cut in greenhouse emissions, 45% renewable energy in the mix and 40% higher energy efficiency) is significantly different from the approved version of the 2030 Framework (40 %-27 %-(27 %)).

Considering the attempts of selected NGOs to influence the European legislation, they do cover all the channels among themselves, depending on their individual situation. Although those are determining – limited personal and financial resources force organizations to prioritize the areas of their activities and in that case the main focus is on the national level. More active on the EU level are organizations with closer ties at the umbrella or parental organisation (in this case Greenpeace, Hnutí DUHA and Centre for transport and energy), which serve not only as an intermediary

but also as a partner in the projects. On the other hand organisations active predominantly on the regional level, such as Ecological institute Veronica and Calla - Association for Preservation of the Environment, are not members of any of the Green 10 organisations. The lack of personal capacities influences also other means of participation at the EU level – taking part in public consultations, consulting institutions and working groups or direct lobbying in the EU institutions. Also a chance to be assigned a grant from the European Commission funds is difficult for small Czech NGOs, because of the lack of co-financing and difficult administration of those projects – here as well the organisations with closer ties to the supranational body have an advantage, as those often serve as administrators or partners within the projects. When it comes to EU-level campaigns, the representatives of selected NGOs agree that those aiming at the EU climate policy goals are not realized in the Czech Republic, because the country is not seen as a crucial state in this policy among the EU-28. In the 2030 energy and climate framework, the interests of the Czech NGOS were mostly represented by their umbrella or parental organisation, or they focused mainly on the national level – their goal was to change the position of the Czech government to a more progressive one.

The European level of decision making, however, plays a crucial role in forming the framework for the climate debate in the Czech Republic. The representatives of selected NGOs agree that the outcomes of the European Union's legislative process are very important impulses for the development of the policy at the national level, ever since the accession process started. Even though the main focus of the organizations is at the national level and mainly in energy and limiting the usage of the fossil fuels, which is not directly influenced by the EU (targets do not interfere with states' rights to set up their energy mix, so the ways to reach the country specific targets are in competences of the member states), European climate change policy presents a point of reference. And according to the NGOs, failing as such due to lack of ambition and therefore cannot serve as a proper motivation for the member states. In this sense, Czech NGOs can just hardly use the European level as the legitimisation factor in argumentation, as their idea of the targets differs from the outcomes by the EU institutions. However, they agree that in the Czech context, with country's industry oriented economy and strong position of the industrial lobby, any impulse for the government towards greener policies is more than welcomed.

Both the analysis of documents and the interviews show that the Czech NGOs are mainly active at the national level, where the partial aspects of the EU climate policy targets are implemented. Their shared long term goal is to enforce the anti-fossil law and decrease country's dependence on fossil fuels, mainly coal. They also try to further increase the energy efficiency and support renewable sources of energy. Those findings support conclusions of Danish authors Anne Skorkjær Binderkrantz and Anne Rasmussen, who say that being active at the EU level is way more costly for the NGOs, in terms of finance, personal capacities and time, than engaging at the national level. It also corresponds with the findings of Swedish authors Roberto Scaramuzion and Magnus Wennerhag, who examined Swedish NGOs active in the social policy and concluded that those organisations tend to prefer the national level over the European one while promoting their interest. My own findings therefore show that the nature of policy in question is not determining, as the same applies at the climate policy where, unlike the social policies, most of the decision making is carried on at the EU level. The determining factor therefore seems to be the capacities and resources of the organisations, rather than the policy itself. However, those practical restrictions do not mean that selected Czech NGOs would resign at the chance to be active at the EU level, they are just forced to adjust their activities and participation to the real options.

Those findings are based on the perspective of social constructivism and focus on the perspective of actors in question, Czech NGOs focused on the climate change. For further research, it would be interesting to see their perspective compared with other actors – state and non- state, both at the national and European level.

Použitá literatura

Primární dokumenty:

Dokumenty k analýze

Výroční zprávy

- Calla – sdružení pro ochranu prostředí
Výroční zpráva 2013, 2014
- Centrum pro dopravu a energetiku
Výroční zpráva 2013
- Ekologický institut Veronica
Výroční zpráva 2013, 2014
- Glopolis
Výroční zpráva 2013, 2014
- Greenpeace Česká republika
Výroční zpráva 2013, 2014
- Hnutí DUHA
Výroční zpráva 2013, 2014
- Klimatická koalice
Výroční zpráva 2013, 2014
- Zelený kruh
Výroční zpráva 2013, 2014

Tiskové zprávy a společná prohlášení

„Otevřený dopis nevládních organizací předsedům vládních stran“ 16. 6. 2014.
<http://www.zmenaklimatu.cz/cz/novinky/1401-otevreny-dopis-nevladnich-organizaci-predsedum-vladnich-stran> (staženo 5. 10. 2016).

„Otevřený dopis premiéru Sobotkovi k summitu EU o energetice do roku 2030“. 22. 10. 2014. <http://www.greenpeace.org/czech/cz/news/otevreny-dopis-premieru-Sobotkovi-EU2030/> (staženo 5. 10. 2016).

„Pozice Klimatické koalice ke klimaticko-energetickým cílům EU pro rok 2030“. Klimatická koalice. 20. ledna 2014. <http://www.zmenaklimatu.cz/cz/o-klimaticke-koalici> (staženo 5. 10. 2016).

„Hodní, zlí a oškliví na říjnovém klimatickém a energetickém summitu EU“. Greenpeace Česká republika. 21. 10. 2014 (briefing pro novináře) <http://www.greenpeace.org/czech/cz/press/Hodni-zli-a-osklivi-na-rijnovem-energetickem-summitu-EU/> (staženo 10. 10. 2016).

„Češi chtějí čistou a efektivní energetiku – poslechně je vláda?“. Greenpeace Česká republika. 16. 6. 2014. <http://www.greenpeace.org/czech/cz/press/Obcane-Ceske-republiky-chteji-spolecne-energeticke-cile-EU/> (staženo 10. 10. 2016).

„Špičky EU dnes promarnily klíčovou šanci zvýšit energetickou bezpečnost Evropy“. Klimatická koalice. 24. 10. 2014. <http://www.zmenaklimatu.cz/cz/tiskove-zpravy/1409-spicky-eu-dnes-promarnily-klicovou-sanci-zvysit-energetickou-bezpecnost-evropy> (staženo 10. 10. 2016).

„Šéfové vlád EU nenašli odvahu rozhodnout o moderní klimaticko - energetické politice“. Klimatická koalice, Hnutí DUHA, Greenpeace. 21. 3. 2014. <http://www.zmenaklimatu.cz/cz/tiskove-zpravy/1380-sefove-vlad-eu-nenasli-odvahu-rozhodnout-o-moderni-klimaticko-energeticke-politice> (staženo 10. 10. 2016).

„Evropský parlament požaduje přijetí tří závazných klimaticko-energetických cílů pro rok 2030“. Klimatická koalice. 5. 2. 2014. <http://www.zmenaklimatu.cz/cz/tiskove-zpravy/1376-evropsky-parlament-pozaduje-prijeti-tri-zavaznych-klimaticko-energetickych-cilu-pro-rok-2030> (staženo 10. 10. 2016).

„Skandálně slabý návrh klimatické a energetické politiky EU ohrožuje evropský průmysl i chudé zemědělce na Jihu“. Klimatická koalice, Hnutí DUHA, Greenpeace. 22. 1. 2014. <http://www.zmenaklimatu.cz/cz/tiskove-zpravy/1373-skandalne-slaby-navrh-klimaticke-a-energeticke-politiky-eu-ohrozuje-evropsky-prumysl-i-chude-zemedelce-na-jihu> (staženo 10. 10. 2016).

„Evropská unie i Česká republika potřebují tři jasné závazné cíle pro energetiku budoucnosti“. Klimatická koalice, Hnutí DUHA, Greenpeace. 21. 1. 2014. <http://www.zmenaklimatu.cz/cz/tiskove-zpravy/1372-evropska-unie-i-ceska-republika-potrebuji-tri-jasne-zavazne-cile-pro-energetiku-budoucnosti-jihu> (staženo 10. 10. 2016).

„Evropský parlament vyzval Komisi, aby přijala 3 cíle klimaticko-energetické politiky pro rok 2030“. Klimatická koalice, Šance pro budovy. 9. 1. 2014. <http://www.zmenaklimatu.cz/cz/tiskove-zpravy/1371-evropsky-parlament-vyzval-komisi-aby-prijala-3-cile-klimaticko-energeticke-politiky-pro-rok-20302> (staženo 10. 10. 2016).

Texty z webových stránek (aktuální ke dni 27. 12. 2016)

Calla – sdružení pro ochranu prostředí	http://www.calla.cz/
Centrum pro dopravu a energetiku	http://cde.ecn.cz/
Ekologický institut Veronica	http://www.veronica.cz/
Glopolis	http://glopolis.org/
Greenpeace Česká republika	http://www.greenpeace.org/czech/cz/
Hnutí DUHA	http://www.hnutiduha.cz/

Klimatická koalice
Zelený kruh

<http://www.zmenaklimatu.cz/cz/>
<http://www.zelenykruh.cz/>

Rozhovory

Charvát, Hugo, Centrum pro dopravu a energetiku. Praha, 16. listopadu 2016.

Polanecký, Karel, předseda Rady Hnutí DUHA. 2. prosince 2016.

Rovenský, Jan, vedoucí klimatické a energetické kampaně Greenpeace Česká republika. Praha, 6. prosince 2016.

Sequens, Edvard, předseda sdružení Calla. 18. listopadu 2016.

Sutlovičová, Klára, vedoucí programu Energetika a změna klimatu, Glopolis. Praha, 7. prosince 2016.

Vondrouš, Daniel, ředitel Zeleného kruhu. Praha, 14. listopadu 2016.

Dokumenty:

„Státní politika vůči nestátním neziskovým organizacím na léta 2015 – 2020“. Úřad vlády České republiky. – 2020, <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rnno/dokumenty/statni-politika-vuci-nno-na-leta-2015---2020-133505/> (staženo 12. 11. 2016).

Brundtland, Gro Harlem. “Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future”. <http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf> (staženo 2. 12. 2016).

CO₂ emissions per inhabitant in the EU and in developing countries. Eurostat. <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tsdgp410&plugin=1> (staženo 23. 9. 2016).

Communication from the Commission of 25 July 2001 "European governance - A white paper" [COM(2001) 428 final - Official Journal C 287 of 12.10.2001].

Jednotný evropský akt. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=URISERV:xy0027&from=CS> (staženo 12. 11. 2016).

Lisabonská smlouva pozměňující Smlouvu o Evropské unii a Smlouvu o založení evropského společenství (2007/C 306/01). <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:12007L/TXT&from=en> (staženo 12. 11. 2016).

Plán přechodu na konkurenceschopné nízkouhlíkové hospodářství do roku 2050, 8. 3. 2011. Sdělení Evropské komise. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX%3A52011DC0112> (staženo 23. 9. 2016).

Politika ochrany klimatu v České republice. Návrh Ministerstva životního prostředí ČR, 2009.

[http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/news_tz090507pok/\\$FILE/POK_final.pdf](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/news_tz090507pok/$FILE/POK_final.pdf)
(staženo 23. 9. 2016).

Rámec politik v oblasti klimatu a energetiky do roku 2030.

<http://www.consilium.europa.eu/en/policies/climate-change/2030-climate-and-energy-framework/> (staženo 5. 5. 2016).

Special Eurobarometer 409, březen 2014 (staženo 23. 5. 2016).

Special Eurobarometer 435, Listopad 2015.

http://ec.europa.eu/clima/citizens/support_en (staženo 23. 5. 2016).

United Nations Framework Convention on Climate Change. 1992.

http://unfccc.int/essential_background/convention/items/6036.php (staženo 23. 5. 2016).

Usnesení Evropského parlamentu ze dne 5. února 2014 k rámci politik v oblasti klimatu a energetiky do roku 2030. 5. 2. 2014.

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2014-0094+0+DOC+XML+V0//EN> (staženo 5. 5. 2016).

Zprávy IPCC <https://www.ipcc.ch/> (staženo 10. 10. 2016).

Sekundární literatura:

Knihy, články, kapitoly knih

“Political economy of climate change policy in the transition region” in *Special Report on Climate Change: The Low Carbon Transition*. European Bank for Reconstruction and Development’s Office of the Chief Economist; the Grantham Research Institute at the London School of Economics, 2008.

<http://www.ebrd.com/news/publications/special-reports/special-report-on-climate-change-the-low-carbon-transition.html> (staženo 23. 9. 2016).

Armstrong, David; Bello, Valeria; Gilson, Julie; Spini, Debora (eds). *Civil Society and International Governance: The role of non- state actors in global and regional regulatory frameworks*. Routledge: New York, 2011.

Beneš, Vít. „Diskurzivní analýza“. In: Drulák, Petr (ed.): *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, 2008.

Berger, Peter L; Luckmann, Thomas. *The social construction of reality: a treatise in the sociology of knowledge*. London: Penguin Press, 1967.

Boronska-Hryniewiecka, Karolina. „Europeanization of non state actors: Towards a Framework for analysis“. In Armstrong: *Civil Society and International Governance: The role of non- state actors in global and regional regulatory frameworks*. Routledge: New York, 2011.

- Börzel, Tanja A., a Thomas Risse. „When Europe Hits Home: Europeanization and Domestic Change". *European Integration online Papers* (EIoP) 4, č. 25 (2000). <http://eiop.or.at/eiop/texte/2000-015a.htm> (staženo 3.5. 2016).
- Braun, Mats. "Europeanization of the Czech Environmental Policy". in P. Drulák a M. Braun (eds.) *The Quest for the National Interest a Methodological Reflection on Czech Foreign Policy*, s. 53-70. Frankfurt am Main: Peter Lang 11, 2010.
- Braun, Mats. *Europeanization of Environmental Policy in the New Europe: Beyond Conditionality*. Routledge, 2014.
- Čísař, Ondřej. *Politický aktivismus v České republice – Sociální hnutí a občanská společnost v období transformace a evropeizace*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008.
- Dechezleprêtre, Antoine; Sato, Misato. "The impacts of environmental regulations on competitiveness" Policy brief, The Grantham Research Institute on Climate Change and the Environment a Global Green Growth Institute, 2014.
- Denzin, Norman. *The research act: A theoretical introduction to sociological methods*. S. 235., Rubin s. 40-60. London: Prentice-Hall, 1989.
- Ditrych, Ondřej. "Česká republika v boji proti klimatickým změnám." In Vladimír Handl and Petr Drulák(eds.). *Hledání českých zájmů: Vnitřní rozmanitost a vnější akceschopnost*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2010.
- Evans, Simon. „Analysis: Who wants what from the EU 2030 climate Framework“. 17. říjen 2014. <https://www.carbonbrief.org/analysis-who-wants-what-from-the-eu-2030-climate-framework> (staženo 23. 9. 2016).
- Fagan, Adam. *Environment and Democracy in the Czech Republic. The Environmental Movement in the Transition Process*. Vyd. 1. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2004, s. 157–160.
- Giddens, Anthony. *Politics of Climate Change*. Polity Press 2009.
- Graziano, Paolo; Vink, Maarten P. (eds.). *Europeanization: New Research Agendas*. Palgrave Macmillan UK, 2008.
- Greenwood, Justin. *Interest representation in the European Union*. Palgrave, 2011.
- Guha, Ramachandra. *Environmentalism: global history*. New York: Longman, 2000. s. 5.
- Gullberg, Anne Theresa. „Lobbying friends and foes in climate policy: The case of business and environmental interest groups in the European Union“. *Energy Policy*, Vol.36, Issue 8, Srpen 2008.
- Gullberg, Anne Therese. „Lobbying friends and foes in climate policy: The case of business and environmental interest groups in the European Union“. *Energy Policy*. Vol. 36, Issue 8, srpen 2008, Pages 2964–2972.
- Hall, Stuart (ed). *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices*. SAGE Publications Ltd, 1997.

Heidbreder, Eva G. „Civil society participation in EU governance“. *Living Reviews in European Governance*, Vol. 7, (2012), No. 2. <http://www.livingreviews.org/lreg-2012-2> (staženo 23. 12. 2016).

Hooghe, Liesbet; Marks, Gary. „*Multi-Level Governance and European Integration*“ Rowman & Littlefield, 2001. <https://rowman.com/ISBN/9780742510197/Multi-Level-Governance-and-European-Integration> (staženo 26. 9. 2016).

Jacquot, Sophie; Woll, Cornelia. „Usage of European Integration – Europeanisation from a Sociological Perspective.“ *European Integration online Papers (EIoP)* Vol. 7, N° 12 (2003).

Janicke, Martin. „Ecological modernization: new perspectives“. *Journal of Cleaner Production*. Vol. 16, Issue 5, březen 2008, Pages 557–565.

Jehlička, Petr. Recenze „Politický aktivismus v České republice – Sociální hnutí a občanská společnost v období transformace a evropeizace“. *Mezinárodní vztahy* 4/2009.

Jensen, Mark. *Civil Society in Liberal Democracy*. Routledge, 2011.

Klaus, Václav. *Modrá, nikoli zelená planeta*. Praha: Dokořán, 2007.

Krajhanzl, Jan. *Psychologie vztahu k přírodě a životnímu prostředí*. Brno: Lipka, MUNI press, 2014.

Krajhanzl, Jan. *Psychologie vztahu k přírodě a životnímu prostředí. Pět charakteristik, ve kterých se lidé liší*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014.

Kratochvíl, Petr. *Teorie evropské integrace*. Praha: Portál, 2008.

Krippendorff, Klaus. *Content analysis: an introduction to its methodology*. London: SAGE, 2004.; Plumecocq, 2014.

Martinez-Alier, Joan. *Environmentalism of the poor*. Edward Elgar: Cheltenham, 2002. s. 1-5.

Martinez-Alier, Joan. *Environmentalism of the poor: A Study of Ecological Conflicts and Valuation*. Edward Elgar, 2002.

McCauley, Darren. „Bottom-Up Europeanization Exposed: Social Movement Theory and Non-state Actors in France“. *Journal of Common Market Studies*. S. 1024 – 1033, Vol. 49, Issue 5 (září 2011).

McCright, Aaron; Dunlap, Riley; Marquart-Pyatt, Sandra. „Political ideology and views about climate change in the European Union“. *Environmental Politics*, 25:2, 338-358, 2016.

McQuail, Denis. *Úvod do teorie masové komunikace*, Portál, 2009.

Miller, George A. *Language and Communication*. McGraw-Hill Inc., 1951.

Najšlová, Lucia. „The EU and the US in the Politics of Global Climate Change Governance: Avoiding the Crucial Questions“. *Transworld Working Papers* No. 44, 2014. www.iai.it/sites/default/files/tw_wp_44.pdf (staženo 23. 9. 2016).

- OECD. *Politika, stav a vývoj životního prostředí – Česká republika. 1999.*
- Punch, Keith, F. *Úspěšný návrh výzkumu.* Praha: Portál, 2015.
- Purdon, Mark. “Advancing Comparative Climate Change Politics: Theory and Method”. *Global Environmental Politics* 15:3, srpen 2015, Massachusetts Institute of Technology.
- Putnam, Robert. "Diplomacy and Domestic Politics: The Logic of Two-Level Games". *International Organization.* 42: 427–460. 1988.
- Radaelli, Claudio M. „Europeanisation: Solution or problem?“ *European Integration online Papers* (EIoP) Vol. 8 (2004) N° 16. <http://eiop.or.at/eiop/texte/2004-016a.htm> (staženo 3. 5. 2016).
- Raynor, Steve; Malone, Elizabeth L. (eds.). *Human choice and climate change.* Vol. 4 „What have we learned“. Columbus: Battelle Press, 1998.
- Raynor, Steve; Malone, Elizabeth L. (eds.). *Human choice and climate change.* Vol 3 „Tools for Policy Analysis“. Columbus: Battelle Press, 1998.
- Říchová, Blanka. *Úvod do současné politologie.* Praha: Portál, 2002.
- Salamon. Lester M. *Defining the nonprofit sector: a cross-national analysis.* Manchester University Press, 1997.
- Savaresi, Annalisa. “The Role of EU and US Non-State Actors in the Global Environmental System. A Focus on Climate Change”, *Transworld Working Papers*, No. 22, duben 2013. <http://www.transworld-fp7.eu/?p=1172> (staženo 20. 9. 2016).
- Scaramuzzino, Roberto; Wennerhag, Magnus. *Civil society Organizations going European? The Europeanization of Swedish CSOs.* SAGE Open 5(2):1-14. červen 2015.
- Skorkjær Binderkrantz, Anne; Rasmussen, Anne. „Comparing the domestic and the EU lobbying context: perceived agenda-setting influence in the multilevel system of the European Union“. *Journal of European Public Policy*, 22:4, 552-569, 2015.
- Skovgaard, Jakob. „EU Climate policy after crisis“. *Environmental politics.* Vol. 23, 2014.
- Spini, Debora. „Civil society and the democratisation of global public space“. in Armstrong: *Civil Society and International Governance: The role of non- state actors in global and regional regulatory frameworks.* Routledge: New York, 2011.
- Steffek, Jens; Kissling, Claudia; Nanz, Patrizia (eds.). *Civil Society Participation in European and Global Governance: A Cure for the Democratic Deficit?* Palgrave Macmillan UK, 2008.
- Stehr, Nico; von Storch, Hans. *Klima a společnost.* Karolinum, 2014.
- Van Renssen, Sonja. „EU deeply divided over 2030 climate and energy policy“, 5. 3. 2014. *Energy post.* <http://energypost.eu/eu-divided-2030-climate-energy-policy> (staženo 5. 5. 2016).

Wendt, Alexander. *Social Theory of International Politics*. Cambridge: Cambridge university Press, 1999.

Whorf, Benjamin Lee. "Science and linguistics". *MIT Technology Review*, 1940.

Williamson, Gabrielle. „The Impact of the Financial Crisis“. *Environmental Forum*. Listopad/prosinec 2013, Vol. 30 Issue 6, s. 20.

Wurzel, Rüdiger; Connelly, James (eds). *The European Union as a Leader in International Climate Change Politics*, Routledge, 2011.

Webové stránky:

„EU leaders racing to the bottom“ European Environmental Bureau, 24. 10. 2014. <http://www.eeb.org/index.cfm/news-events/news/eu-leaders-racing-to-the-bottom/> (staženo 5. 10. 2016).

„Ministers make joint case for ambitious & immediate EU low carbon action“. <https://www.gov.uk/government/news/ministers-make-joint-case-for-ambitious-immediate-eu-low-carbon-action> (staženo 23. 9. 2016).

„ČR má schválenou pozici k novým klimaticko-energetickým cílům EU“. Ministerstvo průmyslu a obchodu. 18. 9. 2014. <http://www.mpo.cz/cz/energetika/energeticka-ucinnost/programy-podpor/cr-ma-schvalenou-pozici-k-novym-klimaticko-energetickym-cilum-eu--153376/> (staženo 23. 9. 2016)

„EU fails credibility test on 2030 climate and energy ambition“. WWF Global. 24. 10. 2014. http://wwf.panda.org/wwf_news/?231690/EU-fails-credibility-test-on-2030-climate-and-energy-ambition (staženo 5. 10. 2016).

„Klimaticko-energetické cíle 2030 a pozice ČR“. 11. 11. 2014. <http://euractiv.cz/factsheet/energetika/klimaticko-energeticke-cile-2030-a-pozice-cr-000104/> (staženo 23. 9. 2016).

Clean Development Mechanism. UNFCCC. http://unfccc.int/kyoto_protocol/mechanisms/clean_development_mechanism/items/2718.php (staženo 12. 11. 2016).

Climate strategies & targets. Evropská komise. http://ec.europa.eu/clima/policies/strategies_en (staženo 5. 3. 2016).

ČR a Evropská unie. Ministerstvo životního prostředí. (http://www.mzp.cz/cz/cr_eu 11. 12. 2016).

EEB Position on the EU's 2030 Framework for Climate and Energy Policies (staženo 28. 12. 2016), WWF http://www.wwf.eu/what_we_do/climate/ (staženo 28. 12. 2016), Friends of the Earth <http://www.foeeurope.org/2030-climate-plan> (staženo 28. 12. 2016)

Environment policy: general principles and basic Framework. Evropský parlament. http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/en/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.4.1.html (staženo 2. 12. 2016).

Evropský hospodářský a sociální výbor. <http://www.eesc.europa.eu/>

Green 10. <http://www.green10.org/> (staženo 23. 9. 2016).

Intergovernmental panel on climate change. <https://www.ipcc.ch/index.htm> (staženo 23. 9. 2016).

Kjótský protokol k Rámcové úmluvě OSN o změně klimatu, Ministerstvo životního prostředí. http://www.mzp.cz/cz/kjotsky_protokol (staženo 11. 12. 2016).

Kjótský protokol k Rámcové úmluvě OSN o změně klimatu. Ministerstvo životního prostředí. http://www.mzp.cz/cz/kjotsky_protokol (staženo 11. 12. 2016).

Komitologie. *Euroskop.cz*. <https://www.euroskop.cz/8899/sekce/komitologie/> (staženo 23. 9. 2016).

Message by the Director General Jos Delbeke http://ec.europa.eu/clima/about-us/director_en (staženo 26. 12. 2016).

Mitigace změny klimatu. Ministerstvo životního prostředí ČR. http://www.mzp.cz/cz/mitigace_zmeny_klimatu (staženo 23. 9. 2016).

Mitigating climate change — greenhouse gas emissions, European Environmental Agency, 18. 2. 2015. <http://www.eea.europa.eu/soer-2015/countries-comparison/climate-change-mitigation> (staženo 10. 10. 2016).

Mitigating climate change — greenhouse gas emissions. Briefing European Environment Agency. 18. 2. 2015. <http://www.eea.europa.eu/soer-2015/countries-comparison/climate-change-mitigation> (staženo 25. 11. 2016).

Observer organizations, UNFCCC. http://unfccc.int/parties_and_observers/observer_organizations/items/9524.php (staženo 12. 12. 2016).

Oficiální stránka Aarhuské úmluvy v České republice. <http://www.ucastverejnosti.cz/cz/zakladni-informace/> (staženo 20. 11. 2016).

Public Consultations. *Evropská komise*. http://ec.europa.eu/justice/opinion/index_cs.htm (staženo 23. 9. 2016).

Státní energetická koncepce. Ministerstvo průmyslu a obchodu <http://www.mpo.cz/dokument158059.html> (staženo 27. 12. 2016).

Sustainable development. Evropská komise. http://ec.europa.eu/environment/sustainable-development/index_en.htm (staženo 2. 12. 2016).

Transparency register. <http://ec.europa.eu/transparencyregister/public/homePage.do> (staženo 23. 12. 2016).

United Nations Climate Change Secretariat. Summary of GHG Emissions for Czech Republic UNCCS

https://www.google.cz/search?q=United+Nations+Climate+Change+Secretariat.+Summary+of+GHG+Emissions+for+Czech+Republic+UNCCS&rlz=1C1CHWA_enCZ624CZ624&oq=United+Nations+Climate+Change+Secretariat.+Summary+of+GHG+Emissions+for+Czech+Republic+UNCCS&aqs=chrome..69i57.770j0j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8# (staženo 20. 11. 2016).

United Nations Climate Change Secretariat. Summary of GHG Emissions for Czech Republic UNCCS.

https://www.google.cz/search?q=United+Nations+Climate+Change+Secretariat.+Summary+of+GHG+Emissions+for+Czech+Republic+UNCCS&rlz=1C1CHWA_enCZ624CZ624&oq=United+Nations+Climate+Change+Secretariat.+Summary+of+GHG+Emissions+for+Czech+Republic+UNCCS&aqs=chrome..69i57.770j0j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8# (staženo 20. 11. 2016).

What is the Aarhus Convention? Evropská komise.

<http://ec.europa.eu/environment/aarhus/> (staženo 20. 11. 2016).

Životní prostředí. Euroskop.cz. <https://www.euroskop.cz/8926/sekce/zivotni-prostredi/> (staženo 2. 12. 2016).

Seznam příloh

Příloha č. 1: Podklady diskurzivní analýzy (tabulky a text)

Přílohy

Příloha č. 1: Podklady diskurzivní analýzy (tabulky a text)

Tabulka 1. Práce s termínem „klíma“ v definování činnosti organizace

Zdroje: Mise, vize, „o nás“ na webových stránkách organizací	
Calla – sdružení pro ochranu prostředí	ne X "ochraně prostředí pro život, přispívat k zachování cenných ekosystémů v jižních Čechách a podporovat žádoucí proměnu české energetiky na čistou, bezpečnou a obnovitelnou."
Centrum pro dopravu a energetiku	ano - "vlivem dopravy a energetiky na životní prostředí, a to zejména v souvislosti s ochranou klimatu a snižováním emisí skleníkových plynů."
Ekologický institut Veronica	ne X "šetrný vztah k přírodě, krajině a jejím přírodním i kulturním hodnotám"
Glopolis	ne X přechod na chytrou ekonomiku, k energetické a potravinové zodpovědnosti, řešení globálních problémů
Greenpeace	ne X "environmentální problémy" a "životní prostředí"
Hnutí duha	ne X "život, pestrá příroda a chytrá ekonomiku" X Anglická verze: "Hnutí DUHA focuses especially on the fields of energy and climate protection, resources and nature protection."
Klimatická koalice	ano 10x klíma (mimo název) x 1 životní prostředí, O příroda - kontext: dominuje změna klimatu, 1x ochrana a 1x globální klíma
Zelený kruh	ne X 2x ochrana přírody a životního prostředí „Naším zaměřením však není jen ekologie. Ve spolupráci s nevládními organizacemi mimo naši členskou základnu se také věnujeme rozvojové problematice, ochraně klimatu, podmínkám pro existenci a financování nevládních neziskových organizací či transparentnímu financování ze strukturálních fondů.“
→ není to hlavní téma a zaměření žádné z organizací mimo KK a CDE → téma je však reflektováno zásadně v činnosti Veronica, Greenpeace, Glopolis (dílejší sekce věnované tématu)	

Tabulka 2. Speciální sekce věnovaná klimatu

Zdroje: Webové stránky organizací	
Calla – sdružení pro ochranu prostředí	ne, energetika - "čistá, bezpečná a obnovitelná energetika"
Centrum pro	hlavní cíl, žádná speciální sekce

dopravu a energetiku	
Ekologický institut Veronica	Ano Speciální sekce Klima a energetika "Věnujeme se ochraně klimatu především v souvislosti s využitím úspor energie a obnovitelných zdrojů energie. Víme jak ochránit klima na úrovni jednotlivce, obce, regionu i republiky; známe technologie a postupy, materiály a zásady a účinně je šíříme a napomáháme jejich prosazení do praxe. "
Glopolis	Ano. Speciální sekce Energetika a změna klimatu: "Klimatické změny představují jednu z největších environmentálních, sociálních a ekonomických hrozeb pro společnost a to zejména v rozvojových zemích. Vzrůstající teploty, stoupající hladina moří, masivní tání horských ledovců či zvyšující se počet extrémních výkyvů počasí. To všechno jsou vědecky dokumentované jevy, které lze pozorovat již v současnosti. Glopolis se proto v první fázi zabývá analýzou negativních dopadů klimatických změn a jejich sociálně-ekonomických implikací pro rozvojové země."
Greenpeace	Ano. Speciální sekce Klima a energetika: "Změna klimatu je nepochybně nejvýznamnějším rizikem, ale i zároveň příležitostí, které lidstvo v současnosti čelí. Pokud bude změna klimatu (zejména nárůst průměrné globální teploty) pokračovat dosavadním tempem jako doposud, bude svět, který předáme našim dětem a vnukům, velmi odlišný od světa, do něhož jsme se narodili." Sekce: Uhelná kampaň v čase, společně proti uhlí, Energetická (r)evoluce, Zelená elektronika a IT, Základní informace, 40 tipů jak šetřit energií, Jaderná energetika, Energetická nezávislost
Hnutí duha	Dílčí témata (energetika, doprava, zemědělství, lesy a příroda, odpady) Sekce energetika: "Chytrá řešení" "čistá výroba elektřiny" "nové technologie"
Klimatická koalice	hlavní téma
Zelený kruh	Ne, "vedle ekologických problémů i klima"
→ věcně se klimatu věnují, jen ho tak ne vždy označují, soustředí se na dílčí podtémata a politiky → energetika hlavní téma	

Tabulka 3. Udržitelný rozvoj a ekologická modernizace

Zdroje: Výroční zprávy 2013-2014, mise, sekce webových stránek věnované energetice	
Calla – sdružení pro ochranu prostředí	Program na podporu trvale udržitelné energetiky „s cílem prosadit trvale udržitelnou a bezpečnou energetiku s minimálními emisemi skleníkových plynů“
Centrum pro dopravu a energetiku	„propagace úspor energie a obnovitelných zdrojů energie“ „s důrazem na environmentálně příznivá a zároveň realistická řešení“
Ekologický institut Veronica	„udržitelná spotřeba - zelená domácnost a nakupování, zelený úřad a firma“ „ochrana klimatu, úspory energie a obnovitelné zdroje“
Glopolis	„přispět k přechodu na chytrou ekonomiku, k energetické a potravinové zodpovědnosti“
Greenpeace	„prosazení energetické revoluce, abychom mohli čelit největší hrozbě pro naši planetu: globální změně klimatu“ „trvale udržitelné zemědělství bez geneticky modifikovaných organismů, ochranu biodiverzity a podporu společensky odpovědného farmářství“
Hnutí duha	„prosazuje zdravé prostředí pro život, pestrou přírodu a chytrou ekonomiku“
Klimatická koalice	„aby se snižování lidského vlivu na klima stalo jedním z hlavních principů v rozhodování domácností, firem, obcí i státu“
Zelený kruh	„Chráníme přírodu a životní prostředí a pomáháme rozvíjet občanské aktivity v této oblasti.“ → rétorika paradoxně nejopatrnější X síť, v hodnotách důraz na roli síťové organizace, podpora působení občanské společnosti
→ myšlenková východiska obdobná jako EU, všichni akcentují i ochranné aktivity, ale ve vztahu ke klimatu převládá pragmatismus a důraz na udržitelný rozvoj a ekologickou modernizaci → akcentování témat EU klimatické politiky → obecně témata: energetika, úspory, obnovitelné zdroje	

Tabulka 4. Reflexe evropské úrovně v misích

Zdroje: Mise, vize, „o nás“ na webových stránkách organizací	
Calla – sdružení pro ochranu prostředí	ne x Jižní Čechy, Čechy
Centrum pro dopravu a energetiku	ano - "na národní i evropské úrovni", "mezinárodní jednání" "mezinárodní spolupráce"
Ekologický institut Veronica	ne x ČR, "z Hostětína po Evropu“
Glopolis	ano - "globální výzvy" "odpovědi na úrovni ČR a EU",
Greenpeace	ne X "globální", "Světový", "Mezinárodní"

Hnutí duha	ne x 2x "Česko"
Klimatická koalice	ne X mnohokrát "Česká republika"
Zelený kruh	ne x "Na národní úrovni"
<p>→ důraz na národní úroveň je logický + záleží i na penězích a možnostech</p> <p>→ reflexe globální roviny</p> <p>→ ve velkém se k EU hlásí a její význam zdůrazňují jen analytická centra (Glopolis, CDE)</p>	

Tabulka 5. EU ve výročních zprávách 2013, 2014

Zdroje	Výroční zpráva 2013	Výroční zpráva 2014
Calla – sdružení pro ochranu prostředí	vůbec	1x zmínka - experti z celé Evropy, v kontextu spolupráce s hnutí DUHA
Centrum pro dopravu a energetiku	EU ETS (3x), EU fondy (4x), EU cíle a politika (2x), evropská komise (2x)	NENÍ K DISPOZICI
Ekologický institut Veronica	EU peníze - 4x, Evropské dny pro netopýry (akce - 3x)	EU peníze - 4x, Evropské dny (akce - 3x)
Glopolis	„Cílem zaměření Glopolis na Evropskou Unii je provázat práci na dílčích politikách s ucelenější debatou o evropské integraci, nabídnout perspektivu neziskového sektoru na ekonomická témata EU, zapojit do vyvážené a konstruktivní evropské debaty podnikatelskou sféru a podporovat partnerství organizací se zaměřením na EU.“ „NAVÁZÁNÍ UŽŠÍ SPOLUPRÁCE NEFORMÁLNÍ PLATFORMY NEZISKOVÝCH ORGANIZACÍ A BYZNYSU K OTÁZKÁM EVROPSKÉ INTEGRACE A S ÚŘADEM VLÁDY A MZV, AKTIVNÍ SPOLUPRÁCE S PARTNERY NA OVLIVŇOVÁNÍ POLITIKY EU“	„Cílem zaměření Glopolis na Evropskou Unii je provázat práci na dílčích politikách s ucelenější debatou o evropské integraci, nabídnout perspektivu neziskového sektoru na ekonomická témata EU, zapojit do vyvážené a konstruktivní evropské debaty podnikatelskou sféru a podporovat partnerství organizací se zaměřením na EU.“
Greenpeace	Společná rybářská politika, EUTR (nařízení v oblasti dřeva)	V kontextu 2030
Hnutí duha	2x - vyjednávání s EK a zdroj financí EK	1x zmíněny fondy, 1x evropské standardy v souvislosti s TTIP
Klimatická koalice	přehled aktivit členů	
Zelený kruh	NENÍ	EU Fondy 2x, EK 1x, EEB
→ důraz na finance		

→ zajímavé je, že skoro všichni jsou financováni EU
 → OP klíčový nástroj, vítaná iniciativa X ne vždy forma – snaha měnit

Tabulka 6. Síťové a střešní organizace ve vztahu k Evropské unii

Zdroje: Výroční zprávy 2013-2014, webové stránky	
Calla – sdružení pro ochranu prostředí	Není členem
Centrum pro dopravu a energetiku	Sekce mezinárodní spolupráce: „S Climate Action Network Europe jsme spolupracovali především na problematice EU ETS a klimaticko-energetických cílů EU pro rok 2030.“ „S CEE Bankwatch Network jsme spolupracovali na prosazování podpory úspor energie a komunitních obnovitelných zdrojů z fondů EU, zástupce CDE Ondřej Pašek se stal koordinátorem Koalice Zeleného kruhu k EU fondům a zastupoval nevládní organizace v přípravě Dohody o partnerství a několika operačních programů“
Ekologický institut Veronica	Není členem
Glopolis	Členem CANEurope X zmíněno nikde není
Greenpeace	„Pobočky Greenpeace z celé Evropy společně prosazovaly změny pravidel evropského rybolovu. V Česku se nám to dařilo náramně, a tak například většina českých europoslanců vždy rozhodně hájila naše požadavky.“
Hnutí duha	„Česko: glyfosátová velmoc Šest z deseti testovaných obyvatel Česka mělo v moči toxický herbicid glyfosát, známý pod obchodní značkou Roundup. Prokázaly to laboratorní analýzy, které pro národní kanceláře ekologické organizace Friends of the Earth – tedy i pro nás – zpracovala renomovaná německá instituce.“ „Hnutí DUHA operates nationwide as well as at the international level. It represents the Czech Friends of Earth International, the world's largest association of environmental organizations and is a member of networks Friends of the Earth Europe and CEE Bankwatch Network.“
Klimatická koalice	Není členem
Zelený kruh	EEB : „Díky členství v mezinárodních asociacích máme přístup ke know-how zahraničních partnerů a na oplátku se s nimi můžeme podělit o naše zkušenosti.“
→ Souvislost mezi členstvím v sítích a lobbingem na EU úrovni se v textech často neobjevuje	

Tabulka 7. Témata výročních zpráv 2013 – 2014

Zdroje	Výroční zprávy 2013	Výroční zprávy 2014
Calla –	Sekce Program na	Sekce Program na podporu trvale udržitelné

sdružení pro ochranu prostředí	podporu trvale udržitelné energetiky: jaderné elektrárny, chytrá energie, úložiště	energetiky: chytrá energie, úložiště, jaderná energetika ve Visegradu
Centrum pro dopravu a energetiku	Nejštědřejší dotační titul pro české firmy: emisní povolenky; Nová Státní energetická koncepce; monitoring klimatické politiky; 2030: Spolupráce s CAN Europe, Fondy EU, Efektivita a úspory	Není dostupná
Ekologický institut Veronica	V rámci sekce Ochrana klimatu témata: Hodina země, vzdělávání o ochraně klimatu, Stáž v přední světové organizaci zabývající se alternativními zdroji energie – CAT, Spolupráce v rámci Klimatické koalice, Stavění a energie	V rámci sekce Ochrana klimatu: Koncept resilience ve zmírňování a adaptaci na klimatickou změnu, Spolupráce v rámci Klimatické koalice, Hodina Země, Vzdělávání o ochraně klimatu a efektivním využívání energie (EU money)
Glopolis	Klima: podpora biopaliv v EU, uhlíkové kredity, účast na konferenci UNFCCC, Energii podle počasí, pro chudé elektřina nejen zelená, odolnost skrze propojování", ZMĚNIT KLIMA V ENERGETICE, UCELENĚJŠÍ EVROPSKOU DEBATU, ČESKO HLEDÁ BUDOUCNOST	Jasná pravidla pro biopaliva, nezadržitelná Energiewende, Perspektivy české bioenergetiky, Energetická účinnost (ve světle 20-30), Propojování českých rozvojových a environmentálních NNO
Greenpeace	Sametové posvícení, Příprava nové energetické koncepce, Arktidská kampaň	Energetika po roce 2030 (Nepříliš ambiciózní cíle, promarněná šance, jde to proti ráni lidí) - v úvodu "jsme součástí hnutí, díky kterému se česká vláda stal z odpůrce podporovatelem", Ochrana oceánů, arktidy, bez uhlí, České a polské obce proti uhlí, Sametové osvícení, Proti dolu, Nevolte uhlí
Hnutí duha	Posvítily jsme si na fosilní miliardáře, Česko: glyfosátová	Spalovny bez fondů, Vláda si dala (naši) velkou výzvu, Nakopli jsme žábu, Tykačovy narozeniny

	velmoc, Recyklace především	
Klimatická koalice	Hodina země, energetická koncepce, velká výzva, biopaliva, energy independence	popularizace nových poznatků Páté hodnotící zprávy Mezivládního panelu pro změnu klimatu (IPCC), V průběhu roku jsme opakovaně komentovali přípravu klimaticko energetického balíčku EU pro období do roku 2030. Zúčastnili jsme se řady kulatých stolů a přijali společnou pozici Klimatické koalice.
Zelený kruh	není dostupné	novela zákona o posuzování vlivů na životní prostředí
<p>→ 2030 zmiňuje jen CDE, Greenpeace a Klimatická koalice</p> <p>→ evropskou úroveň přebíjí dění na domácí scéně: energetická koncepce důležitější než balíček</p> <p>→ Glopolis : důraz na EU a zapojení NNO (+ extra report)</p> <p>→ EU peníze opět téma</p> <p>→ jinak opět energetika v kontextu ČR</p>		

Vyjádření vybraných organizací k Rámci politik v oblasti klimatu a energetiky do roku 2030

Požadavky NNO

„Klimatická koalice požaduje přijetí tří závazných cílů ve výši alespoň 55 % pro snížení emisí skleníkových plynů, 45 % pro podíl obnovitelných zdrojů energie a 40 % pro energetickou efektivitu“

- „Evropský parlament požaduje přijetí tří závazných klimaticko-energetických cílů pro rok 2030“. Klimatická koalice. 5. 2. 2014. <http://www.zmenaklimatu.cz/cz/tiskove-zpravy/1376-evropsky-parlament-pozaduje-prijeti-tri-zavaznych-klimaticko-energeticky-cilu-pro-rok-2030> (staženo 10. 10. 2016).

„Na základě zkušeností se současnými klimaticko-energetickými cíli požadujeme přijmout pro rok 2030 tři závazné a ambiciózní cíle Evropské unie: pro snížení emisí skleníkových plynů o alespoň 55 % oproti úrovni roku 1990, pro obnovitelné zdroje energie s nejméně 45% podílem na konečné spotřebě energie, pro zvýšení energetické efektivity o nejméně 40 % oproti úrovni spotřeby v roce 2005.“

- Pozice Klimatické koalice ke klimaticko- energetickým cílům EU pro rok 2030

Legitimizace závaznějších cílů

„Dlouhodobé, závazné a ambiciózní cíle pro energetiku a klima jsou nejen dobrou příležitostí, jak nastartovat inovace a tím vytvořit nová pracovní místa a zvýšit naši energetickou nezávislost, ale jsou i nezbytnou odpovědí na zjištění vědců Mezivládního panelu pro klimatickou změnu“

- Pozice Klimatické koalice ke klimaticko- energetickým cílům EU pro rok 2030

„Pokud EU takové cíle do roku 2030 splní, bude výrazně méně závislá na dovozu drahé a špinavé ropy a plynu, bude spotřebovávat méně a vyrábět více efektivně, domácnosti budou mít nižší účty za teplo a elektřinu, ve vzduchu bude méně smogu a podíl Evropy na globální změně klimatu se výrazně sníží.“

– „Evropská unie i Česká republika potřebují tři jasné závazné cíle pro energetiku budoucnosti“. Klimatická koalice, Hnutí DUHA, Greenpeace. 21. 1. 2014. <http://www.zmenaklimatu.cz/cz/tiskove-zpravy/1372-evropska-unie-i-ceska-republika-potrebuji-tri-jasne-zavazne-cile-pro-energetiku-budoucnosti> jihu (staženo 10. 10. 2016).

„Přitom nejde o jednostrannou politiku ochrany klimatu. Jde o promyšlený a chytrý způsob, jak připravit Evropu (a jednotlivé státy) na éru stále dražších fosilních paliv a proměnit její ekonomiku na čistší a efektivnější: Závazný cíl pro snižování emisí nastaví tempo, jakým se bude Evropská unie zbavovat závislosti na dovozu drahé ropy a zemního plynu i na devastující těžbě špinavého uhlí. Závazný cíl pro obnovitelné zdroje zajistí pokračování rozvoje perspektivního odvětví v období kdy – podle prognóz Mezinárodní energetické agentury – bude již možné dotace obnovitelných zdrojů odbourat. Rodiny si budou moci vyrábět domácí čistou energii. Závazný cíl pro energetickou efektivitu sníží plýtvání energií a zvýší konkurenceschopnost evropského průmyslu. Státy a podniky budou mít jistotu pro investice.“

- „Evropská unie i Česká republika potřebují tři jasné závazné cíle pro energetiku budoucnosti“. Klimatická koalice, Hnutí DUHA, Greenpeace. 21. 1. 2014. <http://www.zmenaklimatu.cz/cz/tiskove-zpravy/1372-evropska-unie-i-ceska-republika-potrebuji-tri-jasne-zavazne-cile-pro-energetiku-budoucnosti> jihu (staženo 10. 10. 2016).

“Ochrana klimatu není pouze věcí politiky. Tři čtvrtiny českých občanů a občanek se v průzkumu veřejného mínění v červnu 2014 také jasně vyjádřily pro to, aby se státy EU dohodly na podpoře obnovitelných zdrojů a zvyšování energetické účinnosti [5]. Dvanáct nadnárodních společností, mezi nimi chemický koncern Unilever, výrobce nábytku IKEA, výrobce domácí techniky Philips, obchodní řetězec Spar či energetický gigant Eneco, podporuje podstatně vyšší závazky EU, než jsou ty navržené Komisí »

- Otevřený dopis premiéru Sobotkovi k summitu EU o energetice do roku 2030“. 22. 10. 2014. <http://www.greenpeace.org/czech/cz/news/otevreny-dopis-premieru-Sobotkovi-EU2030/> (staženo 5. 10. 2016).

Legitimizace ambicióznější politiky ČR

„Čerstvý průzkum provedený v zemích Visegrádské čtyřky (V4) ukazuje, že občané mají diametrálně odlišné názory na využití čistých zdrojů energie a energetické úspory než jejich vlády. [1] Většina Čechů, Slováků, Poláků i Maďarů je přesvědčena, že podpora obnovitelných zdrojů energie a energetické účinnosti povede ke snížení naší závislosti na energetických dovozech ze zemí mimo Evropskou unii“

- „Češi chtějí čistou a efektivní energetiku – poslechnete-li vládu?“. Greenpeace Česká republika. 16. 6. 2014.

<http://www.greenpeace.org/czech/cz/press/Obcane-Ceske-republiky-chteji-spolecne-energeticke-cile-EU/> (staženo 10. 10. 2016).

„Česká republika spotřebovává páté největší množství energie na jednotku výroby v celé EU. Investice do energetických úspor představují nejlevnější způsob, jak snížit emise a podpořit zaměstnanost. Většinu elektřiny vyrábíme z uhlí, což se neobejde bez dotací. V ČR tak připlácí stát a spotřebitelé 67 haléřů na 1 kWh uhelné elektřiny. U pomlouvaných obnovitelných zdrojů je to přitom méně: jen 49 haléřů. Je tedy i v zájmu českých podniků a domácností mít jistotu, že se energetika vydá směrem k hospodárnému využívání energie a čistým domácím zdrojům.“

- „Evropská unie i Česká republika potřebují tři jasné závazné cíle pro energetiku budoucnosti“. Klimatická koalice, Hnutí DUHA, Greenpeace. 21. 1. 2014. <http://www.zmenaklimatu.cz/cz/tiskove-zpravy/1372-evropska-unie-i-ceska-republika-potrebuji-tri-jasne-zavazne-cile-pro-energetiku-budoucnosti> jihu (staženo 10. 10. 2016).

„Mnohé evropské země jsou si pozitivních ekonomických dopadů vyšších klimaticko-energetických cílů velmi dobře vědomy – Německo, Dánsko, Španělsko, Portugalsko či Lucembursko považují návrh z dílny Evropské komise za minimální možný. Švédská vláda nedávno prohlásila, že bude prosazovat závazné cíle výši 50% na snížení emisí, 40% na zvýšení podílu obnovitelných zdrojů a 30% na zvýšení energetické účinnosti.“

- „Otevřený dopis premiéru Sobotkovi k summitu EU o energetice do roku 2030“. 22. 10. 2014. <http://www.greenpeace.org/czech/cz/news/otevreny-dopis-premieru-Sobotkovi-EU2030/> (staženo 5. 10. 2016).

„Německo, Francie, Itálie a další státy, progresivní průmyslové podniky, vědci a ekologické organizace usilují o stanovení tří závazných cílů: pro emise skleníkových plynů, čisté zdroje energie a energetickou efektivitu“ –

- „Evropská unie i Česká republika potřebují tři jasné závazné cíle pro energetiku budoucnosti“. Klimatická koalice, Hnutí DUHA, Greenpeace. 21. 1. 2014. <http://www.zmenaklimatu.cz/cz/tiskove-zpravy/1372-evropska-unie-i-ceska-republika-potrebuji-tri-jasne-zavazne-cile-pro-energetiku-budoucnosti> jihu (staženo 10. 10. 2016).

Hodnocení návrhu

„Skandálně slabý návrh klimatické a energetické politiky EU ohrožuje evropský průmysl i chudé zemědělce na Jihu“; „Dlouho připravovaný dokument obsahuje zcela nedostatečný cíl pro emise skleníkových plynů a velmi nízký cíl pro obnovitelné zdroje. Úplně chybí cíl pro snížení spotřeby energie. Pokud by byl dokument přijat v březnu v této podobě, dojde k zásadnímu zpomalení rozjeté modernizace evropské ekonomiky a EU skončí jako světový lídr v odpovědném přístupu ke změnám klimatu. Klimatická koalice považuje návrh za nebezpečný ústupek velkým energetickým firmám i zastaralému průmyslu a politické selhání.“

- „Skandálně slabý návrh klimatické a energetické politiky EU ohrožuje evropský průmysl i chudé zemědělce na Jihu“. Klimatická koalice, Hnutí DUHA, Greenpeace. 22. 1. 2014. <http://www.zmenaklimatu.cz/cz/tiskove-zpravy/1373-skandalne-slaby-navrh-klimaticke-a-energeticke-politiky-eu-ohrozuje-evropsky-prumysl-i-chude-zemedelce-na-jihu> (staženo 10. 10. 2016).

Hodnocení výsledné podoby

„Špičky EU dnes promarnily klíčovou šanci zvýšit energetickou bezpečnost Evropy“; „zcela nedostatečný cíl“; „nebezpečný ústupek velkým energetickým firmám i zastaralému průmyslu a politické selhání“

- „Špičky EU dnes promarnily klíčovou šanci zvýšit energetickou bezpečnost Evropy“. Klimatická koalice. 24. 10. 2014. <http://www.zmenaklimatu.cz/cz/tiskove-zpravy/1409-spicky-eu-dnes-promarnily-klicovou-sanci-zvysit-energetickou-bezpecnost-evropy> (staženo 10. 10. 2016).